

مندرجہ سی

شورا

عدد ۲

غینوار ۱۵ = سنہ ۱۹۱۵

محرری: رضا الدین بن فخر الدین

ناشری: «م. ساکر وم. زاکر رامیفیلر»

سلیم گری مفتی نوکیلوف.

سیر شریفہ دن بر درس
(مولود آبی بولو
مناسبتی ایله).

قطب جنوبینی تابو
معلم علی - حبیب.

شروع نظرندہ دنیا، فقر
غنا، توکل ہم کسب
امام محمد صلاح اژدانوف.

ترجمہ حال و طبقات کتاب
گری. ر. ف.

ربا حقندہ
معلم ذاکر آیوخانوف.

مثالی بولماغان زوریاغان
(ادبی بر مجموعہ دن).

تربیہ و تعلیم:

«روح تربیہ سی» - مرد عالم
محمدف. «والپارایزو اونویر»
سیتیتی «سیبیریالی فؤاد انور»
«بالا تربیہ سندہ عائله» - عبد
الحمید المسلمی.

مطبوع اثرلر.

اشعار:

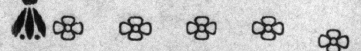
مولود طاکھی، استاذ محتر
موسی افندییہ، زار-موک
وشکوی.

مراسله و مخابره:
بورای دن.

مطبوعات خلاصہ سی.

بخارا سفری.

ع. حطی.

«خوقند» شهرنده حرمتلو اهل الله افندی گه

«گلستان» ترجمه سی تیزرهك نشر قیلسون همده مترجم، مستعار امضانی تاشلاب اوزینک حقیقی امضاسینی یازسون، مینم اوشبو مقصودلر منی مترجم افندی گه شورا اداره سی ایرشدرسون «ایدی دیب یازغان مکتوبلر نی اداره، بز گه یباردی. خیرخواهلق قیلوب یازووگژ ایچون سز گه دعالر قیلدق. سزده اووقورسز و باشقه لرده کوررلر دیب جوابمزی «شورا» ده باصدرونی موافق کوردك.

الله تعالی نك یاردمی برله «گلستان» ترجمه سینی اونکان دیکابر نك ۲۰ نچی کوننده تمام ایتدك و ترجمه مزگه «شکرستان» دیب اسم قویدق. «شکرستان» یارتی تاباقلی زور فارماتده (۱) ۲۵۶ بیتلی بر کتاب بولدی. فارسی و عربی شعرلر گه اوز طرفمزدن کویلی ترجمه لر قویلدی. کتابنک شیوه سی «وقت» هم «شورا» شیوه لرینه یاقین روشده در.

«شکرستان»، بو کوننده آقغه کوچره لر در، انشاء الله تیز کوندن مطبعه گه بیلور. سز نك و باشقه لر نك: «گلستان» ترجمه سی قایچان تمام بولادر؟ «دیپ بیرگان سؤالکرغه قارشو بیره چك جوابم اوشبودر.

ایندی جن امضامنی ده بلدرم: اسم محمد سید عبدالجلیل و طورغان اورنم «پیتراول» شهریدر. ادرسم اوشبو: Петропавловскъ (Акм. об.) М. Абдуль Залилову.

«شورا» اووقویلر دقتینه

۲۳ نچی عدد «شورا» ده جریده مز و محررلریز توغریسیده یازغان سوزلر آره سنده بعضی جمله لر خطا بولغانی اوچون تصحیح لازم کوردی. اولا شونی ایتوب کیتمک تیوشلیدر که اول مقاله نی موندن ۷-۸ آی مقدم ابراهیم افندی اداره مزگه کیتوروب باصلوون اونگان و بعضی سبیلر ایله باصلماغاچ کیلوب ینه کیرو آوب کیتکان ایدی. لکن اول وقتده «صدای تورکستان» حقنده یازغان مقدمه سی یوق ایدی. ایندی ۷-۸ آی اوتکاج شول مقاله گه نی سبیدندر ینه بر مقدمه آرتدرلوب «شورا» ده باصلوب چقدی. ظن ایتمن که شول وقتده یازغان مقاله حاضر گنه باصلوب چقمشدر.

مقاله ده اولا «صدای تورکستان» نی و آنک محررلرینی

(۱) بو ۲۵۶ بیتدن شعر کوب بولغان بیتلری سیرهك بولوب شعرلر یوق یا که آز بولغان بیتلری جشدر. کویلی ترجمه صانی ۹۰۰ دن ایدتی.

بر آز کوتاریله و خیرخواهلق کورساتله در. دوستانه یازغان بو جمله لر اوچون رحمتدن باشقه سوزیمز یوقدر. فقط مقاله نك اورتاسینه یتکاج «صدای تورکستان» غه فارشی یازغان شول سوزلر بار: «بوده ئلی ایسکی یولداش لر نك آزدن یراق کیده آلمیدر. موندنه ده ئلی: مسکین قلملر، کوچسز باشلر، درویشلر اسلوبنده صوفی فلسفه لری طرزنده اوزلر نك اووقویلرینه وعظ سویلیرلر. آراده بیانلری ده طرز افاده لری ده فکرلری ده خطا و هر جهتدن غریب اولغانلری ده بار» دئی. حالبوکه منقد افندینک تورکستانده اولده چقغان جریده لر نك هر نومره سین تعقیب ایتوب بارماغانلی اوز سوزیدن اوق آکلاشیله در. ظن ایتامز که «صدای تورکستان» نك هم بر نیچه عددلرن کورو ایله کفایه لنوب هیچ بر حقی بولمغان دعوالر ده بولنادر. ایکنچی اوزینک یازغان دعوالرینه مثال ایچون هیچ بر نرسه یازا آلمی عاجزلك کورساته در. بو طریقته تنقیدلر اعتبار قیلنا تورغان بولسه بو سوزلر نی بتون تورك مطبوعاتی حقنده ده سویله مک ممکندر. اگر حقلی تنقیدلر و یوللی دعوالر و طلبلر بولسه هیچ تار تونمیچه اوزمز نك اداره گه کوندرلسون، مع الممنونیه باصاحقمز.

ینه اداره اعضالری آراستنده منور قاری نی صانی. حالبوکه ۷-۸ آیدن برلی منور قاری نك اداره ده هیچ اشی یوق، غزته نك روحی ده آنا رغه تابع توگدر. «صدای تورکستان» نك مسلکی، افاده سی، یانی، تیلی واملاسی هم یازغان نرسلری تورکستانلیر گه ده باشقه لر غه ده یاشرن توگل، کوز آلدنده در. شولای بولسه ده ابراهیم افندی دلیلسز و شاهدسز، حقی بولمغان دعوالر ده بولنادر.

«شورا» اووقویلر مذکور مقاله ایله «صدای تورکستان» آراستنده غی تیل، افاده، املا، فکر و باشقه جهتلر ده بولغان فرقلر نی شاید اوزلریده بیک یاخشی توشونه ییلورلر. تیک بو مقاله «شورا» ده کورلگاچکنه اعتبارسز قالدرو معقول بولمادی.

«صدای تورکستان» جریده سینک دائمی محرری: عبدالرؤف مظفر.

تصحیح

برنجی عدد «شورا» نك تربیه و تعلیم قسمنده گی «ملی مکتبلر مز هم حکومت مکتبلری» مقاله سنده گی امضا، احمد واحدف دیه یالغش باصلغان، درستی احمد دانسکوی در.

اداره در:

نظر خواجه افندی گه: شوندی تاریخی نرسلر یازوب طورووگژنی اوتهمز.

□ «تاریخمزنی تیکشرو حقنده بیان و ایضاح» اسملی مقاله بو عدد گه صیمی قالدی. آلدغی «شورا» ده باصلور.

□ موسی افندی جوابه جواب، درج قیلنور.

□ «گلستانی ترجمه قیلوچی غه» دیب یازغان شعر هم مکتوب صوگ تابش لرغان سبیلی بو نومیر غه کرمی قالدی.

333

تورا

۱۲ ربیع الاول - ۱۳۳۳ سنه

۱۵ غنوار - ۱۹۱۵ سنه

سهر آدم و الوغ هاد لر

سليم گري مفتي توكيلوف

وفات بولووينه اوشبو ۱۹۱۵ نجي يىل ۲ نجي غينوارده ۳۰ يىل طولوب اوتدى . شول مناسبت برله « آثار » ده يازلغان ترجمه حالينك ، بر فسي اوشبو اورنغه كوچرله در .

سليم گري مفتي نك آناسى شاهين گري بن يوسف بن قوتلوق محمد بن مەمش بن دولت محمد بن اوراز محمد بن اورازعلی بن توكيل در .

انسابى : ويليامينوف - زيرانوفنيك قاسم پادشاهلرى وشاهزاده لرى حقنده يازغان كتابنده سوبابه وينه كوره توكيلوف فاميليه سينك شجره سى مشهور بوغاچوف واقعه سنده تالف بولمشدر . اوزلرى ، فاميليه لرینی اوشبو برده يازلغان روشده ترتيب ايتوب اورازلی (اورازعلی) كه طوتاشدرله لر . سوكنی رسمی كاغدلر هم شوشی روشده يازلادر . قايسى اوردادن كيلگانلكلری و قايسى وقتلرده روسيه تبعه سى بولغانقلرى حقنده معلومات نابلمادی . اوشبو فاميليه نك بتونسی بولماسه ده كوبره گى ، شاهقول فاميليه سى قيباندىن « قاسم » شهرنده طورمشلدر (۱) .

۱۸۹۱ نجي يىل « اوفا » كه بارغانمزده « تو » (ته و) سوزینی برنجی دفعه ایشتم (۱) . توكيل ، ظن ايتولگان كه كوره « قاسم » شهرنده حكومت سوروجی اوراز محمد آناسى بولغان « اوندىن » (اوندهن) طوغانی « توكای » در . (توكای برله توكيل بر كشتی بولالر) . اوندىن برله توكای نك آنالری شغای خان ایدی .

توكيل اسمى ۱۰۰۶ هجرى كه مصادف بولغان ۱۵۹۷-۱۸۹۸ ميلادى يللرده ذكر قیلنه در . بو آدم . اوزینه خان عنوانی بیروب « بخارا » خانى بولغان عبدالله برله صوغشدى وكوب عسكر جيوب « تاشكند » كه هجوم ایتدی . بخاراده بولغان عبدالمؤمن خان ابن عبدالله خان اولدرلگان وقتده توكيل بخاراغه هجوم ايتوب شول وقتده بخاراده خانلق ايتوچى پیرمحمد برله صوغشدى و مغلوب بولوب قايتوب بارغان وقتده « تاشكند » شهرنده وفات ایتدی . مؤرخلر ، مونی قازاق خانلرنندن صابیلر . توكيلوف فاميليه سى اوشبو آدم كه منسوب بولسه كیرهك . فقط توكيل برله اورازعلی آراسنده دخی ده بابالر بازمی ؟ بولسه لر اسملری نيچوك ایدی ؟ بو طوغروده معلومات تابلمادی .

قوتلوق محمد میرزا ممش اوغلی (روسچه اسمی آلیكسی ایوانوویچ) ، امپراطور پتر فیلیکی زمانده حكومتنگ باشرون

توكيل : تور كیچه بولغان « كيل » برله « تو » (ته و) سوزلرنندن مركب بر جمله در . « كيل » ، « كیلدى » سوزلندن قسقارتلوب « تو » اول ، برنجی مرتبه والک معنارنده مستعملدر .

(۱) خیرالله آخوند هر وقت : « مین . مچكاره كه تو بارغان وقتده ، اوفا كه توكيلگان چاغده » دپ سويلیدر ایدی . بو سوزنی باشقه كشيلىردن ده ایشتم . « كیلدى » سوزینی اسملردن جز ايتوب اوقاه اطرافنده بيك شایمدر . باى كیلدى ، قوناق كیلدى ، قوتلی كیلدى ، كیلدى یار وغیرلر .

رسم برله: «تاریخ مگ یوز آلتش بیشنچی یلده (۱) خدیجه بیکه قوتلوغ محمد میرزا توکیلی زوجہ سی کتبه ابن ابراهیم آخوند الاورنبوری» دیب یازلمشدر. قبرینک احاطہ سی ده بار.

اوقا شہرندہ قوتلوغ محمد میرزا (ایکنچی) بن بہادر گری اویندہ قول یازمہ و زور قولدہ بر قرآن کریم نسخہ سی کوردم. بر طرفینہ: «قد اتقل ودخل بالشرع فی سلك کینرال مایور قوتلوغ محمد حاکم شہر اورنبورغ بالمستقلۃ سماها الله تعالی عن جمع اهل الفتوح فی سنة ۱۱۶۹ تسع وستین ومائة والف» دیب خطالی وتوزسز بر عبارت یازلغان. مہرندہ گی یازو: «توکیلی علی خالق عبده محمد توکیلی» روشندہ معناسز بر جملہ دن عبارت. کوچرگچی شول زماندہ بر تاج المدرسین، علامۃ العصر طرفندن یازلغاندر ایندی.

قوتلوغ محمد طرفندن توری تاریخردہ یازلغان رسمی وغیر رسمی مکتوبلر، اوز اسمینہ کیلگان خط یازولر آنادن اوغلغہ میراث قالا کیلگان بولسہدہ بزنگ «اوقا»دہ وقتمزدہ ۱۳۱۴-۱۸۹۷ تاریخی مای آیندہ «کیلیم» آولی یانغان وقتدہ سیدگری میرزا وارنلرینگ اولیلرندہ بتون سندوغی برلہ یانغانغینی قوتلوغ محمد میرزا (ایکنچی) دن ایشتوب متأسف بولدم.

قوتلوغ محمد میرزانک «اورای» اسمندہ قز قارنداشی، زلیخا اسمندہ قزی و یوسف اسمندہ اوغلی بولغانغی معلوم. مولردن اورای، قاسم شہرندہ شاہ قولی فامیلیہ سندن بیگتمر بن یعقوب بن احمد نکاحندہ ایدی (ویلیامینوف - زیرانوف. ج ۱ بیت ۶۳ و ج ۳ بیت ۲۶۵-۲۶۶).

«سعید» قصبہ سینک حاجی مظفر بن عبدالسلام نک حج سفرندہ یانندہ یوروتسکان ایسکی وکچکنہ بر مجمندہ بوزوق قلم وصیق قارا برلہ شویلہ یازلغان: «زلیخا طوتاش قازان قلعه سندنہ بر (بو یردہ اوج سوز قدر عبارتتی تانوب بولمی) ایکان آندن طوغان قز فاطمہ تیماشاو...» (بو سوزنی «عیاشاو» اوقورغہ ممکن. موندن سوکغی ایکی سوزنی تانوب بولمادی).

قازانی محمدجان آیطوف قلمی برلہ اوزی ترتیب ایسکان زور مجمع ننگ ۷۵۷نجی بیتندہ شوشی سوزلر بار: «بزنگ زیارغزده بر تاش بار، اوزینہ: تاریخ مگ بق یوز یشمش برنجی یل آوغوست اونیشنچی کون (۲) ایردی زلیخا بیکه قوتلوغ محمد میرزا توکیلی قزی دارالفندان دارالبقاغہ کوچدی، قرق سیکرنچی باشندہ ایردی رحمہاالله تعالی رحمة واسعة کل نفس ذائقة الموت. دیب یازلغان». سلیمان افندی آیطوفندن: «سزنگ آتاکر شوشندی بر

(۱) میلادی برلہ ۱۷۵۱ یا کہ ۱۷۵۲نجی یل بولادر.

(۲) ہجری برلہ ۱۱۸۵نجی یل جمادی الاولیہ.

سرلرینی اداره ایتوجی کامیسیہدہ ترجمانلق خدمتی قیلدی. ایپراتور، تورک واسوج صوغشملرندن بوشانوب روسیہ حقندہ فائده لی معاہدہ لر امضا قیلورغہ موفق بولغانندن صوگ «قاسی» دگرینگ غرب طرفندہ بولغان یرلرنی و قرغز مملکتلرینی ضبط ایتو فکرینہ کردی. قرغزلرنی، قان توکی گنہ ضبط ایتہ سی کیلگانلکندن اوشبو خدمتی باشقارلق روشدہ بر ایلیچی ہیٹی توزوب کوندردی. مذکور ہیٹنگ باشلغی قوتلوغ محمد میرزا بولوب اعضالری زعلہ میر آلیکسی بیساریف، میخائیل زینوویف، باشقردلردن آلداری برلہ تایماس تارخان دن عبارت ایدی. قرغزلرنگ اخلاق وعادتلرینی اوگرہ نوب، یر و صولری ہم معیشتری حقندہ معلومات حیوب پادشاغہ عرض ایتمک خدمتی اوشبو ہیٹ اوستینہ یوکلہ نمش ایدی. مذکور ایلیچی ہیٹی روسیہ دن ۱۷۳۱نجی (هجری برلہ ۱۱۴۳نجی) یل مای آیندہ حرکت ایتدی و مشهور ابوالخیرخان حضورینہ کیلدی (موندن سوکغی حاللر «آثار» دہ تفصیل ایتولمشدر).

باشقرد ماجرالری حقندہ غی خدمتلینہ مکافات ایتوب حکومت طرفندن قوتلوغ محمد میرزاغہ بیک کوب مسلمانلر کرسٹیان ایتولوب یرلادی، بیک گوزل و منبت یرلر (اورنبورغ برلہ قارغالی آراسندہ غی «توکیلوف اوتاری»، بو کوندہ بہلہ بہی او یازندہ گی «کیلیم» و «آخوند» آللری، و اتقہ غوییر ناسندہ نارات اورمانلر و «موردبی» ہم «تیرسہ» قریہ لری اوشبو جملہ دہدر) ہدیہ قیلندی. (موندن سوکغی حاللرنی اوقور ایچون «آثار» غہ مراجعت ایتولہ).

قوتلوغ محمد میرزا، ۱۱۷۹-۱۷۶۶نجی یل رجب (۱۳)نجی (آپریل) دہ ۹۱ یاشندہ وفات بولدی. قبری آلابوغہ او یازی «موردبی» قریہ سی قبرلگندہدر. قبر تاشینہ: «المرحوم المغفور غینیرال مایور میرزا قوتلوغ محمد بن میرزا ممش توکیلی روسیہ ممالکتندہ بولغان شاہلرغہ ایلی یلدن زیادہ خدمت کورساتوب آخر الامر یوقاری مرتبہ دہ بولوب تاریخ روسیہ ننگ ۱۷۶۶نجی سنہ آپریل ۱۳ دہ ہجری ۱۱۷۹ سنہ رجب آیندہ ۹۱ یاشندہ وفات ایتدی» دیب یازلمشدر (۱).

قوتلوغ محمد میرزانک خاتونی خدیجہ بیکہ، «سعید» (قارغالی) قبرلگندہ دفن ایتولمشدر. باش اوچندہ غی تاشینہ گوزل قلم و درست

(۱) بو یازونی قبر تاشندن کوچروب آلوب بزگہ آلابوغا او یازی «موردوا» (موردبی) قریہ سندنہ امام قوام الدین افندی بیکاشوف پیارگان ایدی مذکور امام غہ مونک ایچون کوب رحمت اوقودق. چونکہ قوتلوغ محمد میرزانک قایدہ وفات بولغانغی بو اطرافدہ بلنمیدر حتی اورنبورغ ارخیواسینک پریسدیاتیلی بر آدم آرقلی بزنگ اوزمزدنہ صورخان ایدی. افادن صوراب یازغان خطمزعہ قارغی: آنک قبری اورنبورغدہ بولورغہ تیوشلی» دیب جواب یازغانلر ایدی.

«اوغا» شهر نده اسلام يتيم خانه سنده عمر اوز دروچي واصلده تو كيلو فلر ننگ كرستيانلر نندن بولوب عمرى بويىچه آنلرده يورت خدمتى ايتوب طور وچي عام الدين باباي سيف الدين اوغلى: «يوسف ميرزا، كيلم خلقلرينى اوزينه كرستيان ايتوب حكومت طرفندن تصديق قىلدرغا نندن صوك اوشبو يول برله آقباش خلقينى ده كرستيان قىلو حقتنده پيتر بورغ (پيتروغراد) شهرينه باروب يورمشدر. موننگ مقصودينى سيز گانلر نندن صوك آقباش آدملىرى يولده صاقلاب طوروب اولدرمشلر و اوزلرينىگ ازلرينى ياشرو قصدى برله كوده سيني «بايركه» قرينه كوچروب ناشلامشدر» ديب سويلدر ايدى .

بو علم الدين قارت، درست سوزلى، انصافلى و ياخشى كوكللى بر آدم بولغانلقدن اوى كه چاقروب بورن زمان حاللرينى خصوصا تو كيلو فلر ماجرالرينى سويله توب او طورادر ايدم. بز او فاده و قتمزده وفات ايتدى .

يوسف ميرزانىگ خاتونى زهراء بيكه اسمنده ايدى، كيم قزى ايكانلىگينى بلميم. مونلر ننگ بز كه معلوم بولغان بالالرى اوشبونلردر: شاهين كرى، سليمه، صوفيه، ساره، قوتلوغ. زمان (۱) .

سليمه، قايسى وقتده و نيندى سبيلر كه كوره در خرستيان ديشينه كوچوب تيماشوف فاميله سنده بر روس برله ازدواج قىلدى. بر وقتلرده، امور داخله ناظرى بولغان آللكساندر ياغور اوغلى تيماشوف اسملى ذات، اوشبو سليمه ننگ تورونى ايدى. موننگ حصه سينه توشكان اسلام قللرى و كشيده كارنى فازان سودا گرلر نندن

(۱) ابوالسعود اختاموف جنابلى: «مونده بايراقوف غه بيرلگان بر قز بولورغ تيوشلى ايدى لکن اسمينى بله آليم» ديب سويله گان كه كوره شجره ده بر قز اورنى قويوب يازغان ايدم. صوگنندن محمد سليم افندى ايشمحمديف، اول قز ننگ اسمى خديجه ايكانلىگينى هم ده يعقوب كاتون بايراقوف نكاحنده بولغانلغينى سويله دى. مگرده او فادن عثمان ميرزا تر يغولوف: «امير تيمر سلطانوف هم ده مجلسده بولغان بيكلر بو سوز ننگ درستلگينده شبه انه لر، آنلر ننگ ايتولرينه فاراغانده يعقوب كاتون بايراقوف فاميله سندن توكل بلكه يونوسف فاميله سندن، آنك ميرسيد، يوسف هم حذيفه اسمنده بالالرى بولغان» ديب يازدى، توبانده بر ايسكى يازو كوچرله چك. آنده خديجه بيكه بايراقوف اسمى بار. لکن آنك اتاسى بولغان يوسف، تو كيلوف فاميله سنده كى يوسف ايديمى ياكه آللكين فاميله سنده كى يوسف ايديمى؟ يعنى صوفيه بنت يوسف ننگ طوغه سى بولديمى ياكه قزيمى؟ شوشى ماده نى آچيق اوزده ايجون قولزده غى معلومات يتشوراك توكل. روحيه مسلمانلرينى روسچه اوقوتو واشقوللر آچو حقتنده باهلاب سوز قوزغاتوچى واقعه زيبه ستواسنده غى مسلمان غلاصنى يونوسف فاميله سندن بر آدم بولوب، صوك پالرده تفتولر وقتنده ايكنچى بر يونوسف ننگ اسمى چيقدى. بو ذاتلر ننگ هر ايكي سى ده اوشبو ارزنده سويله ننگان «يونوسف» فاميله سينه منصوب بولمهلر كبرهك .

سوز يازادر، آنك زيارتمز- ديويوندىن مقصودى نيندى زيارت؟ سز قايسى اولدن بولاسز؟... ديب صورغا ننده: «بز اولدن توكل بلكه قازان شهرينىگ اوزندنمز. آنامز ننگ مقصودى بيسته ننگ ايسكى زيارتى» ديب جواب بيردى. موگا كوره زليخا بنت قوتلوغ محمد ميرزا، قازان شهر ننده كى قىرلىكده دفن ايتولگان بولادر. مظفر حاجى مجهنده بولغان سوز هم شونى آكللاتادر.

يوسف ميرزا پاروتچيك منصبده عسرلك خدمتى قىلدى، «اوسيب» ديب معروف ايدى. قبر تاشينه يازلغان غه كوره دياغه كيلووى (۱۱۱۹-۱۷۰۷ ده) «مسقوا» شهر ننده در.

بو غاچوف فتنه سى ظاهر بولغاچ حكومت امرينه كوره يوسف ميرزا ۱۷۷۳ نچى يل او كتابر (۱۱۸۷ هجرى شعبان) آخرلر نده باشقردلر آراسينه چيقوب، حكومت كه اطاعت ايتو حقتنده آنلرغه نصيحت قىلوب يوردى و اوشبو سنده اولدرلدى. بعض كيمهلر موننگ بو غاچوف طرفندن اولدرلگانلىگينى سويله سه لرده درستى ايسه آنى بو گولمه - اوفا يولى اوستنده بولغان «آقباش» اولى باشقردلرى اوق برله آتوب اولدرمشلردر. بو وقتده باشى آلتمش آلتى تيكرم سنده ايدى. «بايركه» قرينه سىنگ مشهور اسحاق باى على اوغلى، موننگ كوده سيني «بايركه» قىرلىكده كيتورتوب دفن قىلدرمشدر. قبر تاشنده بولغان يازروى اوشبودر: «تيمنا بذكره الاعلى ولا تفرنكم الدنيا الدنية الفانية فتزودوا للاخرة الباقية باداء المحسن والاعمال الصالحة فاعتبر يا ناظر ذوالغرور من اهل القبور... اما الندامة او السرور اعلموا ان الله رحيم رؤف تواب فتوبوا الى الله ايها الغافلون تاريخ مسيحيه برله ۱۷۷۳ يلد ميرزا يوسف قوتلوغ محمد اوغلى شهيدلك شربتن نوش قىلوب دارقاندن داربقايه رحلت قىلدى» .

بو تاشنى تره ب قويغان ينه بر تاش بار. موننگ ايكى باشى ده صنوب توشكان. قالغان ير نده اوشبو يازو بار: «۱۸۱۲ نچى يلد بنا قىلندى استانه هو الله الذى لا يموت مرحوم يوسف قوتلوغ محمد توكل اوغلى شهر مسقوا ده تاريخ ۱۱۱۹ ده وجوده كىلدى». بو تاش بيك ايسكى، اوزنده يازوده كوب لکن ياغهور برله بوغاله مشلر، رسم خطى ده ضعيف .

«بايركه» قارتلرينىگ خبر يرولرينه كوره يوسف ميرزا اوشبو طرفده بولغان مسلحانلر نى اوزينه ملك كرستيانلر قىلور ايجون اجتهاد ايتوب يوروى سببى باشقردلر طرفندن قتل ايتولمشدر (۱).

(۱) يوسف ميرزا حقتنده بولغان خبرلر محترم برادرى مسعود افندى ابن الشيخ عبدالعللى البايكه وينىگ ۱۹۰۰ نچى يل ۲۹ نچى حننابر تاريخلى خصوصى مکتوبندن آلدى. قبر تاشنده بولغان يازولر نى ده اول كوچروب ييارگان ايدى .

مونده مذکور بولغان «اوزى تاماق» خلقلىرى بو كونده مذکور خواجه لرندن آزاد بولمىشلردر. اوشبو اورنده غى ير صولر بو كونده ماهه پروزيك بىنت سلطان محمد بن محمد گرى بن يوسف ميرزا آلکين ملکنده در.

ساره بنت يوسف، کناز محمد گرى ايلميرزا اوغلى يکويويچ چيرکاسسى برله ازدواج قىلدى و آرسلا نىک، ماهتاب اسمنده بالالرى بولدى. مونلردن ماهتاب، بورى اويازى «سبرگان» اولنده کاتون عبدالقادر مقصودوف نکاخنده ايدى. اوشبو آرسلا نىک برله ماهتاب هر ايکيسى «اوپا» اويازى «آغاردى» اولنده وفات ايتدیلر. نسللرى منقرضدر.

قوتلوغ زمان بنت يوسف، آبصطاسى وفات بولغاندن سوڭ يزنه سسى محمد گرى يکويويچ چيرکاسسى که باردى و آندن ده يکميرزا، رستم خان، مریم اسمنده بالالرى بولدى. مونلردن مریم، خان کيرمانلى مایور کناز سيد بطال مرتضى اوغلى دولتکلده ييف که باردى و ۱۸۵۸ ده وفات ايتدى. قبرى اوفا ياننده «کولگ» قريه سنده در. سر عسکر، سيد عسکر، شاهباز گرى، عادل گرى، عائشه اسمنده بالالرى بار ايدى (۱). رستم خان ايسه ۱۸۳۹ ده، يکميرزا ده آندن بر قدر يللر سوڭ وفات بولديلر. هر ايکيسينى قبرى «تورش تاماق» قريه سنده در. يکميرزانىک رستم بىک اسملى اوغلى ومدينه اسمنده قزى بار ايدى. مونلردن رستم بىک ۱۸۶۵ نچى يللرده «اوپا» شهر نده وفات ايتدى ومدينه ده محمد رحيم نىغلوغ نکاخنده وفات بولدى. رستم خان بن محمد گرى نىک عين الحيات اسملى قزى خان کيرمانلى قاسم خان اسفنديار اوغلى کناز دولتکلديف نکاخنده ايدى (۲).

اوشبو يوسف (اوسيب) ميرزا بن قوتلوغ محمد ميرزانىک باشقه بر خاتونندن شاه احمد اسمنده اوغلى بولغان بولسه ده نکاخلىرى دووره نىک کاغدينه يازلماغانلىق سببندن يوسف نىک ميرزالغينه، مان و ملکينه وارث بولا آلدى قالمشدر (آئارده شاه احمد ترجمه سینه مراجعت قىلنه، ج ۲ ص ۱۱۹).

(۱) سر عسکر نىک رستم بىک اسمنده بر اوغلى قازان اونيويرسيتيتنده اوقوب دوقتورلىق حاصل ايتدى. عسکر طبيبى بولوب بز آز يللر خدمت قىلغانندن سوڭ وفات ايتدى. شاه باز گرى احمدروف نىک ماهه پروز اسملى قزى اوشبو رستم بىک خاتونى ايدى.

(۲) اوشبو عين الحيات بو كونده سلامت بولسه کيره که خديجه هم مریم اسمنده ايکى قزى بار. مونلر نىک اولگيسى امير تيمر سلطانونف نکاخنده و سوڭ گيسى عثمان ميرزا بىکييف نکاخنده در مریم نىک قاسم اسمنده اير بالاسى بار.

قربان على بن احمد بن ارساى القوالى، اوزينىک طوغانى يوسف بن احمد ترکه سندن وصيت ايتولگان نىک مالدن قرق مگ صومغه صاتوب آلمش وجمه سيني، آزاد ايتمشدر (۱).

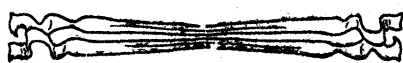
صوفيه بنت يوسف، آلکين يوسف ميرزا بن محمد بن عبدالرشيد بن على (آلکين) نکاخنده بولوب ۸۰ ياشنده ۱۸۴۰ (۱۲۵۶) ده وفات ايتدى (۲). قبرى «اوپا» ياقينده ساماز-زلاناوست تيمر يولى اوستونده گى «آلکين» قريه سى قبرىلکنده در. اوستونده تاشى وناشنده يازووى بار. بو يرده گى سوزلرنى شوندىن اوزم کوچروب يازدم. صوفيه نىک بالالرى: صاحب گرى، شاهين گرى، محمد گرى، خديجه در. مونلردن صاحب گرى ۱۸۳۵ (۱۲۵۰) نچى يىل ۱۶ نچى ثورده اورنبورغده وفات ايتدى. قبرى اورنبورغنىک ايسى زيارتنده بولوب يازولى تاشى هم بار. خديجه، بايراقوف فاميله سنده بر آدم نکاخنده ايدى. محمد گرى اوغللى سلطان محمد، عادل گرى در.

بر ايسى کاغددن اوشبو روشده بر يازو کوچروب آدم: «۱۸۲۹ نچى يىل ۱۲ نچى آوغوست، بز توبانده اسمله نمش اوفا اويازى غصباژا پاميشنيتسه لر تيتولرنى ساويتنيتسه لر (۳) صوفيه بىکه يوسف ميرزا توکيلوف قزى آلکينه، خديجه بىکه يوسف ميرزا قزى بايراقوف هم غوبيرنسى سکر تيار محمد گرى، صوتيک شاهين گرى يوسف اوغللى آلکينلر نىک «اوزى تاماق» ده بولغان خده تىکارلرى (کرستيانلرى) بارچه مز بر اتفانده بولوب خواجه لر مز نىک رخستلى برله تيردک اوشبو يازونى اولمزده مسجد جامع حضورنده امام بولوب طوروجى ايشم محمد ساقى محمد اوغلى نىک اوغلى فضل-احمدنى مسجد مز حضورنده امام و مدرس اولور ايچون . . .»

(۱) مستفاد الاخبار نىک يازمه نسخه سینه مراجعت ايتوله. مرجانى حضرتلى بو قزنىک اسمينى «فاطمه» ديگان بولسه ده درسى «سليمه» در. شوشى خاتون طوغروسنده آتساقوفنىک «Семейная хроника» اسملى بر اثرى بارلغينى ايشتم ايسه ده كوره آلامد. شجره ياصاغان وقتده بو قزنىک اسمينى «مستفاد الاخبار» غه ايسه روب فاطمه. ديگان ايدم. سوڭ ندىن محمد سليم اميد بابوب زليخا ديب توزاندردى. اوفا ده عثمان افندى صوراشقان وقتده، امير تيمر سلطانونف هم ده شول مجلسده بولغان بىکه لر مذکورده نىک سليمه اسمنده بولووينى ترجيح ايتكانلر. شايد آنلر ياخشى بلورلر ديب شوگا قرار بيردم.

(۲) قازان شهرنده وفات بولغان شاه احمد ميرزا آلکين اوشبو يوسف ميرزا آلکين برله بر طوغان ايدى.

(۳) بر آدمدن: «بزننىک ميشارلر، ايرلرى حج سفرنده يوروب قايتقان خاتونلرغه - حاجيه - (حاجه) تيتولى بيره لر» ديب ايشتكان ايدم. «تيتولرنى ساويتنيتسه» تيتولى ده شول قىيلدن بر نرسه بولسه کيره که رسمى ونظام غه موافق عنوان بولمازغه تيوشلى.

سیر شریفه دن بر درس

(مولد آبی بولو مناسبتی برله)

محمد علیه السلامنگ حق پیغمبر ایکانلگینی شبهه سز بلور و محبت قویوب دین تبلیغ قیلوچی واسطه ایکانلگینی آجیق آکلار ایچون بردن آننگ سیری برله آشنا بولو و ایکنجیدنده قرآن کریم مضمونینه یاخشی توشنو شرطدر. شوشی ایکی توری هنرگه مالک بولغان آدمنگ ایمانی حقیقی ایمان و معرفتی ده درست و محکم معرفت بولور.

بو کونگی مسلمانلر، اوزلرینک پیغمبرلرینی و الله تعالی برله اوز آرلرنده واسطه لوق قیلوچی ایلیچلرینی نیندی روشده و نیچوک ایتوب تانیلر؟ بو سؤال، افراط درجه ده اهمیتلدر. اوشبو سؤالی هر کیم اوز اوزینه بیررگه و صوکندن شوکا جواب حاضرلرگه تیوشلی.

بزنگ اوز قوموز. آدم پیغمبر برله آننگ خاتونی طورغان جنتک نیندی جنت ایکانلگینی تیکشرلر، آنلرنگ قبرلرینی ازلیلر، کعب الاحبارنگ آرتی اوزامی طورغان قصه لری برله لذتله نلر، کیله چک کونده ملت رکندری بولاچق ذاتلرمز کتاب دیباجه لری، دیناده میلیون یل طورولری فرض ایتولگان کشیلرگه ده هیچ بر وقت کیردک بولاچق توگل و آنی بلودن بر فائده حقیقی و بلمادون بر ضررده کیلمی طورغان صوکنی محشیلرنگ ریکک بختلری برله عمر اوزدرالر. طبیعی، مونلرنگ کوکلرنده: «بو نرسه لر بزگه نی ایچون کیردک بولدی صوکنک ئلی؟..» دیگان اعتراض یورمی، چیتلردن تلقین ایتولمی، شولای ایتوب یورونگیلرنگ خطالری همیشه دوام ایتوب طور، خرافات سلسله سی اسلام دیناسنده غیر متناهی روشده صوزولا. فائده سز نرسه لر برله عمر اوزدروچی آدمنگ نصیبی، فائده لی نرسه لر دن محروم قالو و عقل اهللرینک یوللرندن چیت گه چیقوب آداشوب یا گلشوب یورودن عبارت بولاچقدر. شوشندی نرسه لر برله شغلنوچی بزنگ مسلمانلر، یوقاریده ذکر ایتلگان سؤالی اوزلرینه بیرلرمی؟ بیرسهر شوکا جواب حاضرلیرمی؟..

درست، بز محمد علیه السلامنی بله مز، تانیمز لکن سیری هم ده قرآن واسطه سی برله توگل بلکه مولد رساله لرنده بارلغان

حدیثلر، قصه کتابلرنده سویله نگان حکایتلر یا که بعض بر فقه و حدیث کتابلرنده استطرادی روشده ذکر قیلنغان بختلر واسطه سی برله گنه تانیمزده و شول روایتلرنگ درست بولوب بولماوینی تیکشریمیز، «ایندی فلان وفلان کبک الوغ علملر بازوب کیتکانلر» دن یوزاری طرفه جقمیمز. شونک ایچون رسول الله حقنده سویله نگان خبرلرنگ هر بری بزنگ قاشمزده حق و درست بولوب آنی تیکشررگه، اصلی بولوب بولماوینی آکلارغه لزوم کوریمیز. بزنگ شوشی اشمز یاریمی؟ اسلام روحینه و رسول الله ننگ تعلیمنه موافقمی؟. ایندی شوشی سؤال غه جواب بیررگه تیوشلی.

رسول الله، یالغان سویله رگه رضا توگل ایدی. اوز حقنده افراط خبرلر چیقارودن ده منع ایتدی و ایکنچی بر وقتده: «من کذب علی متعمدا فلیتبؤ مقعده من النار» مضموننده سوزلری برله تهدید قیلدی. تیکشررگه یوللر آجیق بولا طوروب تفتیشسز، ازله وسز بر خبرنی قبول ایتو برله بالقصد آداو آراسنده غی آیرمه کوب توگلدر.

بزنگ آرازده «ضیالی» اسمنده دخی بر صنف بار. مونلرنگ کوبره کاری تولستوی، پوشکین، لوتهر، وولتر و ناپالیون کبک آدملرنگ سیرلری برله آشنا بولولری اوزلرینک پیغمبرلرینی تانولرینه کوره کاملر کدر.

محمد علیه السلامنی کیره ک ضیالیلرمز و کیره ک باشقه لرمزنگ کوبره کاری روشنده تانو برله اوستمزدن بورچ توشماسه کیره ک.

رسول اکرم حضرتلرینک سیر شریفه سی یاخشی تیکشراسه و نبوت گه قدر بولغان جالی اجمالی صورتده، نبوتدن صوکنی احوالی تفصیل برله تفتیش قیانسه. مونک بتون عملینی اوشبو ایکی توری قسم گه آیررغه ممکن بولور: (۱) بتون عرب خلقنده بولغان و تئیلکنی بتروب آنک اورنینه بیک محکم روشده «توحید» اورنلاشدر. (۲) بر بری برله صوغشو، تالاشودن باشقهنی بلمی طورغان عربلرنگ خلقلرینی تهذیب قیلوب، آزارنده الفت و محبت تأسیس ایتو.

اوشبو نرسه لر ایچون برکنه آدمنگ توگل بلکه ملت رکندلرندن

عبارت الوغ بر هيئتنگ قام بر عصر قدر وقت طرشولرينه احتياج بار. فرانسزلر، اوقوغان بر ملت بوللوري اوستينه يوز مكلر برله سونگولوري خدمت ايتيه طوروب انقلابلريني اورنلاشدرر ايچون يوز بللردن آرتق وقتلر صرف ايتديلر و ني قدر جانلريني قربان قيلديلر. حالبوکه محمد عليه السلام ياصاغان انقلاب غه کوره فرانسه انقلابي بيک توبان درجده ايدى.

اجتماعي قاعدهلرننگ الك گوزللرندن وشول نسبتده الوغلرندن بولغان بو روشده انقلاب ياصاوغه محمد عليه السلام نيچوگك موفق بولدى؟ مونده ايكي احتمالدن برى بولو لازمدر: ۱) يا محمد عليه السلام حق يغمبر ايدى ده الله تعالى اوزى نصرت بيردى، وعده سيني يرينه كيتوردى. ۲) ياكه حق يغمبر بولماغانى حالده اوزينگ عقللي بوللوي تدبير و سياست گه ماهرلگي سيبندن شوشندى بر اش گه موفق بولدى. مونده، اوشبو ايكي احتمالدن باشقه اوچونچي بر احتمال يوقدر.

ايکنچي احتمال ايسه اصلسز و باطل بر فرضدر. اوشبو سيبلر ايچون: يالغانلاب يغمبرلك دعوا قيلور ايچون عقللي توگل بلکه ياخشى غنه خفت (بيگل عقللي)، وجدانسز و بوزوق طبيعتلى، الله تعالى گه افترا قيلودن قورقماز درجده قاره كوگالي بولو لازمدر. موندى آدملرننگ بتون حياتلري عادتده، جريمه و قباحت اشلر سلسله سندن عبارت بولادر. محمد عليه السلامنگ حياتي شوشندى بر جريمه و قباحت اشلر سلسله سندن عبارت ايديمي؟. موگا ايجاب برله جواب بيروچي بولماز. بوننگ بتون حياتي و بتون عمري گوزل خلق و خالص بر عفت اوزرنده اونگانلگينه دوستلري توگل حتى دشمنلري ده شهادت بيرمكده لردر. موگا «محمد الامين» ديب لقب بيرلگان ايدى. بو ذات غه شول لقب بوش غه توگل بلکه بيک الوغ بر معنا برله بيرلگان ايدى. رسول اکرم حضرتلري شول عنوان غه بحق مستحق و لائق ايدى.

ايندى قرق ياشينه قدر شوندى حرمتلى بر لقب کوتاروب بيروچي آدم، قرق ياشندن اوتكاج و عادت موجبنچه عقللي و فكري كالات درجه نرينگ يوقاروسينه ييتكاج بردن بر اوزينگ عفتندن آبرلوي، امانتدن محروم قالووي درست كورله چك اشلردن بولماسه كيرهك ريالى و آداوچي آدملر اوزلرينگ صناعتلريني ني قدر ياشرسونلر، بلنمي اوزاق طورو احتمالي يوق. خصوصاً عربلر زيردهك و احوال روحيله رگه واقف خلقلر ايدى. رسول الله دن صورباغان معجزه لري مونلرنگ غيبي خلقلر توگل بلکه دنيا ننگ سبب عالمي ايكانلگيني بلولري و الله تعالى ننگ عادت وستينه موافق بولماغان نرسه لرنى معجزه ايتوب صوراولري اوشبو دعواني اثبات قيلور. مونلر آراسندن برگنه كشي ننگ ده:

«اگرده سين حق يغمبر بولسهك مينم كوكلمه سينگ دينگ ننگ محبتى كامل اورنلاشسون ده مين سينگ دينگه كررگه مجبور بوليم» ديب معجزه صورباغانغى بلنميدر. چونكه بو حال؛ الله تعالى ننگ ستينه خلاف بر نرسه توگلددر. عربلر موندى نرسه لرنى فرعون ساحرلرينگ حاللريني ايشتمى طوروب محض اوز فكلرلى و اوز زيردكلكلرى برله بلنگان بولالار. شوشندى عربلر ننگ محمد عليه السلام ننگ حاليني بلنمي طورو احتماللري يوق.

هر حالده الوغ بر ملتنگ يوز يلد اشته بتره آلمالزق رور بولغان بر اشنى بكرمى اوچ يلد اشتهر ايچون، يالغانچي بر كشي گه الله تعالى ننگ نصرت بيرووي سلامت عقل طرفندن قبول ايتوله چك نرسه توگدر.

ايندى دعوت قيلغان نرسه لرينى ده بر آز تيكشدررگه كيردك. دعوت ايتكان نرسه لري الله تعالى ني توحيد و آنى شريكدن تنزيه قيلو، عبادتى آگنه تخصيص ايتو، رذالت و سفالتدن يراق بولوب گوزل خلقلر برله صفتلانو كيك على مقصدلردن عبارتدر. عفت و وجدانندن آبرلغان، الله تعالى گه افترا قيلوغه باطرق ايتكان كشي ايچون شوشندى نرسه لر حقنده عمري بارنچه اجتهاد قيلو ممكن بر اشميدر؟..

موندن باشقه، بو اشندن مقصود نيندى نرسه ايدى؟ مال جيمقمى؟ پادشاه بولقمى؟ ياكه باشقه برر اش ايديمي؟.. يغمبرلك دعواسى سببلى شوشندى اشلر بولديمى؟. بولو قايدده، حتى عرض ايتوچيلر ننگ اوزلرينه قارشو غايت عالجاب سوزلر برله مقابله ايتدى و آخرت دولتى قاشنده آندى نرسه لرننگ بيك قيمتسز همده و افاق ايكانلگيني آگلا تدى. شول سيبدن ايکنچي احتمال اوز اوزندن باطادر. طبيعى اولگي احتمال غنه سلامت قالور.

نعره:

تجنوا لى ذنوبا وما جنتها
يداي ولا امرت ولا نهيت
ولا والله ما اضمرت غدرا
كما قد اظهروه ولا نويت
ويوم الحشر موعدا وتبدو
صحيفة ما جنوه وما جنيت.

قطب جنوبینی تابو

(«طبیعت و انسان» اسملی روسچه ژورنالدن ترجمه ایتودی)

انسانلرننگ فکرلرینی اوزینه جلب ایتوبده موگا قدر مجهول یاتقان طبیعت سرلرندن برسی، کوبدن توکل معلوم بولدی. ایکنچی تعبیر برله نیتلسه، قطب جنوبی کشف ایتلدی. قطب جنوبی کشف ایتلمهس بورون «ئله نی توری عجب بر نقطهده در» دیب خیال ایتلگن ایدی. واقعه ایه، دیگکر اوستندن اوچ چاقروم قدر بیوک، قایغیلی، موکلی و بوزلی بر صحرادهغنه بولوب چقدی. بو الوغ فتح، بو قورقنچلی کشفنگ بتون شرفن ایه نورویگیلی روالد آموندسهن اسملی بر بهادر آلدی. شولای ایتوب انساننگ ثبات و غیرتی طبیعت قوتینه قارشی تاغی بر مرتبه اوزبنک مهابتن اظهار ایتدی.

قطب جنوبیگه ایگ باشلاب باررغه اویلاوچی - اون سیگرنجی عصر آخزلرنده - مشهور انگلیز کیمهچینی «قوق» ایدی. اول ۱۷۷۲ برله ۱۷۷۵ یلار آراسنده دورت مرتبه مذکور قطبده تابا سیاحت ایتدی، فقط زور اش چغارا آمادی. «قوق» بو سیاحتی سوکونده توبه نده کی سوزلرنی یازغان: «اگر قطب جنوبی یاقنده بوزدن باشقه قارا بیر بولا قالسه - دیگکر، بوز طاوولی برله احاطه قیلنو سبیلی - آدم بالاسی کره آلماسلق، ایگ جنوب نقطه سندهغنه بولور. اول طرفقه باروچیلرغه شوندی قورقنچلر بار، که شوننگ ایچون میگا باشقه بره وده مین باروب یتکان اورنغه باروب یته آلماس؛ اول طرفدهغی بیر، هیچ وقته، هیچ کم طرفندن کشف ایتله آلماس، ذیب جرات برله نیته آلمن. چونکه آندهغی مهنگیملک قار، قویاش جلیسندن محروملک، قویو طومان ویش - یش بولا تورغان بوران بو اشکه ایرک بیرمه به چک». منه، قونک تجربهلر سوکونده یرگان بو شهادتی، نی چاقلی یوره کلی بولسه لرده، قطب جنوبیگه سیاحتچیلرنک دزدن سوئدررگه یتهرلک ایدی. واقعا، بر آز زمانه قدر اول طرفقه هیچ کم سیاحت یاصامادی. لکن آدم بالاسندهغی قرار تابمی تورغان روح، همان تیک قالا. آمادی. بلکه قطب جنوبی پادشاهلغینه باررغه اویلاوچی انسانلر آراسندهغی بهادرلرنی تاغی آیاقه قالفندی. شویله که ۱۸۱۹ نجی یلده «اسمیت» اسملی انگلیز، جنوب بوز

دیگکر نده کی «یاگا شانلاند» آطلرن؛ ۱۸۱۲ یلده روس کیمهچیلرندن باملینسفاوزهن، لازاریف - ۶۸°۵۷ عرض جنوبیده کی «یپتر برنجی» و «آلیکساندر برنجی» آطلرن تابدیله. موندن بر نیچه یل سوکره تولین سوداگری «وهددهل»، قوق باروب یتکان نقطه دن اوچ درجه جنوبیده رکه بولغان - ۷۵°۶۵ قه باروب یتدی. بولاردن سوک ۱۸۲۰ یل آخزلرنده آنکلیه، فرانسیه، جواهر منفقه آمریکا حکومتلری، اوچسی اوچ زور سیاحلر فرقهسی یاردی. بولاردن فرانسوزلر فرقهسی دیومون - دیورویل قومانداسنده اولاراق ایگ ئلک قطب جنوبی طرفندهغی قاولن قار برله اورتلگان طاش اویومندن عبارت قارا یرگه باروب یتدی. لکن آندهغی طاش طاوولرندن ایرلغان کیسه کلردن باشقه غنیمتکه اوچری آمادی.

فرانسوزلر برله براوک وقته دیب نیتورگه باری، آمریکا کیمهچیلری ده ۱۷۲° طول شرقیده کی، اوزلرنک قوماندانلرینه نسبت برله «اویلکس یری» آتادقلى جنوب یرن فتح ایتدیله. ۱۸۲۲ یلده دخی انگلیز کیمهچیلرندن جیمس روس اسملی سیاح، - ۷۸°۴ عرض جنوبیده کی یرگه قدر کردی هم آنده اوزی «ایره بوس» آتادیقی یتک زور یانار طارغه اوچرادی. روس موندن آری تاغی باررغه اویلاسه ده، آلدینه کیلوب چققان ۲۰ - ۳۰ سازین یوککگنده کی طوتاش بوز طاوی آنک یولن قابلادی.

قطب جنوبی طرفندهغی شوندی بوز طاوولی، بایتاق عالملرنی: «اول یرلر اولهن و حیوان اوسدروب کورمه گان ئولک بر صحرادر» دیگان فکرگه کیترگان ایدی. لکن تجربه مونک کیرسن کورسه تدی. چونکه ۱۸۹۲ یلده، قایتان «لارهن» نک ۶۸° عرض جنوبیده، یردن چغارلغان آغاچلر تابوی، بو یرلرنک ئلک قارا اورمان بولغانلغن اثبات ایتله. سوکره شوشی باشلانغان تقیشنی دوام ایتدرر ایچون ۱۸۹۸ یلده ییلگه، نورویگیه و آلمانیه یلر طرفندن دخی اوچ سیاحلر فرقهسی یارلادی. بو اوچدن نورویگیه فرقه سینک باشلغی «بورخفره وین» بارندنه اچکه - ۷۸°۵۰ عرض جنوبیگه قدر کره آلدی و برنجی کشی اولاراق جنوب بوز دیگکر نده قشاررغه قرار یردی هم شونده قشلاادی. ۱۹۰۱ - ۱۹۰۲ یلده قطب جنوبی طرفنده ایکی فرقه تقیش یاصی ایدی. برسی: بروفسور «دریفالسکی» قول آستندهغی نیمسلا فرقهسی و ایکنجیسی: قایتان «اسکوت» قومانداسندهغی انگلیزلر فرقهسی ایدی. بو ایکیدن سوکونی نک قوماندانی «اسکوت»، قایتان «شه کلتون» برله برلکده ۱۹۰۲ یل دیکابر ۳۰ نده، موگا قدر آدم آیلغی باصماغان - ۸۲°۱۷ عرض جنوبیگه

شونده اوتکاره لر. سوگره یاز باشن اوکتا برده. قشلاغان اورنلرینه قایتوب یتولری جهی اچنده بولونی کوزده طوتوب تاغی یولغه چغالر .

سویله وینه قاراغانده فاتح «آمونده سن» ننگ حرکتی ده شولای بولغان . «آمونده سن» اوزینگ سفرن توبه نده گیجه بیان ایته :

« بز ۱۹۱۱ یل فیورال ۱۰ نده یولغه چقدق . آپریل ۱۱ ینه چاقلی بارغان سفرمزده اوج اورنده ۶۷ پودی تولین مایندن عبارت مجموعی ۱۶۰ پود جاماسی آزق قالدردق . آزق اورنلرن فلاکلر برله بیلگیله دک . بز ننگ سفر وقتنده بارغاندهده قایتقاندده چانا برله بارز ایچون بوز اوستی اوکایلی ایدی . حتی قایتقاندده ۲۰ پودلاب یوک برله بز ننگ ائلمز ۱۵ فیورال کونی ، کونینه ۹۲ چاقرم قدر بیر یوردی . هوا طن ، یاخشی ، جیل ییکلجه گنه ، مقیاس ۴۵ کنه درجه صالقلق کورسه ته ایدی . بز مذکور آزقلرنی اورناشدروب بترکاج اوزمزگه هم ائلمزگه ممکن قدر جلی اورنلر حاضرله و برله مشغول بولدق . چونکه قطب ننگ دورت آیلق یاخود ۲۹۲۸ ساعتک اوزون تونی یاقایغان ایدی . ۲۲ نجی آپریلده قویاش تاما باتدی هم قطب جنوبی اوز وظیفه سن اوتهرگه کرشدی . شولایده قارسیردک یاوا، بزدن یراقده توگل بوز برله اورنلر گان دیکسگر طور ایدی . بو خالدن بز «قش صالقلق کیلمس» دیب امیدله نگان ایدک . لکن امیدمز بوشقه چقدی . چونکه بیش آی بوینجه صالقلق همان ۶۰ برله ۵۰ آراسنده یوردی . فقط هوا طن طوروب ، زور داول بتون قشقه ایکیگنه تابقر بولدی . ۲۲ نجی آپریلده باتقان قویاشمز ، آوغوست ۲۴ نده افقدن آزغنه کورنه باشلاب آوغوست آخرلرنده بتونلهی کورنه باشلادی . اوکتا برده مه نگیلمک بوز آراسنده تولین هم قطب قوشلری کورنه باشلاو یاز کیلگانلکنی کورسه ته ایدی . دیمک جلی یاز کونی باشلانندی . چونکه بو وقتده مقیاس حرارت فقط ۲۰ - ۳۰ درجه گنه صالقلق کورسه ته ایدی . »

بر وقت مذکور فرقه ایکیگه آپریلوب یرسی : قارول ایدوارد یرری آتالغان یرنی تفتیشکه ؛ ایکنه چیسسی : آمونده سن باشده بولغانی حالده قطب طرفینه یونه لدی . سوگنهی فرقه بیش کشیدن مرکب بولوب ۴ چانسی و ۵۲ آتی بار ایدی . بو دفعه ۲۰ اوکتا برده یولغه چققان مذکور فرقه عادی یوروش برله کونینه ۱۰ - ۱۵ چاقرم یر یوری ایدی . جهتی بیلگیله و هم قایتار یول ییکله یسون ایچون فرقه ، یولینه قار اویوملری یاصی بارا ایدی . یولده باطر قویوب قالدلغان اوج آزق اوزینگ اچسینه ده طوقتاب ائلرن

باروب یتدی . بولار بو نقطه غه باروب یتکانده شرق طرفلر نده ، افق چیتینه قدر صوزلغان بوز استیناسی برله آپیاق قار صحراسی ؛ غرب طرفلرنده قوط اوچقچ بوز کیسه کاری اصلنوب طور ا طورغان ۴ چاقرم بیوکگنده گی طاو بولغان توسلی ، جنوب طرفلر ندهده طاوغه باشقه نرسه که کوز توشمی ایدی . «اسکوت» ننگ بو تفتیشی برله ، اول طرفده غی بوز استیناسینگ « ژیکتوریه یرری » ندن آلوب ۱۵۵ طول غریگه قدر بارغانلی ؛ آندن صوگ یاگا تابلغان ایدوارد یدنجی یرینگ ساحلی باشلانغانی ؛ سیاح «روسس» طرفدن ، شونده غی یرینگ ساحلده دیب اویلانغان «ایره بوس» یانار طاوونگ بر آطه اوستنده ایکانگی ظاهر بولدی . اما نیمسلا فرقه سینه کیسه ک ، آلاز ۶۷ عرض جنویدن اوزا آلمادیلر . شولایده بوزلر برله قاپلانغان « ژیله یام ایکنه چی یرن » فتح ایتدیلر .

سوگره مذکور «اسکوت» قومانداسنده غی «شکلتون» ، ۱۹۰۷ یلده اوزینه آیرم بر سیاحت یاصادی هم ۱۹۰۹ یلنگ یانوارنده - ۸۸°۲۳ عرض جنوبی ، ۱۶۲° طول شرقیگه باروب یتدی . لکن آشاملغی بتمه گاندکدن قطبه - ۱۲۷° باروب یته آلمادی . شکلتون فرقه سینگ بر قسمی ، اول طرفده غی مشهور «ایره بوس» یانار طاوون تفتیش ایتدی . نتیجه ده مذکور یانار طاونگ بیوکگن اوج چاقرم دن آرتقراق ؛ اوزینگ قطر ۳۷۰ سائین ، تیره نلگن ۱۱۲ سائین دیب کورسه ندی . بو سفرندن وطنینه قایتقاج «شکلتون» شونی اعلان ایتدی : قطب جنوبی کشف ایتوجی ایچون چیکدن طش بهادرلق ، فوق العاده حاضرک کیره ک . . .

شکلتون ننگ بو سفرندن صوگ ینه بیش فرقه سیاح ، بو طرفه یولغه حاضرله ندی : انگلیز قایتانی «اسکوت» ، اوسترالیا دوقتوری «ماوسون» ، آلمانیا قایتانی «فیلنر» ، یاپونیا لیتیناتی «شیراز» ، نورویگیه سیاحی - آخرده قطب جنوبی فاتحی - «آمونده سن» فرقه سی . بولاردن اسکوت ، شکلتون توسلی ترغریدن توغری «ایدوارد یدنجی یرری» نه طوقتاب ، آمونده سن ایسه ایگ ننگ «ژیکتوریه یرری» نه ، سوگره «ایدوارد یدنجی یرری» نه طوقتاب حرکت ایتدی .

کوب کشیگه معلوم ، یر شارینگ جنوب یارتیسنده یل وقتلری بز ننگ شمال یارتیسنده غی توسلی توگل . بلکه نصف شمالینگ قشی نصف جنوینگ جهینه ، یازی - کوزینه توغری کیله . شونلقدن قطب جنوبیگه سیاحت ایتوجیلر توبه نده گیجه اشایلر : جهی کونی نوبابر و دیکابر آیلرنده یولغه چغالر . قشنی بر موافق اورن صایلاب ، کبردک یارقلرن حاضرله دکلری حالده

شول کوتى تونده مذکور توبه نك ۱۲ چاقمرلاب يرن تفتيش ايتدك . ايكنچى كوتى حسابزنى ياكادن تيكشرگاج ، قاداغان فلاگمز -- ۸۹°۴۵ (۱) ده ايكانى معلوم بولدى . شونلقدن فلاگمزنى ۰۹ ميل قدر تاغى جنوبكردك كوچردك . ۱۶ نچى ديكابردده حسابزنى تاغى ياكادن قارادق . حسابمزجه «قطب» ديكگر اوستندن ۳۲۰۱ متر (اوج چاقمرلاماسى) بيوك بولوب چتدى . ۱۷ نچى ديكابردده قطب جنوبىگه اوزمز برله آلوب باردغمز چادرنى قوروب ، آنك اوستينه «فرام» (۲) نك فلاگن كوتاردكده قايتار يولغه چقدق . بو اورن برله بز نك قشلاو آراسنده ۱۳۱۲ چاقمرلاب مسافه بار ايدى . بز هر كون ۲۳ چاقمرلاماسى ير يوررگه قرار قيلدق . هوا افراط ياخشى بولغانلقدن قايتو بيكل هم تيز بولدى .

۱۹۱۲ يىل ۲۵ يانوارده سياحلر قفله-سى اوزلرينك قشلاولرينه كيلوب يتدى . ۲۸ نچى يانوارده «فرام» «قشلاو» دن قايتورغه قوزغالدى . مارت ۶ سنده (ياكا اسيل) تاسمانيانك پايتختى هاربارت - تاونغه قايتوب يتدى هم بو شهردن بتون ديناغه نورويگيه ليلرنك خدمتلى حقدنغى خبر تارلدى . شول روشجه ۱۹۱۱ يىل ۲۰ نچى ديكابر برله ۱۹۱۲ يىل ۲۵ نچى يانوار آراسندهغى ۹۷ كون اجنده نورويگيه ليلر ۲۲۵۰ چاقمرلاب ير يورديلر . بو سفر نك ياريسى ، بيوكلكده شويتساريه دهغى «آلب» تاوندن كيم بولماغان طاوئر آراسنده ايدى .

آموندهن ، معرينك :

وانى وان كنت الاخير زمانه

لاآت بما لم تستطع الاوائل

شعرن اوقوب ماقتانسه حقى بار .

قطبده سياحتى وقتنده آموندهنك حال تلى توباندهگى

شعرنى اوقى ايدى :

اريد من المعالى منتهاها

ولا ارضى بمنزلة دنيه !

فاما نيل غاية ما ارجى

واما ان تصادفنى الدنيه !!

«مدرسه مرجانيه» معلملردن : على - حبيب .

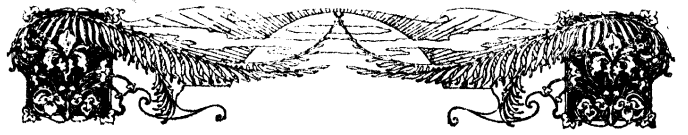
(۱) قطب تمام ۹۰ نچى درجهده بولا .

(۲) اوزلرن كيترگان پارخود اسى .

طويغانچه آشاتورغه طوغرى كيلدى . بو پيرلرگه يرتقچلر كيلورلك بولماغانلقدن آزلرى سلامت ايدى .

آموندهن سوزنده دوام ايتوب تاغى توبه ندهگى سوزلرنى سويلي : «بز ۹ نچى نويابرده بز دن نك شهكتون طرفدن بيلگيلهنگان طاو تزمينه كيلوب يتدك هم شول كوتى ۸۳° عرض جنوبىگه ايرشوب ، دورتهچى اورنغه اولاراق آزق قالدردق . نويابر ۱۱ نده سياح روسس نك يولن قاپلاغان بوز طاوينك بر كورفز برله قاملهنگان كشف ايتدك . بو كورفز ويكتوريه ييرنه تابا كيتكان ايكي طاو سلسلهسى آراسنده ايدى . بو وقتلرده بز نك آلمزده طورغان ير عموما طاووق بولوب . قاي برلرينك توبهسى ۵ چاقمرغه يته ايدى . ايرتهگسى كون يولغه حركت ايتدك . طاومز منتظم دولقن توسلى گنه كوته رلوب بارغانه يولنك يارومى بيكل اوتادى ، ائلرده مشقتسز گنه طاوغه كوته رله يردى . اوچنچى كونده بزگه طاونك شمال جهتن جنوبدن ايرغان بر بوز اوستينه توشه رگه توغرى كيلدى هم شونده جفاده چيگه باشلادق : زور - زور ديكگر يارقلرن اوتار ايچون . ئه يله نچ يوللر ازله رگه . بوز نك قانراق قابلى ييرنه مندرگه مجبور بولدى . ايكنچى كوتى ۵ چاقمر منده آرتغراق بيوكلكدهگى بر طاوغه مندك هم شونده كيچ اوتكهدرلك . بو اورنده بزگه ائلرنك ۲۸ ئوتروب فقط ۱۸ نكته قالدردغه توغرى كيلدى . ۲۶ نويابرده قوط اوچقچ بوران باشلاندى . آله حركت ممكن بولماغانلقدن توبه نردك توشوب ، هوا ياخشىلانغانى كوته رگه مجبور بولدى . ۲۹ نويابرده هوا ياخشردى . قوياش ياقتردى . بو وقتده بز نك آلمزده «شيطان بوزلغى» آتالغان ير بوزلق ياتا ايدى . بو بوزلق بويىچه بزگه اوج كون اورمه لرگه توغرى كيلدى . موندن آرى يارقلر برله طولى ته به نه گرهك تاغى بوزلقلر باشلاندى . ديكابر ۸ نده هوا ياخشى ايدى . طومان كوتارلدى ، قوياش چقدى . حسابمزغه قاراغانده بز حاضر ۸۸° عرض جنوبىده ايدك . بو اورنده آتق آزغمزنى قالدروب يولمزده دوام ايتدك . ۱۳ ديكابردده - ۸۹°۴۵ عرض جنوبىگه ايرشدك . موگا قدر بولغان حسابلر مز بارده توغرى كيله بارغانه ۱۴ ديكابردده «قطب» قه باروب يتونى اميد ايتدك . ۱۴ ديكابر كوتى هوا ماتور ، مقياس حرارت بارى ۲۳ (H) درجه گنه صالحلق كورسه ته ايدى . بو كون طنجهنه اوتدى هم اوبله دن صوگ ساعت اوچلرده بر اورنغه يال ايتهرگه طوقتاقدق . طوقتاغان اورنمز ، حسابمز بويىچه بز ازلى طورغان «قطب» ايدى . شونلقدن شوشى اورنغه مهابت يفهك فلاگمزنى قادادقده فلاك ئه يله نه سينه جيلدق هم «قطب» ئه يله نه سندهگى ييرگه «هاقون (۱) يدنچى ييرى» ديب ات قوشدق .

(۱) حاضرگى نورويگيه فارولينك اسى .

شرع نظر نده دنیا، فقر، غنا، توکل هم کسب

شرع نظر نده توکل

البته هیچ شبهه سز. توکل اخلاق اسلامیة تک ایک گوزلی، ایک مهمی، ایک مفید و ایک تیوشلی بولغانیدر. قرآنده بیک کوب آیتلر: توکلنک تیوشلیلگی و توکلنک فضلی ایله ناطقدرلر. حتی توکل، ایماننک شرطندن دیرسک دخی جائزدر. «وعلی الله فتوکلوا ان کتمت مؤمنین». (مائده).

فقط اوشبو واجب بولغان توکل، نرسه دن عبارتدر؟ مطلوب نرسه نی (مثلا: رزقی)، تحصیل اوچون، تجربه ایله سیبلیگی معلوم بولغان اسبابنک برینه ده تشبث ایتمه مکی؟ یا خود تشبث سوکنده مسیباتی الله تعالی نك ضامن بولدیغینه. مسیباتی اسبابه ربطده، تشبث سوکنده مسیباتنک حصولی ده محض الله دن ایکنینه اعتماد ایتمکی؟ یعنی اسبابه تشبث توکلنی منافعی؟ یوقسه اسبابه تشبث اوزی توکلنی؟ ایسته بو حقه اختلاف باردر. توکلنک نرسه دن عبارت ایکننی تحقیق غه کرشکانجی شونی دیلمک:

(۱) سنت الله نك حریانی، یعنی تجربه ایله نتیجه سی معلوم بولغان اشلرگه کرشمک یا که هلاک مقرر بولغان اشلرگه اومطولمق توکلدن توکل؛ بلکه: تهور و ییکلکدر. فقط مطالب عالیه دن بعض اشلر، مثلا: اوق و سونگو آستینه کروب مبارزه قیلو، مشهور سیاحلرنک قورقچ بیرلرگه سیاحتلری و باشقه شونیدیلر موندن مستثنی بولوب اول خصوصده کیله چکده سوز بوللاچقدر (انشالله).

(۲) آدملرگه یوک بولمی طاماق طویدرلق بر کسب وهزی یوق کیمسلر (تعلیم تدریس کبی برر عمومی خدمتده بولنماسلر) توکلدن یراق درلر. اگر آندی کیمسلر: صوفی ایشان کبی اسملر آستینه کرگان بولسلر، آنک اوستینه (صوراسلر توکل بلکه) اوزلرنی بیرله طورغان اورنلرده اظهار قیلسلر، خصوصا بیروچی ایله بیرماوچی آراسنده آنلرنک کوکلرنده فرق ده بولسه. ایسته بو کبی کیمسلر (امام غزالی بیاته کوره) حاللرنک ایک یاماندرلر.

(۳) مآثور بولماغان دعائر اوقو هم اوقو، طیب حاذق قوشماغان یا که چن تجربه ایله دولتی معلوم بولماغان نرسلر ایله دارولانو - مثلا: ایم طوم ایتررو، ایشک بولاری چایقاب اچرو.

وهمی حرفلر، وهمی سوزلر ایله اوشکرو، آنلرنی یازوب اچرو. قوری چیلک. قارغا صایصقان طاوشی کیلردن برر حکم چیقارو؛ بولنر هر بری توکلدن یراق اورنلرنک قبیحه گندن و اینک یاماندرلر.

(۴) مطلبلرنی اسباب خفیهدنگنه کونوب. اسباب ظاهره که تشبث ایشتمی یاتو، توکل توکل - یالقاو لقدر. چونکه توکل، اعلی مقاملردن بولوب اول مقامده بولغان کیمسه نك حاصل مطلبلری (کیره ک رزقندن، کیره ک باشقهدن بولسون) البته خیر بوللاچقدر. حالبوکه پیغمبرمز: «ما اکل رجل قط خیرا مثل ما اکل من عمل یده» دیرک سبب ظاهری (عمل ید) ایله آسالغان رزقندن خیرلی رزقنی هیچ کیمسه آشی آمادی دیر خبر بیره هم ده شول سوزینی: «الله نك پیغمبری داود (عم) ده اوزینک قول کوچندن آشادی دیر» ایکنجی بر پیغمبرنک فعلی ایله ده تقویه و تا کید ایته در. (۵) توکل (اوشاندق انشالله دیمک) ایله امر: مطلبلرنک حصولنی تأمین اوچون بویورلغان اشلر توکلدرلر. توکل ایله امر: مطلبنی تأمین اوچون - بلکه تردسز الله نك ضمانته اعتماد ایله مطلبنک اسبابه تشبث ایترمک اوچوندر. انشالله ایله امر: فاعل و مدبر حقیقی فقط الله تعالی ایکننی هر فعل آلدنده اقرار ایترمک اوچوندر. مقصد حاصل بولغانده بطرنی موجب روشده اوز اوزکننی بلمی سوینماس، حاصل بولماغانده وا ویلا قوبتاروب کونیماس اوچوندر. «لکیلا تأسوا علی ما فاتکم ولاتفرحوا بما آتاکم» (حدید).

امام غزالی حضرتلرنک احیاده بیاته کوره توکل اوچون اوشبو روشچه ایمان لازمدر: بو عالمده هیچ بر نرسه. هیچ بر اش، الله تعالی نك علمندن. اراده سندن خلقتدن باشقه بولمادی، بولمی هم بوللاچقده توکلدر. الله تعالی هر بولغان و بوللاچق نرسه و اشلرنی بله و کوره در. الله تعالی دن میقروب کبی غایت جزئی نرسه لرنک ده هیچ بر حالتی غائب توکل و هیچ بر حالتی الله نك خلقتدن؛ علمندن اراده سندن باشقه بولماغان و بولمیدر.

الله تعالی رحمن رحیم؛ بر آنانک بالاسینه رحمتی، الله رحمتی باندده دیکردن قطره یله توکلدر. الله، اصلحنی عالم، قیلغانی اصلح، نی قیلغان ایسه هر بری حکمت و مصلحت ایله؛ نهایت صوابده در. «لیس فی الامکان ابدع مما کان»، «نیتمش - سه گوزل ایتمش، والله گوزل ایتمش...».

کورگاندده کوکلر مزکه دهشت بیرگان طاغار، طاشلر، دیکرلر، ییر و توکلر؛ هم ییر ایله کوکده گی هیچ بر انساننک عقلی احاطه ایشو ممکن بولماغان بو قدر مخلوقات هم آنلرنی

اوزلری مناسب اورنغه . مناسب وقتده مناسب روشده اورنلاشمق ایله اوسدکاری . اورچدکاری کبی حیوانلرده اوزلرینه مخصوص اورلقلری (صولری) مخصوص وقتده ، مخصوص روشده اورنلاشمق ایله اورچیلر . نبات ایله نبات ، حیوان ایله حیواننگ یارانلو ، اوسو هم اورچولری آراسنده دخی نه قدر ایرمالر بار؟ بعض اوسمک ایچون صازلوق حاجت بولدیغی حالده بعض سینه طاغ باشی کیره کدر . فقط هیچ بر نبات قوری . شوما ، قاطی طاش اوستنده اوسدیکی یوقدر . یعنی : مسیبلر مخصوص سیبلر نندن باشقه بولمیلر . انسان وبهائم کیبلر آنارینگ قارنلر ننده یارانلدیغی حالده ، قوشلر طاقی یومرغه اچنده یارانلار . الله تعالی کامل قادر بولدیغی حالده هیچ وقتده انساننی مثلا یومرغه اچنده ، طاوقنی قارنده یاراندیغی ، یا که هر نچوک بولسده زوجیننگ قوشلور نندن باشقه حیوان یاراندیغی یوقدر . (حضرت عیسی خارق العاده بولغانلقدن بو حکمدن مستثنی) . (آخری بار) امام : محمد صلاح اژدانوف . (جه نهی) .

شعر:

نغمه لر دفترمدن

ایشتم سوزلرکنی ، ایتکانکنی دنیاغه عاند ، دیدک : «دنیانی فکرگده و جانگده معما ایت» !
«ایسرمک ایسته هک دنیاغه باق!» دیب ، حال تلک ایتدی ؛ دیدک : «دنیانی اوز حسکدن ایگ چیت یرده دنیا ایت» !
محبتدر - صمیمیت . حیاتنگ نعمتی دلبر ، اگر حساس ایسه ک باشکنی فرهاد حدلی شیدا ایت !
جهان عمری فنا دولت ، سیزه م : دلبرده بار لذت . . .
جهانده طور ؛ فقط مستانه بول - بر کسب لایلا ایت !
سینگ دیکگر کوکل ، ایتدی بله م ، هیچ طوقتاماس شاولار ؛
تغافل ایتمه ، بر مجنون کبک حسرتلی سودا ایت !
تعالی حسلرکنی ایزسه انسان ، ضربه لر برله ،
لسانکنی تدنی که خلاف شمشیر غوغا ایت !
عمرلر سور ، عمر قلچینه ترله ن یا که ترله نمه ،
صناتمه ، اچ سرایکنی جهانغه قارشی مأوا ایت !
کوله لرلر ، باسه لر سرکنی انسانلر ، حقارتله ؛
کیره ک اچ بلده سن ایت بر «پاریژ» ، یا که «بخارا» ایت !
واقف جلال

کما هو اللایق تخلیق ، ترزیق ، تدبیر ، ایجاد و اعدام ، اللهنگ قدرتینه نسبتله شی یله توکلدر .

الحاصل : خلق ، منع ، عطا ، رزق ، غنی ، فقر ، خیر ، ضر هر بری الله دن ؛ هر برینی مبدع موجد فقط الله تعالی ؛ هیچ برینه هیچ بر ذاتنگ هیچ بر جهتن دخلی یوقدر . لا حول ولا قوة الا بالله ، وحده لا شریک له ، له الملك وله الحمد ، لا اله الا الله . . .

اوشبونلر ایله برابر آنلرنگ ، یعنی تخلیق ، ترزیق ، تدبیر ، ایجاد ، اعدام ، منع ، عطا ، حیات ، موت ، غنی ، فقر ، خیر ، ضر وباشقه لرنگ هر برنده الله تعالی نگ بر سنتی - عادتلی بولوب ، الله نگ شول سنتی هیچ بر تبدیل و تحویل ایتلمی و ایتلمیه چکدر . «ولن تجد لسنة الله تبدیلا» ، «ولن تجد لسنة الله تحویلا» .

سنة الله (ایکنچی تعبیر ایله : قانون طبیعت) من الازل نه روشده ایسه الی الابد شول کویگه باراچق تبدیل ایتلمیه چکدر . بزگه ظاهرده بعض اشار تبدیل ایتهر کورینور ایسه ، آنلر هر بری ، یا که ولادت عیسی قیابندن خارق العاده یا که سنة الله - قانون طبیعتنگ اقتضاسی ایجابی ایله در . یعنی سنة اللهنگ عینی یا که نتیجه سی شولدر (۱) بزگه تبدیل ایتهر کورینووی بزم ادرا کمزنگ قصور ننددر .

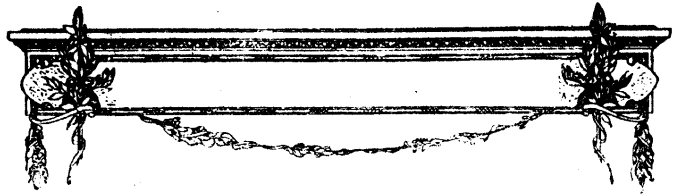
صونک آغووی ، اوطننگ یانووی ، طاش قاطی ، صو یومشاق ، هوا آندنده یومشاق بولووی ، قویاشنگ ، اوطننگ اسسیدگی ، قارنگ صوقلغی ، ییلرنگ ایسووی ، تفرقنگ زوالغه سبب بولووی وباشقه بو قدر اشلر ، نرسه لر هر بری شرع تلنده سنة الله ؛ فن تلنده : قوانین طبیعت ، قواعد تکوین ، اسرار طبیعت دبه آنالغان اشلر ، نرسه لر در .

همده هیچ بری نیچوک جای کیدی شولای اشله نگان ، اعتبارسز ، نظامسز ، ترتیبسز طاشلانغان اشلر ، نرسه لر توکل ؛ بلکه هر بری مخصوص بر حکمت و مصلحت که مبنی ، مخصوص نظام و ترتیب اوزرینه توزولگان ، هیچ اوزگرمیه چک سنة الله - قانون طبیعتدرلر .

الله تعالی نگ تخلیق ، ترزیق ، ایجاد ، اعدام ، منع ، عطا ، غنی ، فقر ، خیر ، ضر وباشقه لرنگ هر برنده مخصوص ، منتظم و مختلف سنتی باردر . مثلا : اوسمکلرنگ اورلقلری یا که

(۱) کشی تقدیرنگ تیمور (چلیبر) بغاوندن فوتلا آلمی ، اما طبرچنه شول طبرچنو ایسکی واقعه لرنگ بر اثری ، نتیجه سی ؛ کیله چک واقعه لرک اسبابندن بریسی در .

یوسف آچورا «وقت» نومر ۴۲۳ ؛ ۱۹۰۹ نجی یل

ترجمه حال و طبقات کتابلری

(روسیه مسلمانلری طرفندن ترتیب ایتولگانلری).

علمی مجموعه لر دن برنده اوشبو مضمونده بر مقاله او قودوق: ترجمه حال که آوروپا فنی اصطلاحنده «بیوگرافی» دیوله درکه عمر معناسنده بولغان «بیو» و یازمق معناسنده غی «غرافی» سوزلرندن مرکب بولغان یونان لغتیدر. بزنگ اصطلاحزده بولغان «ترجمه حال» تعیری یونانجه بولغان «بیوگرافی» سوزلرندن معنالیراق و کوزلره کدر. چونکه ترجمه حال یازوچی آدم. یازلاچق کشینگ عمرینی یازو برله مکلف توکل حتی بر آدمنگ طوغان و وفات بولغان تاریخی معلوم بولماسده ترجمه حالی یازلور. ترجمه حال یازودن مقصود بر آدمنگ خصوصی حاللرینی میدانغه قویمق و بلمسز لکدن بلملیک حالینه چیقارمقدر. علمی مجموعه دن کوچرگان جمله مز شوشی برده تمام بولدی.

حیت مملکتلرده یازلغان ترجمه حاللرنگ حد و حسابی یوق. آنلرنی بر یرکه جیوب یازو ایچون زور جلدلر برله کتابلر ترتیب قیلورغه حاجت بار. بز بو برده آنچق اوز قومنز طرفندن یازلغان اثرلرنی گنه کورستمکچی بولدی. دفترلرکه یازلغان نرسه لرنگ یوغالوب تارالوب تیوی معلوم. شونگ ایچون بزده ترجمه حاللر حقنده بولغان اثرلرنی بر دفترکه حیمقچی بولدی. کیردک کشیلر شوشی دفترکه قاراب اثرلرنی تیکشدرلر، کتبخانه لرکه جیوب کیاه چکلر ایچون صاقلازلر. بو کونده بهاری تقدیر ایتوله گان شول اثرلرنی خلفلر مز احتمال یک زورلاب آولرلر.

آماره روسیه ده بولغان اسلام عالملری و مشهور آدملرنگ ترجمه و طبقه لری، نسل و نسب لری، ولادت هم وفات تاریخلری حقنده تالیف ایتولگان بر کتابدر برنجی و ایکنجی جلدلری باصلدی. برنجی جلدی ۴۷۹ بیتده بولوب ۶۶۶ و ایکنجی جلدی ۵۵۹ بیتده بولوب ۳۴۳ آدم ترجمه سی یازلمشدر. باصلماغان قسمی موندن کو بردک بولورغه تیوشلی. مطبوع قسمی ۱۹۰۰ نجی یلدن باشلاب ۱۹۰۸ نجی یلغه قدر باصلدی. مرتبی: رضاء الدین بن فخر الدین.

آماره داغستانه. بو اثرنگ بر حصه سی عمومی صورتده

داغستان احوالینه دائر بولسه ده بر حصه سی داغستان عالملرنگ ترجمه حاللری حقنده در. شول جهتدن اسمینی بو برده یازارغه موافق کورلدی. مؤلفی داغستان علاملرندن میرزا حسن افندی و ناشری حاجی زین العابدین تقیوفدر. ۲۵۲ بیتده ۱۳۲۰-۱۹۰۲ نجی یلده باصلدی. مطبعه سینک اسمی مذکور توکل. میرزا حسن حضرتلری اوزی ۱۳۲۸-۱۹۱۰ نجی یل رمضانده وفات ایتدی.

آخوند الحاج ملا تحفتم الله. «کوستراما» شهری یاتنده غی مسلمان اولنده آخوند و مسکاو وایانوی اوگروغنده مسلمان عسکرلرگه امام تحفتم الله یهوده اوغلی صفروفنگ ترجمه حالی حقنده ۹ بیتده برساله در. مرتبی و ناشری اوشبو ذات اوزی بولوب ۱۹۰۲ نجی یلده «پتروغراد» شهرنده الیاس میرزا بوراغانسکی و قومپانیه سی مطبعه سنده باصلمشدر. تحفتم الله آخوند بو کونده وفاتدر.

آقما. مشهور شاعرلرمننگ بری بولغان آقلا شعرلری کوچرلگان بر اثر بولوب مونده آقملاننگ ترجمه حالی هم سوبله غمشدر. مرتبی عبدالباری افندی بطلالدر. برنجی طبعی ۲۴ بیتده ۱۹۰۴ نجی یل قازانده خاریطونوف مطبعه سنده بولوب ایکنجی طبعی ۳۶ بیتده ۱۹۰۷ نجی یل شرف مطبعه سنده در. هر ایکی سینی طرویسکی شهرنده گی «خدمت» شرکتی نشر قیلمشدر.

ابراهیم میرزا تربیوف. ابراهیم میرزا ولی الله میرزا اوغلی تربیوفنگ ۳۰ سنه لک خدمت علمیه سینه یادگار ایتلوب یازلغان ۱۶ ییتلک بر رساله در. مونده ابراهیم میرزاننگ ترجمه حالی ده بار. مرتبی: عبدالرحمن فخرالدینوف بولوب ۱۹۰۸ نجی یلده نشر ایتولمشدر.

ابن تیمیه. مشهور اسلام حافظلرندن بولغان ابوالعباس تقی الدین احمد بن عبدالحلیم الحرائی ترجمه حالی حقنده بر رساله در. مرتبی رضاء الدین بن فخرالدین و ناشری ده «وقت» اداره سیدر. ۱۴۸ بیتده بولغان بوساله ۱۹۱۱ ده «وقت» مطبعه سنده باصلدی.

ابن رشد. اسلام حکیملرندن بولغان ابوالولید محمد بن احمد ابن رشد ترجمه حالینه مخصوص بر اثردر. مرتبی: رضاء الدین بن فخرالدین و ناشری ده ابراهیم ادیسوف و شرکاسی در. ۱۹۰۵ ده قازان شهرنده ۵۱ بیتده باصلدی.

ابن عربی. مشهور متفکریندن بولغان ابوبکر محیی الدین

خاریطونوف مطبعه سنده باصلمدی . طبع قیلانغان ییل اوستنده کورلمیدر .

اصحاب کرام . مشهور صحابه لرنک ترجمهء حاللری یازلوب کیله طورغان بر اثر در . مؤلفی «مدرسهء محمدیه» مدرس لرندن و معتبر عالم لمزدن شهر افندی شرف و ناشری ده «قازان» ده «معارف» کتبخانه سیدر . برنجی جزئنده دورت خلیفه و ایکنجی جزئنده ایر و خاتون لردن ۲۰ صحابه نک ترجمهء حاللری یازلمشدر . برنجی جزئی ۸۰ بیتده بولوب ۱۹۱۳ نجی یلده «قازان» ده آتوتف مطبعه سنده و ایکنجی جزئی ده ۹۹ بیتده ۱۹۱۴ نجی ییل «قازان» ده «معارف» مطبعه سنده باصلوب نشر قیلندی .

امام غزالی . حجة الاسلام ابو حامد زین الدین محمد بن محمد الغزالی الطوسی ترجمهء حالی حقهده ترتیب ایتولمش بر اثر در . مؤلفی : رضاء الدین بن فخر الدین و ناشری ده «شرق کتبخانه سی» صاحبی احمد افندی اسحاقیدر . ۹۴ بیتده بولغان بو رساله ۱۹۱۰ نجی ییل «وقت» مطبعه سنده باصلوب تارالندی . حاضرنده نسخه سی بنگان بولسه کیره ک .

ایسکی قیسنی تاریخی . بو رساله ده باشقه نرسه لر برله برلکده اویا اویازی «قیشوق» قریه سنده بولغان امام لرنک ترجمه لری یازلمشدر . مرتبی : مذکور قریه ده امام مطهر ابن ملا حیدر در . ۱۹۱۱ نجی یلده ۴۷ بیتده باصلمشدر .

بره نکی عالم لرنک تاریخی . اوشبو اسمده می یا که شوگا یاقین بر اسم برله می اورژوم اویازنده «بره نگی» قریه سندن حیقغان عالم لرنک ترجمهء حاللری حقهده احمد مخدوم ابن نصر الدین ، بر مجموعه ترتیب ایتمکان دیب ایشته مز . بو اثر هنوز طبع ایتولمه کان بولسه کیردک .

پیتراول تاریخی . پیتراول شهرنده گی مسجدرنی صالو چیلر و آنلر حضور لرنده امام بولوب طوروچیلرنک ترجمهء حاللری سوبله ننگان قول یازمه بر رساله در . مرتبی : مذکور شهرده احمدولی آخوند عبدالرحمانوف در .

تاریخ استرغانه . استرخان شهرنده بولغان عالم لرشیلر همده مسجد بنا قیلو چیلرنک ترجمهء حاللری حقهده ترتیب ایتولمکان بر اثر در . مؤلفی : جهان شاه بن عبد الحیار و ناشری ده «برهان ترقی» شرکتیدر . ۵۲ بیتده بولغان بو اثر ۱۹۰۷ نجی یلده

محمد بن علی الحاقی الطائی ابن عربی حضرت لرنک ترجمهء حالی حقهده بر رساله در . مرتبی : رضاء الدین بن فخر الدین و ناشری ده «وقت» اداره سیدر . ۱۴۶ بیتده بولغان بو رساله ۱۹۱۲ نجی ییل «وقت» مطبعه سنده باصلوب نشر ایتولدی .

ابوالعلاء المعری . فیلسوف لر شاعری و شاعر لر فیلسوفی بولغان ابوالعلاء احمد بن عبدالله التنوخی المعری ترجمهء حالی حقهده در . مرتبی : رضاء الدین بن فخر الدین و ناشری ده «شرق کتبخانه سی» صاحبی احمد افندی اسحاقی در . ۷۲ بیتده بولغان بو اثر ۱۹۰۸ ده «اورنبورغ» شهرنده «کریموف - حسینوف و شرکاسی» مطبعه سنده باصلمدی .

احمد بابی . اورنبورغ شهرنده «مدرسهء حسینی» نی تأسیس ایتوچی و روسیه مسلمانلری فائده سی ایچون یاروم میلیون صوم مقدارنده وقف قالدروچی مشهور سوداگر احمد بابی حسینوف ترجمهء حالی حقهده بر رساله در . مونده احمد باینک اوز رسمی همده امضاسینگ کلیشه سی بار . مرتبی : رضاء الدین بن فخر الدین و ناشری «وقت» اداره سیدر . ۱۹۱۰ نجی و ۱۹۱۱ نجی یلده «وقت» باصمه خانه سنده ایکی مرتبه طبع اولندی . جمله سی ۵۴ بیتدر .

احمد زکی حضرت . بو گولمه اویازی «نایصوغان» قریه سنده امام و مدرس احمد زکی حضرت ترجمهء حالی حقهده ترتیب ایتولمکان بر رساله در . مؤلفی اوزینگ معتبر شاکر دلرندن «دینس» قریه سنده امام احسن افندی ابن شاه احمد در . باصلغانی بلنمادی . «آثار» ده بولغان احمد زکی حضرت ترجمه سی اوشبو اثر نک خلاصه سیدر .

احمد صرعت افندی . مشهور محرر لردن بولغان احمد مدحت افندی ترجمهء حالی حقهده بر اثر در . مونده احمد مدحت افندی نک صولک آلدیرغان رسمی ده بار . مرتبی : رضاء الدین بن فخر الدین و ناشری «وقت» اداره سیدر . ۱۴۴ بیت بولغان بو اثر ۱۹۱۴ نجی یلده باصلمدی .

اسلام فیلسوفلری . سید جمال الدین الافغانی برله دیار مصر مقتیسی محمد عبده حضرت لرنک ترجمهء حاللری یازلغان بر کتابدر . هر ایکسینگ رسملری ده بار . مرتبی : موسی عبدالله (ع . بطال) افندی و ناشری ده «ترویسکی» «شهرنده» عبدالعزیز ابراهیمی در . بتونسی ۱۳۴ بیت . «قازان» شهرنده

استرخان شہرندہ «برہان ترقی» مطبعہ سندھ باصلمشدر.

مرادینی قسدروب کیتکانلگندن آرتق درجہدہ تأثیرلی چیمشدر. یازوجیسی برلہ ترجمہسی یازلمش آدمینی خاطرگہ آلسہ بو رسالہگہ «قران السعدین»، «ماتقی البحرین» دیورگہ لایق کورلور. مطبوع توکل.

تاریخ استرالیاش . مشہور «استرالیاش» قریہ سندھ بولغان عالمہ حقندہ یازلغان بر اثردر. مرتبی وناشری محمدشاکر مخدوم توقایوف بولوب ۱۸۸۹نجی یلدہ «قازان» شہرندہ دومبر اوسکی مطبعہ سندھ باصلدی. بتونسی ۱۹ بیت. مونک نسخہسی بو کوندہ بتکان یا کہ آز قالغان بولسہ کیردک.

توقایف اورالسکی دہ . شاعر عبداللہ توقایف ترجمہ حالتندن بر قسمینہ مخصوص بولغان اثردر. مرتبی: جاراللہ المرادی افندی بولوب ۱۹۱۳نجی یلدہ «استرخان» شہرندہ «عمروف وشرکاسی» مطبعہ سندھ ۲۴ بیت اوزرندہ باصلمشدر. توقایف نک رسمی دہ بار.

تاریخ محمد علیہ السلام . رسول اکرم نک ترجمہ حالی حقندہ ۸۰ بیتدہ بر اثردر. مؤلفی: ادیس حمیدی وناشری «طرویسکی» شہرندہ «خدمت» شرکتی ایدی. ۱۹۰۶نجی یلدہ «اورنبورغ» شہرندہ محمد فاتح بن غلمان کریموف مطبعہ سندھ باصلمشدر. رسول اللہ حقندہ بر اثر یازو طوغروسندہ مذکور «خدمت» شرکتی مسابقہ آچوب الگوزل روشدہ یازوجی غہ بر یوز صوم مکافات وعدہ ایتمش ایدی. بو یردہ اسمی مذکور بولغان اثر، مذکور مکافاتنی آورغہ موفق بولمشدر.

توقای پیتروغرا دہ . مذکور عبداللہ افندی توقایف نک «پیتروغرا دہ» شہرندہ بولغان کونلری حکایت ایتولگان بر رسالہدر. مرتبی: کبیر بکر افندی وناشری دہ «اورنبورغ» دہ حسین حاجی حسینوف کتبخانہ سیدر. ۶۴ بیتدن عبارت ہم دہ عبداللہ افدینک بر عدد رسمن حاوی بولغان بو اثر ۱۹۱۴نجی یل حسینوف تیوغرا دہ فیاسندہ باصلوب تارالدی.

ترجمہ عالم . عبدالرشید قاضی ابراہیموف نک اوز ترجمہ حالی حقندہ ترتیب ایتکان اثریدر. ۱۲۸ بیتدن عبارت بولغان برنجی جزئی «پیتروغرا دہ» شہرندہ عبدالرشید ابراہیموف مطبعہ سندھ باصلمشدر. یلی معلوم توکل. موندہ فوتوغراف برلہ آلتغان رسمی و آنک آستندہ اوز قولی برلہ «عبدالرشید بن عمر ابراہیم» دیب یازغان یازوینک کیشہسی دہ بار. بعض بر اورنردہ قلمی دولاب کیتکان بولسہدہ اوقولورغہ و استفادہ قیلورغہ تیوشلی بر اثردر. ایکنجی جزئی نک باصلوب باصلماوندن خبرمن بولمادی.

حضرت محمد . رسول اکرم حضرتلرینک خصوصی ترجمہ حالی و عموما سیر شریفہسی حقندہ قلمگہ آلتغان الوغ بر اثردر. مرتبی: «مدرسہ حسینیہ» مدرسلرندن و علمی اعتمادلی بولغان عالملمزدن صنعت اللہ افندی بیکبولات وناشری دہ «قازان» شہرندہ «معارف» کتبخانہ سیدر. ۳۵۵ بیتدن عبارت بولغان بو اثر ۱۹۱۴نجی یلدہ طبع قیلندی.

تعلیم و تریبہ تاریخی و دنیائک فیلسوفلری . بو اثر نک بر حصہسی تریبہ علمندہ متخصص بولغان فیلسوفلر نک ترجمہ حالی بولندن عبارت. عثمانلی تورکچہ سندن اوز شیوہ مزگہ ترجمہ ہم دہ نشر قیلوجی، «مدرسہ عالیہ» مدرسلرندن عبداللہ شناسی افندیدر. ۱۰۸ بیتدن عبارت بولغان بو اثر ۱۹۱۱دہ «اوقا» شہرندہ «شرق» مطبعہ سندھ باصلوب تارالدی.

مبات محمد علیہ السلام . بو ہم رسول اللہ حضرتلرینک خصوصی ترجمہ حالی و عمومی صورتدہ سیر شریفہسی حقندہ یازلغان اثردر. مرتبی وناشری اسلام علملری برلہ درست آشنا بولغان عالملمز جملہ سندن ذاکر القادری در. ۱۴۰ بیتدن عبارت بولغان بو کتاب ۱۹۱۱دہ «قازان» شہرندہ «یہریمیف» مطبعہ سندھ باصلمشدر.

داملا عالمچاہ البارودی . فاضل محترم داملا عالمچاہ حضرتلرینک ترجمہ حالی حقندہ مشہور ادیبلمزدن یوسف افندی آچور اطرقدن ترتیب ایتولگان بر اثردر. موندہ داملا حضرتلرینک قول یازماسی عینا اولہرق تاش باصمہدہ باصلغان. ۹۴ بیت ہم دہ ترجمہ حالنگ برنجی جزئی بولغان بو رسالہ ۱۹۰۷دہ «قازان» شہرندہ «شرف» مطبعہ سندھ طبع اولمشدر. ایکنجی جزئی هنوز باصلماغان بولسہ کیردک.

نبیہ انبا المصیر علی نذیرہ انبا ابی النصر ابوالنصر القورصاوی حقندہ فاضل مرجانی طرفندن عربچہ وکولکلرنی تسخیر ایتہ چک روشدہ کوزل یازلغان بر اثردر. رسالہ بیک اوزون توکل لکن لذتلی و مرجانی غہ خاص بولغان سلیس اسلوب برلہ یازلغانلغندن، تاریخی ماجرالر آراسینہ ہر مناسبت کیلو برلہ اوزینک

و عبدالعزیز یاشوفلردر. ایچنده عبدالولی یاشوف، زین الله حضرت رسولی، آخوند احمد حاجی رحمانقلی نك رسملری بار. ۱۷ بیت اوزرنده ۱۹۱۴ نجی یل «وقت» مطبعه سنده باصلمشدر.

علما تاریخی • ایسکی مصنفلر، صوگنی تاتار عالملری، قازان مسجدرلی حضورنده غی ملالر ترجمه حاللری حقنده در. مرتبی: شا کر جان حمیدی بولوب ۶۲ بیتده ۱۹۰۷ نجی یل قازانده «مطبعه کریمیه» ده باصلمشدر.

غنی بای • عبدالغنی حاجی حسینوفنك ترجمه حالی، مکتوبلری و آنك حقنده غی خاطرهلردن عبارت الوغ بر اثر در. مرتبی: برهان افندی شرف و ناشرلری ده عبدالغنی افندی نك رقیقه سی شیرین بانو خانم برله بالالریدر. ۳۰۷ بیتدن عبارت بولغان بو اثر ۱۹۱۳ نجی یلده «وقت» مطبعه سنده باصلوب تارالیدی. اوز تاریخمزگه عائد اثر بولغانلغندن اوقورغه واستفاده قیلورغه تیوشلی بر کتابدر.

غوغل نك ترجمه عالی • روس ادیبلرندن غوغل نك ترجمه حالی حقنده یازلغان بر اثر در. مرتبی معلوم توگل، ناشری: «تربیه اطفال» اداره سیدر. ۱۲ بیتدن عبارت بولغان بو اثر ۱۹۰۹ نجی یلده «پتروغراد» شهرنده «باراغانسکی» تیوغرافیا سنده باصلمشدر. رسمی ده بار.

محمد علیہ السلام • فخر کائنات افندمز رسول اکرم صلی الله علیه وسلم حضرت تلمینك مبارک شجره سی، نسل و نسب لری و بعض احوالی یازلمش بر رساله در. مرتبی: رضاه الدین بن فخر الدین و ناشری ده «وقت» اداره سیدر. ۵۸ بیتدن عبارت بولغان بو اثر ۱۹۰۹ ده «وقت» مطبعه سنده برنجی کتاب بولوب باصلمش ایدی. اولگی باصمه سی تمام بئکاندن صولك تکرار باصلدی.

مختصر فافاسی تاریخی • بو اثر نك بر حصه سی قافقاز یاده بولغان مشهور عالملر، ادیب و شاعرلر نك ترجمه حاللرینی سویله و دن عبارتدر. مرتبی و ناشری: رشید بک اسماعیلوف در. کتابسک بتونس ۵۰ و ترجمه حاللر که مخصوص قسمی کنه ۹ بیت بولوب «تفلیس» شهرنده ۱۹۰۴ نجی یلده باصلمشدر.

سربانینك ترجمه عالی • استاذ العلماء شهاب الدین المرچانی حضرت تلمینك ترجمه حالی حقنده ترتیب و طبع ایتلوب کپله

رادلوف. پتروغراد آقادییه اعضالردن و نیمس عالملردن بولغان رادلوف حقنده یازلغان بر اثر در. «چوکچ» ژورنالینه علاوه بولوب تارالمشدر. قیاسی یلده باصلغانغی اوستنده یازلغان.

سعیر • «اورنبورغ» شهری یاننده غی «سعید» و ایکنچی اسم برله «قازغالی» ده بولغان مسجدرنی بنا قیلوجیلر و شول مسجدر حضورنده اماملق ایتوجیلر حقنده یازلغان و ۱۸۹۷ ده قازان شهرنده ۳۲ بیت اوزرنده باصلغان بر رساله در. مرتبی: رضاه الدین بن فخر الدین. بو کونده اوشبو اثر نك نسخه سی بئکان بولسه کیرهك.

سیمی بولات تاریخی • «سیمی بولات» شهرنده گی مسجدرنی صالحیلر و شول مسجدر حضورنده امام بولوب طوروجیلر نك ترجمه لری سویله نگان بر اثر در. مرتبی: مذکور شهرده آخوند و مدرس احمد ولی مناسب قدر. باصلماغان بولسه کیرهك. بو اثر، فاضل مرچانی طرفندن «مستفاد الاخبار» که درج قیلور ایچون صور اوینه کوره ترتیب قیلنمشدر.

سیون بیکه • قازان خانلغی کونلرنده سرای ده نفوذلی بولغان «سیون بیکه» حقنده ۱۹۱۴ نجی یل ۶۲ بیتده باصلغان بر اثر در. مرتبی: هادی افندی آطلاسوف بولوب «قازان» شهرنده «امید» باصمه خانه سنده طبع اولنمشدر. کوب اجتهاد صرف ایتلوب یازلغانغی اوزینک اهللرینه معلوم بولسه کیرهك.

عبدالله اندری توقایف مقرره خاطره لرم • شاعر عبدالله توقایف حقنده یازلغان بر اثر در. مرتبی: محمد کامل المطیعی بولوب ۲۱ بیتده ۱۹۱۴ نجی یل «قازان» ده امید مطبعه سنده باصلمشدر. عبدالله توقایف نك رسمی ده بار.

عبدالله توقایف مجموعه آثار • اوشبو مجموعه نك برنجی قسمی جمال الدین افندی ولیدی طرفندن عبدالله توقایف ترجمه حالی حقنده ترتیب ایتولمشدر. بو قسمده کی ترجمه حال ۴۸ بیت بولوب ۸ عدد رسم بار.

عبدالولی یاشوف • طرویسکی شهرنده گی بایلردن و مسلمانلر نك خادم و خیر خواهار نندن بولغان عبدالولی یاشوف ترجمه حالی حقنده یازلمش اثر در. مؤلفی: عبدالباری افندی بطال و ناشرلری ده عبدالولی افندی نك اوغللری: محمد علی، ملا محمد

همده اوز ملتزمگه کوبمی آزمی خدمت کورسه توجی خاتونلرنک ترجمه لری سویله نگان بر اثر در. مونده ۵۳۰ قدر خاتون ترجمه سی بار. مرتبی: رضاء الدین بن فخر الدین و ناشری ده محمد صالح بن محمد کاشف محمد شریو ف در. ۴۴۸ بیتدن عبارت بولغان بو اثر ۱۹۰۳ نیچی یل «اورنبورغ» ده محمد فاتح کریموف مطبعه سنده باصلمشدر.

مناقب ابی هنیفه. مشهور مجتهدلردن ابو حنیفه حقه ده یازلغان بو اثر ننگ مرتبی: بدرالدین ابن ملا عمران الباروی بولوب ناشری معلوم توگل. ۴۱ بیت اوزرنده ۱۹۰۴ ده «قازان» ده «خاریطونف» مطبعه سنده باصلمشدر.

منتخب الوفیه. «وفیه الاسلاف» اسملی اثر دن انتخاب قیلنوب ۱۹۶ قدر مشهور ذاتلرنک اسملری یازلمشدر. مؤلفی فاضل مرجانی بولوب ناشری: برهان الدین بن عبدالرفیع الشبکوی در. ۲۲ بیتدن عبارت بولغان بو کتاب ۱۸۷۹ نیچی یل «قازان» ده خزینه مطبعه سنده باصلمشدر.

وفیه الاسلاف ونحبه الاصلوف. مرجانی حضرت تلیرنک عصر سعادتدن باشلاب اوشبو کونمزگه قدر اسلام دنیا سنده ظاهر بولغان عالم و الوغ آدملرنک ترجمه حاللری حقه ده عربجه یازغان بر قاچ جلدلردن عبارت الوغ بر کتایدیر. بو کونگه قدر طبع اولتمادی. اوزینک وار تلیری قولنده همده قازانده صادق افندی عیسی کایوف کتبخانه سنده بر نسخه سی بار دیلر. ۱۰۷۲ نیچی یلده وفات بولغان علی پاشا بن حسام بک الرومی ترجمه سی برله باشلانغان بر حصه سینی قازان اماملردن محمد شاکر القورصای واسطه سی برله کوچر توب آغان ایدم. بو تمام جلدی یا که جلدنک بر الوشی گنمی؟ بلامدم. جلدله نوی برله ۱۰ سوم ۸۹ تین گه توشدی. بتون کتابی باصدر حقه ده «قازان» شهرنده الوغ مطبعه صاحب لری نه و مرجانی غه مخلص بولغان باشقه دولت اهل لری نه خطلر یزوب و مشافهه وقتنده طوغریدن دلالت ای توب قارادم. مرجانینک وفات بولونیه یکر می یش یل طولو مناسبتی برله طبع ایتمه مازلری دیب ده امیدله نوب طور دم ایسه ده، موندی اشنگ علامتی بلنمادی. ایندی بز بلگاننی خلق اوزلری کوبدن به طور غانلردر. هر حالده بو اثر ننگ نسخه سینی بر آرنه بولسه ده کوبایتوب قالدرو لازم ایدی. بزده بولغان نسخه ده آجیق قانغان اورن کوب. موننگ سینی اول اورنغه قویلاچق اسملرنک معلوم بولماغانغی و مراجعت ای تارگه باشقه بر نسخه تا بولماغانایدیر. ایندی بو کونده مقابله قیلور ایچون نسخه لر کوب. حتی استانبول

طورغان الوغ بر اثر در. ترجمه حال قسمینی ترتیب ای دوچیسلی شهر شرف افندی بولوب باشقه بیک کوب آدملرنک ملاحظه و مطالعه لری، مرجانی و اثر لری حقه ده بولغان خاطر ه و افکار لری ده درج ایتمکده در. شوننگ ایچون بو اثر ده مرجانینک ترجمه حالی ایله بر لکده مذهب و مسلمانینک خلاصه سی ده بیان قیلنهدر. تمام بولوب چیقوننی کوتوب تور مقده مز.

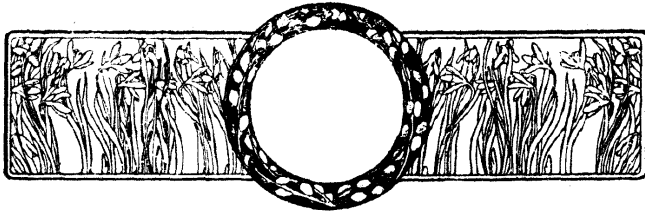
مرحوم علمای آمونر. ۱۹۰۲ نیچی یلده وفات بولغان غلمان آخوند کریمی حضرت تلیرنک ترجمه حالی حقه ده. مرتبی و ناشری اوزینک اوغلی محمد فاتح کریمی در. ۹۴ بیتدن عبارت بولغان بو اثر «اورنبورغ» شهرنده محمد فاتح کریموف مطبعه سنده باصلمشدر. رسمی هم بار.

المصادر فی تراجم رجال الارشاد. علامه ابوالنصر القورصای ننگ «کتاب الارشاد للعباد» اسملی اثر نده بولغان ذاتلرنک هم ابوالنصر القورصای ننگ اوز ترجمه حالی بیان ای تولگان و عربجه یازلغان بر اثر در. مؤلفی معتبر عالم لمزدن شهر شرف افندی و ناشری ده محترم داملا عالمجان البارودی حضرت لری در. ۳۶ بیتدن عبارت بولغان بو اثر ۱۹۰۴ نیچی یل «قازان» ده «خاریطونف» مطبعه سنده باصلمشدر.

مستفاد الاخبار. مملکت مزده اگ مشهور و خاقمزننگ تاریخ علمیه کواکل قویولری نه سبب بولغان بو اثر ننگ ایکنجی جادی بتولنه ی تراجم احوال حقه ده دیورلک درجه ده در. ترتیب ای تکان فهرست مزگه کوره اوشبو ایکنجی جلدده اونبر مگدن آرتق اسم بار. شونلرنک یارومینک بولماسه ده اوچدن برینک ترجمه حاللری یازلوب اونکان بولسه کیره ک. مؤلفی: فاضل مرجانی و ناشری ده محمد شریف احمدجان اوغلی باکیروف در. ۳۶۰ بیتدن عبارت بولغان بو کتاب ۱۹۰۰ ده «قازان» ده «اونیورسیتیت» مطبعه سنده باصلمشدر.

مسجدلر. اورنبورغ دوخا ونوی صوبرانیه سی نظارتنده بولغان شهر و مشهور قریه لر ننگ مسجدلری و اماملرنک ترجمه حاللری حقه ده بر اثر در. مرتبی: رضاء الدین بن فخر الدین. باصا ایچون ۱۸۹۹ نیچی یل ۱۴ نیچی آوغوسته پیتر و غراد سینزوری طرفندن رخصت آغان بولسه ده باصلمی قالمشدر.

مشهور فانونلر. مسلمانلر آراسنده و اسلام اثر لرنده

ربا حقیقده

۱

«سأصرف عن آياتي الذين يتكبرون في الأرض بغير الحق . وان يروا كل آية لا يؤمنوا بها وان يروا سبيل الرشدا لا يتخذوه سبيلا وان يروا سبيل الذي يتخذوه سبيلا ذلك بانهم كذبوا بآياتنا وكانوا عنها غافلين» .

محترم «شورا» صحیفه لرنده یازاچی شوشی مقاله لرندن باش مقصدم ، علماء اسلامنک ربا حقیقده بولغان فیکر لرینی عموم نظرینه قویو و سنن نبویه یاردمیه آنلر اوستتده حریتله ، بطرف فیکر یورتو بولسه ده ، مقصدمکه کرسکا نچه بر ایچی سوز سویلهب اوتو اورنسر بولماز دیب بله م .

ربا مسئله سی ، بزنگ اوتکان هم حاضرگی اجتماعی حاللرمزگه متعلق مسئله لرنگ ایف زور لرندن بولسه ده ، آنک شوندی زور مسئله بولووی طوغر و سنده سویلهب طوریمیم . شولایوق بو مسئله نی اجتماعی و اقتصادی حاللرمزگه موافق صورتده تیزر دک اوزه رگه کیره کلگی حقیقده سویلهب طوروده اعتقادمه بناء قائده سزگه وقت اوزدرودن عبارتدر . چونکه ربا مسئله سینک دینی جهتی ، اولاً ، قرآنده غایت آجق سویله نگان ، صوکره رسول الله . آنی ایکنچی قات طاعی آجفراق ایقوب قولاده ، فعلاده بیان و تفسیر ایکنک لکندن ، هیچ کمنک آنی اوزگرتیر که حق یوقدر . یعنی اول تمام حل ایکنک بر مسئله در . مینم نظر مده «اقیموا الصلوة و آتوا الزکاة» آیت کریمه سی بله بقره سوره سنده گی «ذلک بانهم قالوا انا البیع مثل الربوا و احل الله البیع و حرم الربوا» آیت کریمه سی همده آل عمران سوره - سنده گی «یا ایها الذین آمنوا لا تأکلوا الربوا اضعا فامضاعنه» آیت کریمه لر ی آراسنده برده فرق یوقدر . اولگی آیت ، رسول الله طرفندن الله نک مرادینه موافق صورتده نیچک بیان و تفسیر ایکنک بولسه ، صوگفی آیتلرده ، برده شبهه سز رسول اکرم طرفندن الله نک تله وینه موافق تفسیر و شرح ایکنک لر در .

طاعی بر قات آیتهم : ربا مسئله سینک دینی جهتی اجتهادی بر مسئله نوکل ، شارع طرفندن آجق صورتده بیان ایکنک ، نصوص قطعیه ایله ثابت بولغان دینی ، تعبدی بر مسئله در . یا ایها الذین آمنوا اذا قمتم الی الصلوة فاغسلوا الخ آیت کریمه سنده

دمشق و مصر کتبخانه لرنده بولغان یازمه نسخه لرگه ده مراجعت ایقوب شول اورنلرغه ، تیوشلی سوز لر نی یازوب طوتورو ممکن بولور . مرجانی غه محب و مخلص آدم لر دن بو کونده بعضیلری ترجمه حالینی یازدرالر ، شاید بعضیلری اوشبو اثرینی باصدروب دنیاغه نشر قیلور لر . امیدمز اوشبو روشده در .

یویلی خاطره سی . اورنیورغ دوخاونوی صوبرانیه سی آچلو وینه یوز یل طولو مناسبتی برله ۱۸۸۹ نجی یل ۴ نجی دیکاریده «اوقا» شهرنده مذکور صوبرانیه بناسنده یاصلغان «یویلی» خاطرده سی ایقوب یازغان رساله لر . مونلر ، «یویلی» خاطرده سی ایچون یازغان بولسه لرده شول محکمه ده خدمت ایقوی مقیتلرنگ رسمی ترجمه «خالری یازلو مناسبتی برله ترجمه حال کتا بلر ندن سانالورغه ممکن .

یویلی خاطره لرینک بری روسچه ترتیب ایقوب ۵۴ بیتده ۱۸۹۱ نجی یلده «اوقا» ننگ غوبیرنسکی تیوغرافیه سنده باصلغان ایدی . شوشی نسخه الوغ آدم لرگه یادکار قیلوب بیرر ایچون زور قولده «پیتربورغ» (پیتروغراد) شهرنده ناووی وریه مطبعه سنده بیک زینتلهب ایکنچی دفعه باصادی .

ایکنچی نسخه سینک مرتبی محمد سلیم افندی ایشمحمد اوغلی امیدبا یوف ایدی . بو اثر ۴۷ بیتده ۱۸۹۷ نجی یل «اوقا» ده «قالما تاسکی» تیوغرافیه سنده باصلوب تارالدی . ناشری ده محمد سلیم افندی اوزی ایدی . ۳۸ بیت قدر علاوده سی ده بار .

اوزی «اوقا» ده بولمغان لغندن طبع وقتنده کتانی بز تصحیح ایکنک ایسه ده اوز رسم خطندن اوز شیودسندن اوزگر توگه رضالغی بولمغان لغندن و اوزینک یازوینی باشقرد ادیاتینه نیگر دیب حساب ایقوب بزنگ آزغنه تصدیق زنی ده تاتارلاشدر و باشقردلق غه جنایت قیلو دیب حساب ایته چکندن بزنگ تصحیح حمز یا لکر اصل نسخه که موافق طبع ایترودن عبارت بولدی . کتانی کورگاندن صولگ بزگه «رحمت» اوقودی . لکن بله طوروب رسم خط لر نی یا گلش باصدر و ایچون رحمت ایشو کوکلسز بولدی . محمد سلیم افندی کوب معلوماتی و یاخشی کوکلی بر آدم ایدی ، وقتنده قدری بلنوب یتمادی . بو کونده وفاتدر .

اوشبو اورنده ۵۱ عدد کتاب اسمی ذکر قیلدق . بیش اون یلدن صولگ بو اسم لرگه ینهدن شوشی مقدرده قوشلونوی آرزو قیلهمز . ایکنچی بر وقتده سیاحت نامه لر حقیقده گی اثر لر نی حیوب یازساق کیره دک ،

ر . ف .

مسئله بولووی ظاهر بولسه کبره. شولای ده ربا حقنده فکر یورتمک، مسلمانلر اوستینه توشکان وظیفه لرینگ ایک زورسی، ایک مقدسی در.

زور بولووی، «شورا» صحیفه لرنده بر نیچه قات سوبله نوب اوتوبله برابر، هیچ بر کم طرفندن انکار ایتماسلک صورتده آچقدر. مقدس بولووی، ایکی جهتدندر. بری: روسیه مسلمانلری، تقلید آورو لرینگ ده ایک یاماینه دوچار بولدقلرندن مذهب گه منسوب سوزلرنی آیت، حدیثلردن ده یوغاریره ق و آنلرغه نسبت ایله ده مقدسه ک اعتقاد ایتلر. حالبوکه ربا حقنده روسیه مسلمانلری اییه رگان مذهب گنه توکل بلکه باشقه مذهبلر ده خطادن سلامت توکلدر.

یوغاریده دیدکجه روسیه مسلمانلری، طورمشنگ کوچله وی آستنده استر، استه ماز ربا ایله معامله ایتهرگه مجبور اولمشلر. لکن بومعامله ایمانلرینگ خلافتده اولدیغندن، بردن وجدان عذابی ایچنده قالمشلر. ایکنچیدن، لایحظی ظن ایتدکاری مذهب باشقلرینگ خطالری آرقاسنده تعلیمات الهیه ننگ سنت نبویه ننگ انسانلک حیاتی - طورمشی ایله امتزاج ایتووی - قوشلوی ممکن بولماغان نرسه بولووینه قناعت حاصل ایتمشلردر، که نتیجه سی: مقدس دینگه احترامسزلک گه نهیده مشدر. زیرا دنیا مزغه عائد تعلیمات الهیه، بزنگ دنیوی سعادت مزنی تأمین ایتو توکل، بالعکس باشقه ملتلرگه قوللق و اسارتزنی موجب بولسه، دینمزگه عائد بولغان تعلیماتده اولقدر اوشاچلی بولماوی اوز آدینه لازم بولادر. مینم شول دعوام، گرچه بو کونگه قدر غزته و مجله بیتلرنده سوبله نمه گان بولسه ده. مسلمانلرینگ بو حقدده سوز آچودن قورقولرندنفه بولسه کبره. یوقسه روسیه ننگ آچق فکری عالمی، بونی کوبدن آ کلامشیر ایدی.

مشهور مدرسلر مزدن استاذمز فاضل محترم ضیاء الدین الکمالی حضرتلرینگ اعتقاد، عبادت فلسفه لرینی یازووی، مشهور یازو-چیلر مزدن فاضل محترم سرور الدین حضرتلرینگ «شورا» بیتلرنده مشهور مقاله لری، دینلرینه قاراشلری اوزگاروب کیله طورغان مسلمانلرنی دینلرینه جلب ایتو و آنلرنی دینلرینه نغراق باغلاو و دینلرینگ قدستی آنلرینگ قبلرینه یاخشیراق سگدرو املیه یازلغان بولسه کبره. زیرا عصر سعادتکه یاقتراق عصرلرده دینی فلسفه اسمنده کی نرسه لر بله ییزه رگه اصلا لزوم کورلمی ایدی. سببی ده: اول وقتده مجتهدین عظام حضرتلری طرفندن استخراج ایدلمش احکام، اوز زمانلرینگ طورمشینه مخالف توکل ایدی. زمانلر اوتدی. حیات - طورمشی همان اوز یولنده آفتدی، اوزگاردی لکن نگی عالملرینگ اشله گان اشلری، برده اوزگار

اجتهادقه اورن قالمغان بولسه ربا ایتلرنده ده اجتهادقه اورن قالمغان. شارع کریم طرفندن تیوشنجه تفسیر ایتلگان آچق بر مسئله در. آیت کریمه ده بیان ایتورگه تیوشلی بولوب ده بزدن یاشرن قالدورلق بر یری بولسه، ایندی اول، قطعی ایماغه بنا، ایک آچق صورتده بیان قیلغاندر. زیره جناب حق قرآنده «و انزالنا الیک الذکر لتبین للناس ما نزل الیه» دیه رسولنک وظیفه سی، قرآنی بیان بولوونی غایت آچق صورتده سوبله مشدر. رسول الله نک رسالت وظیفه لرینی تیوشنجه اوتاوینه اوشانغان هر مسام، ربا ایتلرینگ ایک آچق صورتده بیان ایتلویونه ده اوشانورغه مجبوردر. رسول الله ننگ رسالت وظیفه لرینی تیوشنجه، کاملا اوتوینه اوشانماغان آدم، «الیوم اکملت لکم دینکم» آیتنه ده اوشاغانلغی لازم بولور.

بناء علیه ربا مسئله لری طوغروسنده بعض مفسرلر کبک «ربا ایتلری مجملدر، آنلر ایله عمل درست توکلدر» دیک، شارع کریم حقنده ادبسلرکگه باشقه بر نرسه ده توکلدر. بلکه «وانزلنا الیک الذکر لتبین للناس ما نزل الیه» همده «الیوم اکملت لکم دینکم» کبک ایتلرنی انکاردر.

شولایوق یاش عالمز استاذ محترم محمدطاهر بایتوگالف حضرتلری کبک «ایندی دیه بلورم، ربا مسئله سی اجتهادی هم ظنی مسئله نردندر» دیمک، اورنلی بولماسه کبره. ذاتا محترم استاذ اوزی ده بو مسئله نک اجتهادی بر مسئله بولووینی، باباغی مفسرلر هم ده آیت کریمه خلافتده بولدیغندن خطالغی معلوم بولغان خلیفه عمر رضی الله عنه که منسوب سوز بله گنه استدلال ایتمشدر. ثانیاً، حاضرگی حیات آغومنده ربا ایله معامله ایتمک هوا ایسنه مک قدر ضروردر. اقتصادی محاربه میدانده ایک کوچلی قورال ربادر. زماغزده، اوزینگ کیله چه ک حیاتلرینی توشونگان ملتلر ربانی اوزلرینگ حیاتی - طورمشلری ایچون ایک موافق یولنه قویوب، آننگ ایله ایکی طرفده مظلوم بولماسلق ره ووشده معامله ایتهر اولمشلردر. شولایوق علماء اسلامنک عقلا گه ده، دینگه ده مخالف بولغان سوزلرینی نصوص الهیه، سنن نبویه دن آله کوره طورغان مسامان عالمی، ایمانلرینگ خلافتده بولسه ده. تعلیمات الهیه گه یا موافق یا که مخالف صورتده ربا ایله معامله ایتهرگه مجبور بولمش لدر، که بو معامله نک تعلیمات الهیه طشندده بولغانلرینه اجتهادی بر مسئله بولوب، حیاتنک اوزگرووی بله اوزگارگه ممکندر، تیوشدر.

بیان ایتدگم شول ایکی دلیلگه بناء ربا مسئله سینگ دینی جهتی، شارع کریم طرفندن تماماً شرح ایتلگان، معامله جهتیده عمومی خلق طرفندن قبول کورلگان بولغانغه - اوزولگان بر

تلمادی، ایسکیچه قالدی. شونلقدن اول حکملر، بزنگ چیغز که موافق بولماسلق حالگه کیلدی. چونکه بزنگ طور مشمز آنلرنگ طور مشینه نسبت برله بیک کوب اوزگارگان ایدی. لکن بز، بر یاقدن طور مشنگ اوزگارووی بله طور مشقه قارامزنی اوزگارقه دک وایکنچیدن ده علماء ننگ مذهب سوقی ایله اشله کان اشترینی دین دیب بلدگمزدن، هم دنیوی هم آخروی سعادتز شونلرغه باغیدر دیب اعتقاد ایتدک. بتون کوچمز بله آنلرنگ حتی یا گلش تعلیماتلرینه ده بویصونارغه طرشدق. لکن طورمش اول تعلیماتکه اطاعت ایتمادی، اوز یولنده کیتدی، بزنی ده اوزینه ایهررگه مجبور ایدی، آنک یولنده فقهاننگ تعلیماتینه مخالف بولغان یرلری ده کوب ایدی. بو کیدش مسلمان قلبنده یاشرن بر یالقن طودردی، که بوده «دین بله دنیاننگ برله شووی ممکن توگل میکانی؟» دیگان سؤالدن عبارت ایدی. طورمشنگ، مسلمان قلبنده دین اورنن طوتقان فقها تعلیماتینه مخالفی آرتو نسبتده، نگی یالقون نقلاشه باردی. منه روسیه مسلمانلری بو سؤالغه قارشى قیام ایتدی. فرقه ایرماسینه باقاسدن شاگردی، معلمی، مدرسی، محرری حتی استودینتی بله طالجوچسی ده دیننگ حیات، طورمشقه موافق بولوونینی اثبات ایهرگه طوتوندی. منه بتون غزته، مجله بیتلری: بزنگ دینمز علوم معارفکه قارشى کیامی، بز اوزمز شولای، اوزمز بولای دیگان سوزلر بله طولدی. علوم معارف دینسزلکنی، موجمیلر؟ کبی سؤالدر و اعتقاد، عبادت فلسفه لری کیلوب چقدی.

بولدغی کبک طور مشنگ ایگ مهم نقطه لر نده، اقتصادی ترقیمز که قارشى توشه ایدی. شوننگ ایچون ربا ایله معامله ایهرگه مجبور آدم، اوزننگ یاوزلغینه اوشانوب کویته. یانا ایدی، لکن اول مجبور ایدی. حاضرده شولایوق یانا، کویته چونکه اول بو معامله (ربا ایله معامله) نی دینگه خلاف دیب ایمان ایه. منه شوندی وجدان عذاییه یانوجی شول مسکین مسلمان قردشکه شول معامله سینگ شول حالنده یا که آزغنه اوزگار تو- طاعی موافقراق یولغه صالحه بله الله ننگ تله وینه موافق بولوونینی کورسه تو- مقدس وظیفه در. بردن آنک وجدان عذابنده آخرت عذابنده قوتولوونیه یاردمدر. زیره انسان، وجدان وایماننگ خلافتنده حرکت ایشکان هر اشى ایچون قیامتده مسئول بولور. یعنی ربا ایله عمل، الله عندنده درست ایکان، بر کشی فقها سوزینه قاراب رباننگ حراملغینه ایمان ایتسه، رباننگ حراملغینه اوشانا طوروب آنک بله معامله ایتسه، وجدانینه خلاف حرکتی سببلی مسئولدر. بونک عکسی صورتده. مثلاً: بر عمل، الله عندنده حرام ایکان، بر آدم اجتهاد سوکنده حلال بولوونیه قناعت حاصل ایتسه. وحلال بولوونیه اوشانوب عمل ایتسه، و شول عملینگ الله رضاسینه موافق بولووننده شبهه ایتمه سه ایمانی برکتده مسئول توگلددر. ایکنچیدن «دین»، حیاتکه مساعد توگل میکانی؟ سؤالینه قطعی جواب بولاجق، دین ایله فقها مذهب لرینگ ده باشقه، باشقه نرسه لر بولوونینی، عموم نظرینه قویو بولاجقدر. یعنی فقها تعلیماتینگ دین بولماوی کورسه تله چکدر. مینم قطعی ایمانه بنا دین باینده تقلید حرام و قرآنه مخالفتدر. اوشبو تفسیشرنگ نتیجه سی، مقدس دینمزنگ علویتنی اظهار، آنک حیاتکه هیچ بر یاقدن قارشى توشمه گاندگن اثبات بولاجقدر. ایشته ربا حقتده سوز سوبله ونک قدسیتی شول جهتنددر.

ایکنجی جهتدن مقدس بولووی، ربا ایتلرینی درست یا که درست آکلاوغه یول حاضرله ودر، که ایکسی ده مقدس وظیفه لر در. احتمال، علملرنگ بر مسئله ده خطا ایتوونینی دعوا سوکنده اوزمنگ اصابت ایتوونینی دعوا ایتوکه عجبله نوچیلر، بو دعوانی زورغه صاناوچیلر بولور. لکن بو دعوانک استغراب ایهرلک اورنی یوقدر.

بیک کوب اسلام عالمر نده ربا مسئله لر نده گنه توگل بلکه عبادت، معاملات حقتدغی ایتلر ده خطا لر واقعدر. بو، ایکی سبیدن برینگ تأثیرله اولمشدر. برنجی سبب: تعلیمات الهیه ننگ همه نده معین بر فلسفه ننگ بولوونینی دعوا ایتو، همده احکام الهیه ننگ بتونسى بۇر عله بله «معلل» در دیب اعتقاد قیلو. چونکه انسان بر نرسه ننگ فلسفه سی بولوونیه ایشاندیمی، اول نرسه ننگ

خلاصه کوچلی کوچیله بایاغی سؤالنی باصارغه طرشدی. نزاعلر چقدی. تکفیرلر طودی. لکن اول همان باصلمادی، چونکه اول غایت کوچلی یاشین صوغودن حاصل بولغان یانغین ایدی. آنی سوندرر اوجونده صاف سوت کبک فکر کیره ک ایدی. شوننگ اوجون بایاغی: «علوم معارف دینسزلکنی موجیمی؟» لر، اعتقاد، عبادت فلسفه لری، دیننگ قدسیتی اثبات یولنده تله کان نتیجه لر نی بیرمه دی. مطلوب غه تابا نه یده مه دی. بلکه بتولای خلاف نتیجه لر طودردی، دیننگ قدسیتی بررگه خدمت ایتدی؛ نماز ژیمناستیکه دن، روزه. عبارت بولوب قالدی. خلاصه خلق نظر نده دیننگ قدسیتی به یازدی. لکن جناب حق مرحمتی برله آرامزده. . . موسی بیگیفلر ظاهر بولوب آنلر دیننگ قدسیتی صاقلاو اوجون تقلید بغاولارندن قوتولوورغه تیوشلکنی اثبات ایتدیلر. منه شولای ایتوب بز، طوروی یولغه برنجی آدمونی اطلارغه موفق بولدق. لکن آلامزده بیک کوب مسئله لر یاشرن قالدی. شول مسئله لر دن بری «ربا» مسئله سی ایدی. بو مسئله، فقهاننگ تعلیماتینه بنا قرآنه بتولای خلاف

مثالی بولماغان زور يالغان

(علمی و ادبی بر مجموعه دن آندی)

تاریخچه. هیچ بر مثالی کورلمه گان یالغان، «مندفیل» اسملی بر انگلیز طرفندن چیقارلوبده دنیاغه تارالغان و هر توری خلقلر آراسنده حکایت ایتولگان و هر توری تلرکه ترجمه یالغان سیاحت خبرلرندن عبارت نرسه در.

مندفیل، میلادی برله ۱۳۰۰ تاریخده دنیاغه کیلیدی و ۲۲ یاشینه یئکاندن صوگ دنیا نی سیاحت قیلو قصدی برله سفرکه چیقوب کیتدی. اوشبو سفرینده اوتوز یل یورگان سبیلی مونگ قارنداش قبیلهلری، دوست و باشلری هیچ بر خبر ایشتمی طور دیلر و «کوبدن ایندی ئولگاندر» دیب حتی اونوتدیلر.

هیچ کمنگ خاطر نده، خیالنده یوق بر وقتده مندفیل، انگلتره که قایتوب کیلیدی و سفرینده کورگان نرسه لرینی خلقلرغه سویله رکه باشلادی.

مندفیل نی مجلسلرکه یورتوب سویله ندیلر، شهرلردن شهرلرکه گیزدروب تشهر قیلدیلر، سوزلرینی ایشتدیلر. صوگره مونگ سویله گان سوزلرینی کتاب ایتوب یازدیلرده بتون مملکتکه تاراتدیلر. بو کتابنگ اسمی «سیاحت نامه» ایدی.

مندفیل، اوشبو کتابنده شوشی روشده یازادر: «انگلتره دن کیکانم صوگنده تورکیه که باردیم، آندن ارمنیا، تاتارستان، ایران، سوریا ده یوردیم، مصرغه کردم آندن ده هندستان غه سفر قیلدم. مصرده وطن صوغشی ایدی. شول صوغش قه مین ده قاتشدم و بیک کوب هنر و غیرت کورساندم. مصر پادشاهی مینم باطرلغمه عجب ایتدی، بیک زور حرمتلر قیلدی، میگا اوزینگ قزینی بیرمکچی بولدی. لکن مسلمان بولوومنی شرط ایتکانلگندن قزینی آلورغه رضا بولمادم. موندن شامغه کیتدم. کوب تقشیلر صوگنده معلوم بولدی: یرنک تمام اورتا بر نقطه سی «شام» شهری ایگان. شام شهرنده بر اورن غه بیک تیگز ایتوب بر تایاق اوطورتوب قویسه ک کون برله تون تیگز وقتده شونگ کوله که سی بولمیدر.

بو مملکتلرده آدم ایتی آشی طورغان خلقلرده بار. برکنه کوزلی قوملر کوردم، مولرنگ شوشی صکار کوزلری تمام

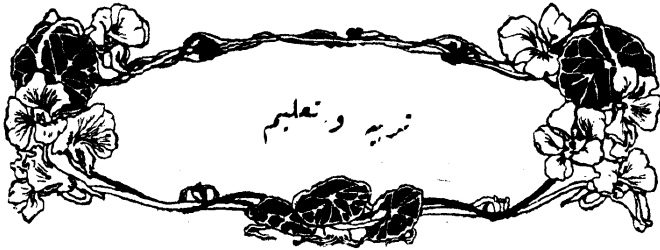
بتون احکامینی شول فلسفه آستینه جیارغه مجبور بولور. مثلاً: زهارتنگ معین فلسفه سی بولوغه اوشانغان آدم، یا آیقنی یوونگ فرضلی، یالان آیقنی مسخک حرمتی برله یامونگ کیرسی بولغان بر حکم بله قائل بولورده تعلیمات الهیه دن برینی اهمال و آیتی فهمده خطا قیلش بولور. هر ایکی فرقه، آخرنی تضلیل ایتهر. کیتوردگم بو مثال ایگ بسیط بر مسئله بولوب مونی تفصیل برله سویله و، جلدلر برله کتاب یازوغه محتاجدر. احکامنگ معلل بولووننی اعتقاد ایتک. فاحش خاطر و یامان نتیجه لر طودر، شد. ایکنچی سبب: علمانگ معین بر مذهب طو تولیدر. مذهب تابعلری مذهب تعصبی ایله ایگ آچق حقیقتلر نی ده کورماز و جناب الله نگ «واذا قیل لهم اتبعوا ما انزل الله قالوا بل نتبع ما الفینا علیه آباءنا» قول شریفنه مصداق بولمشلدر.

قرآنی خطا آ کلاوغه باشلیچه سبیلر شونلر بولوب یوقسه جهالت توکلدر. چونکه قرآنی فهم ایچون عاجز اعتقاد مه بناء بیک زور عالم بولو لازم توکل، باری اسلوب عربیه که تیوشنچه توشنمک، تاریخ بلمک، یوغاروده سویله دگم ایکی خطادن صافلانوب تعصیدن قاجمق، قرآن اوز اعتقاد که تابع بولمیجه، اعتقادک قرآنه تابع بولورغه کیره ک دیب اوشانمق یته در. مینم اعتقاده بناء قرآن، انساننگ آخروی سعادت بوللرینی بلذات بیان ایتوب، دینوی سعادت بوللرینی بالعرض گنه بیان ایته طورغان کتاب مقدس بولغانه آنی آ کلاو علماننگ اعتقادی کبک بتون دنیا علملرن جامع کایلردن چققان آد، که گنه خاص توکلدر.

زمانه زده معروف علملرنگ اسملری ده بولماغان عصرلرده قرآن، تیوشنچه آ کلاوش ایدی. قرآن حاضر کی علمونگ فهرستی توکلدر. اول آندن عالی، آندن بیوک بولغان کتاب مقدسدر. قرآن عربیدر. عرب لغتینگ بتون ادبیاتی ده محفوظدر. قواعدی جیولغان، آنی آ کلاوده اصلا آغراق یوقدر. «نلم شمت اخیک» جمله سینی آ کلاوده اختلاف بولماسه «و حرم الزبا» آیت کریمه سینی آ کلاوده اختلاف بولماسه تیوش ایدی. اولگی جمله نگ معناسینی آ کلاوده اختلاف ایتلما دگی حالده صوگنی جمله نگ معناسینی آ کلاوده اختلاف ایتشو، نظر باشقه لغنددر. چونکه ایکنچی جمله مذهب کوزلگی اوته قارالمشدر. مدرسه حسینیه ده علوم دینیه معلی ذاکر آبوخانوف.

اورام ناپتاب یورگانلیگی ثابت بولمیشدر. (ایندی شولای بولغاچ «مثالی بولماغان زور یالغان» دیو درست بولمیدرمی؟). علمی مجموعه‌دن آغان سوزمز شوشی اورنده قام بولدی. بز موندن صوگ مسلمان عالمیری اثرلرنده بولغان واقی یالغانلر حقنده بر آز معلومات بیرسهك کیرهك.

روح تربیه‌سی

اعتبار سوزلر نك سیلیری

اگرده کشی دقت ایتوکه تیوشلی بولغان نرسه‌که اعتبار ایتامسه، اول کشینی اعتبار سز، یاکه آشغرا دیلر. اگر شاگرد معلمینک سوزلرن یاکه ایدناشینک جوان دقت بهن طکلامسه، یاکه طسکی آلامسه، آندی شاگردنی ده یاکه اعتبار سز، یاکه آشغرا دیب آطیلر.

اما آشغرا لقی اعتبار سز لقدن آیرم نرسه دیب آکلارغه کیرهك. آشغرا لقی کشیده دائمی بولورغه ممکن صفت. اول صفت کشینک خلقندن، یاکه طبیعت روحیه سندن نشأت ایته، طووا. اعتبار سز لقی، یاکه دقت سز لک ایتسه، کشیده وقتچه غنه، معین بر وقتده هم بر نرسه‌که اعتبار ایتمه و دنگنه بولغالی تورغان حال.

آشغرا کشی هیچ بر نرسه‌که تیره نرهك هم اوزاق اعتبار ایته آلمی. آنک اعتباری نلی بر نرسه‌که، نلی بر نرسه‌که کوچ بوری. یوقغه نرسه‌لرده، مثلاً: تیره یاغنداغی آزغنه اوزگوشلر هم اوزینک باشندهغی تصورلر و فرضلرده آشغرا کشینک اعتبارن بر نرسه‌دن ایکنچی‌که کوچروکه سبب بولالار. اعتبار نك بر نرسه‌دن ایکنچی‌که بر طوقتامی کوچ طورووی آشغرا کشینک خارجی کورنشندنده بلنه.

بر نرسه‌که هم بر وقتده غنه اعتبار سز بولغان کشی، ایکنچی بر نرسه‌که، یاکه ایکنچی وقتده شول اوق نرسه‌که ده تیوشنچه اعتبار ایته آلا.

هر حالد آشغرا کشی ده هم اعتبار سز کشی ده، وقتی بهن دقت ایتو تیوشلی بولغان نرسه‌که اعتبار ایتا سبیل، اول

ماکلایرینک اورتا بر یرنده طوراددر. شوندی قوشلر بارکه دورلهب یانوب طورغان اوتغه ایلتوب سالاسگ ده یانوب کول بولا، شول آراده کول، قوشقه آیه‌نده قاناتلرینی قاغوب اوچوب ده کینه. شوشیلرینی اوزم کوروب طوردم. شوندی قوشلرغه اوچرادم: مونرنک زورلقلری، نی قدر ایکنلگینی سویله‌سه البته اشاغازلر. بو قوشلر فیلنی کوتاره‌لرده، یون اورینه‌ده کورمی هوانن اوچوب کیته لر.

بر اورنده بر یلان کوردم، آوزندن یلغه روشنده بولوب اوت آغوب طوراددر.

مشرق طرفنده بر شهرده بر باقچه بار. ایچی آدم جانی برله طولوغدر. تلرندن چقغان جانلر شوشنده حیولار ایکن. اوشبو باقچه ده منگولک چیشمه‌سی بار. شوندن ایچکان کشیلر تولودن سلامت بولالار، هر قارتایغان صاین یا کادن باشارا بارالار.

کتاب، بتونلهی یالغان برله طولوغ بولسه ده ال زورلری شوشیلردر. مندیل نك سویله‌گن سوزلرینه انگلتره نك عواملری ده، خواصلری ده، عالملری ده و نادانلری ده اشاندیلر، برگنه آدمنگ ده، «آی های بواش بولورمی ایکن؟...» دیب شهبه‌له نووی معلوم بولمادی.

شوشی اثر انگلتره ده «جغرافیا» کتابی اورنده استعمال ایتلوب مکتبلرینک درس کتابلری جمله‌سینه کردی. الوغ مجلسلرده، الوغ آدملر شوشی آدمنگ حکایتلرینی سویایلر ایدی. خلاصه: مندیل نك بتون یالغانلری هیچ تردسز ملکت اهلی طرفندن قبول ایتولدی. کتاب ایچنده برگنه درست سوز بار ایدی، انگلتره خلقی یالکز شوک‌رغه غنه اشانمادیلر: «ایندی آسسی بولمازا!» دیدیلر. اول ایتسه یرنک کره (توگارهك) ایکنلگینی سویله‌گن اورنی ایدی.

مندیل نك اوشبو سوزندن یرنک کولدیلر، شوندی سوزنی سویله‌وجیلر نك بتونلهی عقلسز ایکنلکلری برله حکم ایتدیلر. مندیل یالغانلری ۱۷ نچی عصرغه (اسلام اثرلری آوروپا تلرینه ترجمه ایتلوب تاراولرینه) قدر دوام ایتدی. انگلیزلرنک حرمتلو ادیبلری بولغان شکسپیر مندیل سوزلرینک (یرنک توگارهك بولونندن باشقه‌سینک) درست ایکنلگینه آزغنده شهبه ایتمیدر و هر وقت آنک خبرلرینی حجت قیلوب یورته‌در ایدی.

شوکی نفتیشلردن مندیل یازغان نرسه‌لرینک توگک حتی اصل سیاحتی ده یالغان ایکنلگی، انگلتره دن جیت‌که چیقمی، بلکه یراق توگک بر شهرده طورغانلغی و اسمینی اوزگارتوب

مسلکه له نوده نی چاقلی آز بولسه، آنده غی اعتبار ده شول چاقلی تیز آری. درس لرنی و درس ساعت لرن تعیین ای توب، اوقتو پراغرامی ترتیب ایستکانده بو حالنی بگره کده اعتبار ای تو کیره ک.

مشغول بولغان اشمزگه اعتبار ای تو که قوماجاولی و اعتبار نی چیتله ته طورغان نرسه لرنک و حال لرنک بولووی ده اعتبار سزلقنک سیلرنندن سانالار. آندی سیلر خارجی غنه بولمی، بلکه روحی - داخلی بولورغده ممکن. مثلا: بالانک روحینه راحتک یا راحتسزک بیره تورغان تصور لرنک بولولری یا که کوتولولری آنک اعتبارن بیک نق اشغال ایسه لر، اول درسکه ده و باشقه نرسه لر که ده دقت ایته آلمی. آندی نق و کوچلی تأثیر که دوچار بولغان بالا بیک اوزاق وقت درسکه، عموماً اوقو اشلرینه دقتسزله نه. اول همامان شول تأثیرله نولری و شولرغه متعلق تصور لر بلن شغلنه و اویلانا.

سلامتسزک یا که باشقه شوندی راحتسزک بیره تورغان طویغولر اوزلرینه اعتبار نی جلب ایته لده، دقت ای تو تیوش بولغان نرسه لرن اعتبار نی چیتکه بیاره لر. مثلا: باشی اورتقاندی یا که باشماغی آیاغن قسقاندی یا اوطوررغه اوگایسز بولغانده، شاگرد درسنگ بارشینه، طبیعی وقده غی کبی، یاخشیلاب اعتبار ایته آلمی.

کشیده کی اختیار قوتی یومشاق بولسه هم کشی اوزن اداره ایته آلماسده اعتبار سزاق حاصل بولا. اختیار قوتی شب بولغان کشی کیره ک نرسه لر که اوز تله وی بلن مستقل اعتبار ایته آلا. اما، صیلر ده غی کبک، قوه اختیاریه سی یومشاق بولغان هم اوزنده یاخشیلاب اداره ایته آلمانان کشی اعتبارن کیره کلی نرسه لر که اوزاق طوقتا توب طوراً آلمی.

یوغازوده سانالغان اعتبار سزلقنک سیلری، زور لرغه قاراغانده، بالارده کوبره ک بولا. شونک بلنده بالارده آگمرالق-لرده کبره ک اوچری. درست تریه بیرلسه و اوقوتولسه، زورایه کیله بالاده غی اعتبار سزقلر توکل حتی آگمرالق رده کیمی. مرد عالم محدود.

«والپارایزو»، اونیورسیتی

(آمریقاد)

آمریقاد اصول تدریس بزنگ بلگان اصولدن بتونله ی باشقه چه دز. مونده درس تعیین ای تو مکتب اداره سینه توکل، بلکه شاگرد لرنک اوزلرینه عائددر. شاگرد اوزینگ کوچی

نرسه بلن کیره گنچه طانشاده آلمیر هم آنک حقدی آجق آگلاو هم آنق تصور لده حاصل ایته آلمیر. دقت ای تو تیوش بولغان نرسه لر که اعتبار سز بولونگ سیلری حقدی یازبق:

بزنی بر جهندنده قز قدرمی تورغان هم بز که روحی آزی پیری طورغان نرسه لر که بز اعتبار سز بولامز. شولای بولعاج بز که هیچ بر جهندنده معلوم بولمانان یا که بز که توشلمی هم آگلا نمی طورغان نرسه لر ده بزنگ اعتبار مزنی برده جنب ایته آلمایه چقلر. مثلا: بز آگلامی طورغان اجنبی تله سویله نگان، سوز لر که و نظقرغه اعتبار ای تو بزنگ اوچون غایت قین اش. کل بر توری بولغان تأثیر لرنی قابت - قابت تکرار ای توره اعتبار سزلقغه سبب بولالر. تأثیر لر کل بر توری بولغان چاقده بزنگ روحزغه کیره کلی آزی تابلمی؛ شونک اوچونده آندی و قتلده روحمز اوزینه آزی و اش بیرلک نرسه لر ازله لر که و شولرغه اعتبار ایته لر که طرشا، اوققان چاقده خصوصاً، درس لر تکرار ایستکان چاقده بو سببی بگره ک خاطر ده طونارغه طرشو کیردک. بر قنی اوقوتوب ده، آنی تکرار ایستکان وقته درس ماتیر یالن ممکن قدر اوز که رتور که و توره ندرر که. شولای ای توب شاگردنگ اعتبارن جلب ای تو که طرشو تیوش.

تأثیر لرنی، شاگرد لر توشنوب و آگلاب یته آلماسلق درجه ده، تیز آشدولر ده اعتبار سز بولورغه سبب بولالر. مثلا: معلم کارتینا یا که باشقه شوندی درسکه متعلق نرسه لرنی بیک تیز گنه بری آرتدن برن شاگرد لر که کورسه توب چقسه، شاگرد لر ایسه بو کورسه نکان نرسه لرنک بری بلنده یاخشیلاب طانشوب اولگره آلماسلر، طبیعی طگلاو جیلرنک (شاگرد لرنک) اجلر پوشا باشلی؛ آلا ایرکسز دن آندی درسکه اعتبار سز بولالر. شاگرد آگلاب و توشنوب اولگره آلماسلق درجه ده، معلم قزو سویله نه، یا که اوقوسده شاگردی اعتبار سزلق و اج پوشولر حاصل بولا.

شول یازلغانلردن آگلا نا که، درس ماتیر یالن توره ندروده هم درسده حاصل بولا تورغان تصور لرنی تیز آلماشد روده آرتق چیکدن طش چقمی، چاما بلن اشله لر که تیوش.

حاصل، درسنی شولای آلوب بارو تیوش که، آنی طگلاو اوچون شاگرد فقط ایهر چن اعتبار غنه استعمال ایتمی، بلکه آنده مستقل اعتبار لری بلنده فائده لانورغه اورن قالسون.

آرو و بالغولر ده اعتبار سزلقغه سبب بولا آلا. بیک زور اعتبار بلن درس طگلاغاندن صوگ شاگرد آرا و بالغا؛ درسکه یا گدن شولای اعتبار ایته آلا اوچون یال ای تو که احتیاج توشه. شاگرد نی چاقلی یاش بولسه هم آنده عقلی اشله لر که

یتوونه قازاب کونینه ۴ - ۵ - ۶ ساعتلر درس او قوروغه ممکن . حتی اورتا مکتبلر ایله بعض بر شعبه لرنک او قو مدت لری بتونه ای تحدیدده ایتلمه گان . هر درس ایچون بر معلم تعیین ایتلگان و هر معلم که بر صنف بیرلگان . صنف دن صنف غه یورو بزده کی شیکلی معلم وظیفه سی توکل ، بلکه شاگرد وظیفه سیدر . قایسی درس بولسه بولسون آتنده بیش ساعت او قول و بیلگولی بر مدت ظرفنده اجمال ایتلدهر .

مونده یلنک بر آبی تعطیل که بیرله . قالغانی دورت قسم - « ترم » که بولینه . سنه وی امتحانلر مونده یوق . هر ترم ده اوج مرتبه امتحان بیرله . بو اوج امتحانده آلفان نوظلر (باللر) نك مجموعینی اوجکه بولب شاگرد که نوظ بیرله . شولای ایتوب شاگرد بر یل اچنده اون ایکی امتحانغه تابع طوتولا . امتحان بیک یش بولغانغه کوره ، شاگرد ایچون برده جیتونلک بیرمی . امتحانلر هر وقت تحریری و فوق العاده نظارت ایله اجرا ایتللهر .

اونیورسیتیت نك هیئت مجموعه سی بر عائله اوچاغینه اوخشی . هیئت اداره ، بو عائله نك رئیس ، شاگردلر ده افرادیدر . مدیریت هر وقت اوز شاگردلرنک راحت و سهولتلرن توشونوب طور . آقچه سی بولماغانلرغه اش بیر . حتی خوتور و فیرمالر ایله خبرله شوب ، آقچه غه احتیاجی بولغان شاگردلرنی شونده اشکه ییاره .

ذاتا تعطیل وقتنده شاگردلرنک باریسی ده دیهرلک شوندی فیرمالرغه خدمت که طارالوب بتلر و او قویلی باشینه قدر اشله بر قش او قورلق آقچه تأمین ایتللهر .

مونده طابه حیاتی شولایدر . اورتا درجه و فقیر بولغان شاگردلر اوز کونلرن اوزلری کوره لر . اتارندن کورگان یاردملری اوزلری طابقه قاراغانده بتولنه یوق درجه سنددر .

اونیورسیتیت نك بناسی ، اداره سی و همه شعبه لری «والپارایزو» شهرینک بر جیتنده بولوب آیرم بر محله تشکیل ایتمکده در . اشغال ایتدیگی بر نیچه اورامنده هر نرسه طابولا . صاج تراش ، تگوجی ، آبتیکه و هر توری مغازینلر بار . یوموش اوتور ایچون شهر که باروب ماتاشورغه برده کیردکی . هر نرسه یانکده . اویکدن چغوب مکتب که ، مکتبدن چغوب اویکه کره سگ . قش کونلرنده مکتب که بارو ایچون طونلر کیوب شارفلر اورارغه حاجت بولماغان شیکلی ، جاینگ اسسی کونلرنده صنف غه کرگنچه که قدر تیرلر که ده وقت قالمی . مکتب یانکده . آش صو حاضر . حیات طنچ . درسدن باشقه هیچ بر مشقت ، هیچ بر اش یوق . شاگرد حیاتی دائما شادلق ایله اوت . استودیتلر دائما بر برسيله

سویله شوب اویناب کولوب یوریلر . آرلرنده غام دوستلق و مساوات . مکتبینگ تیاتر زالنده تعطیل کونلر ده تیاترلر اوینالا ، قونسترلر ، قونفرانسلر بیرله . نورلی اویونلر ترتیب ایتله . خلاصه : قایغوسز بر حیات کیچرله . کشی ذوق ایله اوقی . کونلرنک اوتکانی سیزلمی ده قالا . اوتکان کونلر برسدن برسی ذوقی و نشاطی بولا بارا . بو یاشلر جمعیتی آراسنده یاشاگان صابن کشینگ یاشیسی کیله ، حیات غه محبتی آرتا .

آتنده نك شنبه و یکشنبه کونلری تعطیل بولا . شنبه کون شاگردلرنک اوز خصوصی اشلرن قاروغه حصر ایتله . بو کون طابه اوزلرنک کرلرن یووالر ، بولمه لرن طازارتوب ، انتظام غه قویالر . اسسی وانا آلار . یکشنبه کونلری ایسه یالغز استراحت که مخصوصدر . بو کون ایر و قز شاگردلر باریسی بر که قاتنا شوب گروه ، گروه بولوب تنزه و استراحت که کیتلر ، قرلرغه چغالر ، اورمانلرغه بارلر ، آنده یاریش ، کورهش یاصیلر ، طوب اویونلری اوییلر . خلاصه : هر توری اگنجه لر ایله کون اوتکارلر .

مونده او قوچی جیت ملت شاگردلرینه قازاب : « آه ، بز نك تاتارلر ده کورده بولسه ایدی » دیب ایتمی اوتوب بولمی . باشقه ملت یاشلرنک معارف که قویغان هوسلرن ، آلارنک فعالیت و روحیلقلرن کوروب کشی قزیغا . کشیلر دنیانک هر طرفندن مونده بار . طوغان اوسکان وطنلرندن ، سویگان آتا آنارلندن آیریلوب آمریقا شیکلی یراق بر یر که کیلگانلر . مقصد و مسلك اوغورینه راحتلرن فدا ایتوب ، کیچه کوندز طرشالر و آخرنده هیچ شبهه سز مقصدلرینه نائل بولالر .

بزده ده طرش ، علم و معرفت عاشقی بولغان ، شونک ایله برابر ذهن و فکرلری باشقه ملت بالارلندن برده کیم بولماغان تاتار بالالری آز توکل . شوشندی یرلر ده او قوسالر بولارنک ده باشقه ملت بالالری شیکللوک کشی بولاقچلری ، بولار آراسندنده زور کشیلر ، علم و معرفت اهللری ، هنر و صنعت اربابی یتشه چگی قویاش کبک ظاهر در .

مین بو مکتوبمنی اوز ملتداشلر مزنک نظر دقتلرن جلب ایتهر ایچون یازام . بز نك یاشلر آراسنده یراق یرلر که کیتوب تحصیل هوسنده بولغان کشیلر آز توکلدر . مین شوندی کشیلرنی «والپارایزو» غه چاقرام . بزده باشقه ملت یاشلری کبک بارلغمزنی کورسه تیک . تاتارنک نرسه ایکانلگندن خبری بولماغان آمریقالیلرغه آنک شرفدن طوبوب کیله طورغان قویاش شیکلی نورلی و امیدلی بر ملت بولغان بلدریک . بز نك یاشلر مع التأسف ، چیت مملکت مکتبلرینه فوق العاده آز بارلر . روسیه مکتبلرنده او قوچیلری ده کوب توکل . ملت مزنک طامرلرینی بز آز کیگره ک ساحه لر که

ميگا مراجعت ايتسه لر مع الممنونيه جواب يازاچقمن . آدرسه
توبانده گيچه . سمپه بريالي فؤاد انور .

Amerika Amérique
M-r F. Anveroff. South compus № 2.
Valparaiso University. Valparaiso Indiana.
N. S. A.

« وقت »

بالا تربيه سنده عااله

آصراولر نادان آنالر جاهل مربي و مربيهر آلارنك بالارغه
ضررلر . بالارغه اوزلرن سويدرته آماولرلر هم آنك سبيلرلر . تربيه ده
بالانك تربيه سن سوويوي برنجي شرطدر بالارنلر بعض بر كيبره كسر
ياخود ضررلر نرسهلر دن طيفان و قنلرنده بيك يولسر حركت ايتولرلر .
بالارغه تيوشسر امر و حركت لرلر ايله عكس نتيجهلر طودرتولرلر . يالغان
و ندملر ايله بالارنلر آداشورغه ، آچاقلقه اويره تولرلر . حفظ الصحت .
بدن ، حواس تربيه لرنده بالارنلر تمام اشدن چيفارولرلر بدن و حواس
تربيه سينك اهميتي . حواس تربيه سي حقده فيلسوف «باقون» فكري .
بالارغه سؤ اخلاق . افعال قبيحه و اعمال فاسده برله شدر و طوغروسنده
بيك زور رول اويناولرلر . طبيعي بولغان اوپولرلر دن بالارنلر منع ايتونك
يارامارلر . جزانك اڭ ياخشيسي طبيعت جزاسي بولولوي .

بزنك ملتده آصراو قزلر اسمي برله يورتولگان ، آنا آناسي
ياخود آلارنك بره رسي اولوب تربيه چيسز قالغان . حياتك قاني
رحيمسز پوچاغنده مقهور ، آنك اوسته اول بيچاره لرغه نه ده
بره ر كشي و نه ده ملت طرفدن هيچ بر ياردم ايتولمه گان «ذامتره»
درجه سنه اينگان مسكين بر صنف بار . منه شول بيچاره لر ، عاجز
بولغاج . تمام فقر و ضرورتقه توشكاج كون اوتكازرلك بره ر يول
تابوب بولماسي ديه بايلردن ياخود حالليردك كشي لر دن اورن
آزله ركه مجبور بولالر . طبيعي بايلر ياخود حالليردك كشي لر اول
بيچاره لر نك تاماق حقينه بوش خدمت ايتو چكارن غنيمت بابوب
اوز خدملر نيه آلالر و جانلر دن قدرلر ، كوز به بكاري بولغان
عزيرز بالارلر نك تربيه يني ده شولار قولينه طايشرالر . ايسته بز
شول حقده بر آز سوز يورتكمچي بولامز .

بالانر تربيه سنده آصراولر ، نادان آنالر ، جاهل مربي و مربيهر
نتيجه اعتباري برله بر بولغانلر دن شولار نك هر قايبوسي حقنده
سويليه چك سوزني بر يولي آلوب بارامز .
بولار قولينه بالارنك طابشر ولوينه كيلسه ك : طبيعي آصراولر ،
نادان آنالر ، جاهل مربي و مربيهر ديگاج هيچ بر تربيه و تعليم
كورمه گان ، اخلاق اويره تو توكل آنك ني ايكاتدن ده خبري
بولغان شخصلر كوز اوكنه تحسم ايتدر . بالخاصه آصراولر

طابا جايوب يياريك . اوزمزدن عالي بولغان باشقه ملتلر آراسينه
طاراليق . آلاردن درس آلوب بر آز دنيا كوريك . آمريكا . تلدن
سويلاهه ركه يراق كيك كورنسه ده ، حقيقتده اول قدر يراق توكل .
كيلور ايچون يوللري بيك منتظم و آنسات . مونده كيلگانده
وحشي بر مملكت كه كيلوب توشولمي . مدنيت ، انسانيت و عام
درياسينه كيلوب توشوله .

شول قدر باركه . هر نرسدن بيگره ك تل كه احتياج بار .
مونده انگليز تلي استعمال ايتله . اول بيك آور بر نلده توكل .
بر مرتبه اساسينه توشونگاندن صوك بو تلني شاگرد اوز اوزندن
ترقي ايتدر ركه ممكن . شونك ايله برابر ، الوكدن بله گان كشي نك
اولگي يلي شوشي انگليز تان اويره نوگه كيته چك در . موني
آزده بولسه الوكدن بلوب كيلو بيك فايده ايدر .

اوقو ايچون يللق مصارف شعبه لر كه قاراب تورايچه بولا .
مثلا : موزيقه . تشجيلك ، طيبه شعبه لرلر ايچون اوقو حقي يللق
اوجيوز صوم . اورتا تحصيل ده داخل اولديغي حالده باشقه
شعبه لر ايچون ۱۳۰ صوم . آشاو و فائير ايچون يللق ايك آزدن
۱۸۰ صوم چغا . كتاب و باشقه نرسه لر ايچونده يللق ۶۰ صوم
قدر رايخود چغا . خلاصه هيچ بر توري اش بلن شغلله غاينچه
و اشله ب چيژدن آقچه طابارغه محتاج بولماينچه اوقور ايچون
سنه وي آزدن ۳۷۰ - ۴۰۰ صوم آقچه حاجت بولادر .

لكن بوندن قورقورغه يارامي . اش اشله ب اوقورغه ده بيك
ممكن . مثلا : آش ايچون اش آلسه كز بو مصارفك يارطيسي
برله ن اوتكاررگه ممكن . جاي نك بر آي تعطيلنده ده اشله ب
طاشلاسه كز مصارف بتولنه ي آزايا .

والپارايوزغه كيلوب توشكانده يانده يش يوز صوم آقچه سي
بولغان كشي شول آقچه ايله مقصودينه ايرشكانجه كه قدر اوقو
آلادر . روسيه اورتا مكاتب رينك شهادتنامه سن آغان كشي لر ني
مونده عالي شعبه لر كه امتحانسر قبول ايتلر . بوگا مالك بولغان
كشي لر ايسه مونده كيلگاج ايكي يله اورتا مكتب تحصيل تمام
ايتله آلالر .

مونده كيلور كه تله گان كشي سفر كه چقماسدن الوك كوزلرن
ياخشى دوكتورغه كورسه توب سلامتليگنه دائر شهادت نامه آلورغه
كيبره ك . آورو كوزلي كشي لر ني مونده كرقيار . خصوصا نيويورقه ده
يوچيلرنك كوزلرينه بيك نق دقت ايتلر .

مين اوزم مونده استانبول آرقلي كيلدم . استانبولدن طوغري
نيويورقه غه ييلت ۶۶ صوم غه آلام . نيويورقندن والپارايوزغه
بارر ايچون تيمر يولغه ۱۵ دوللار (اوتوز صوم) تولدم .

دخيدة كوبره ك معلومات آلورغه تله گان كشي لر بولوب ،

طور مشيرينك اقتضاسی، يا خود اجبار و مضطر ايتوی سببى نلله قايلر ده. كيره كمه گان اور نلر ده بوروب سو اخلاق كسب ايتكانل كلر نلر و آنك اوسته بالا تريبه سندن ذره قدر خبر لری يوق آندان طوما جاهلر بولغانلقدن عزيز ملت بالارن آلاز قولنه طاپشرونى بيك قسقه نى ايله گنه: «آلازغه طاپشردغه يارامى، مطلق ضررلى» ديب ايتو كفايت ايتسه كيره ك ايدى. فقط كوب وقتده بيك بديهى نرسه لرنى صوزارغه. متعارف درجه سنده كى نرسه لرنى تفصيله نرسه لره حاجت توشه ده چاره سز قسقه لقنى قالدروب اوزون سوپله ونى اختيار ايتهر كه مجبور بولاسك.

شول قيبندن آسراولرغه. نادان آنا و جاهل مربي لره ك بالا طاپشرونك نتيجه سى بيك معلوم بولسه ده بزنك ملت آسراولرغه، نادان مربي لره ك بالا تريبه له تدروب، شوگا عادت كسب ايتكا نلكدن نتيجه سى بيك بيلگولى بولغان شول مسئله نى اصلى اسرارى برله آكلاتوب بولماسى ديگان بر اميد برله ضرورت و مسئله نى غايت اهميتلى ديب بلديكمدن بو طوغروده بر آز اوزونراق سوپله ركه تيوش تايدم.

آلازغه نى ايجون بالارنى طاپشردغه يارامى؟ منه آسا توبانده كى ماده لردن جواب چيغار.

۱) بالا تريبه سنده بالانك احوال روحيه سته مربي نك چن مناسبى برله مطلع بولووى لازم گنه توكل بله ك الزمدر. بالانك كوكللى، آرزوسى، طبيعت تله كى نيندى نرسه نى و نيندى روشده كى معامه نى تلى (ويا خود تله مى) منه شولارنى بلوب آوب، شونك ايجانه كوره اش كورو، مربي لر اوستنده بورچيدر.

بالا اوز تلى برله: مين شونى ياراتام، سوپه م، ميگا شول كيره ك ديب البته اوزوب ايتيه آلمى. فقط شونك بعض بر اشلر نندن عمل و حر كتلر نندن آنك تله گان بلوب آورغه امكان نابولا. لکن مونك ايجون علم احوال روح دن بر آزغه بولسه ده خبردار بولو اوسته ياش اوسمزلرنك. معصوم بالارنك عموماً تله ك و آرزولر نندن تجربه لى بولوغه احتياج توشه در. بالا تريبه له و جى مربي لر شوشى ذكر ايتديگمز هنزلردن محروم بولسه لره هيچ بر وقت اشلى موقيتلى چغاچق توگدر.

اما ايندى بزنك موضوع مسئله مز بولغان آسراولر، نادان آنالر، جاهل مربي و مربي لره ك كيسه ك: آلاز يوقا ريدده غى هنزلردن بتو نله مى محروم لدر. شونك ايجون آلاز بالارنى تريبه له گان و اوسدرگان و قتلر ده اوزلرى ده بيك قيونلق چيگه لره. (بله گان اشك قيون بولاچنى بيلگولى). چونكه بر بالا، جلى و كويسزله نه باشلاسه، آلاز انى طوقتامق نيتى برله نلله نيلر اشله توب بتره لر فقط آنك برله تيز كنه جوانوب، طنجلانوب كيتى. آنك ايجون

بالار هر حاله جايسزلقدن، بدن و روح لرى بر تورلى چيتونلك حس ايتكانلكدن جلازغه مجبور بولالر. منه شوندى بر وقتده نلگى بزن ايتكان آسراولر آلاز نك روح و كوكللرى باياغيدنده ياراتمى تورغان و آلازغه طاغنده نچارراق تاثير ايتيه تورغان بعض بر فعلر ده بولنوب بالارغه اوزلرن دشمن كورسه تور كه سبب بولالر. منه شوندى بالار آندى مربي لرنى و اول مربي لره برله معامه ده بولغان كسه لرنى سوپى باشليلر. ايشته آسراولر نك نادان آنالرنك بالارنى اوزلرينه محبت قويدرتا آملولرى شوندى كيه در. بو ايسه غايت ضررلى بر نرسه در. چونكه بيك كوب نرسه لره، وعظ و نصيحتلر، كوزل تعليملر آلاز طرفندن تلقين ايتلور كه طوغرى كيه در. شول وقتده بالار يولسز تريبه لرن آلمان مربي لرنك هر سوزن، هر فعل و حر كتن اوزلرينك مطلقا ضرر لرينه ديب ناقى ايتلر ده بيك كوزل فائده لى تعليملر گه ده قولاق ده صالمى باشليلر. شولاي ايتوب بيك كيره كلى و ضرور شيلر بالار طرفندن دشمن كورلور كه. رد ايتلور كه طوغرى كيه در.

۲) آسراولر نادان آنالر بالارنى بعض بر كيره كسز، يا خود ضررلى نرسه لردن طيفان و قتلر نده بيك يولسز حر كت ايتلر. بالا اشكاف ياتيه باروب، بره ر ته لينكه شيكللى صاونلرنى طوتا باشلاسه، در حال ياتيه باروب صوقرانوب، چيكرنوب، بالانك قوطن آوب، چهره سن يباروب آقرا، باقرا، تارتقلا ب چيتكه يبارلر. قاي چاغنده ايكي بودر و قللى برله بيله ك سنده منوب توشكه ليلر. بالا ييجاره درت ايتوب كينه، تيز بوونى قالترى، توسى آونه، بو وحشت و ظلم غه نى ده معنا بيرر كه باهيجه آبراب قالا. بالاغه بو روشده وحشيانه معامه ايسه بيك ضررلى و هوندى معامه برله بالا بارى بزن آندى اشلردن طيولمى ده. تيك كيريله نوب قارشوب، طاغنده شوندى اشلرنى اشله ركه هوسى كنه آرتا. بالا آندى تيوشسز يا خود ماديه معنويمى ضرر كيترنك بر اشده بولنه باشلاديمى ك اول باشده آسا ضرر ن بيان ايتو برله كفايت ايتهر كه تيوشلى. كوب بالار شونك برله طيولورلر. اگر طيولمى ايكان اول وقتده ده قول يا خود ناچار سوز جزاسى برله جزا ايتمه سكه بله ك صوققك طوكدر ووى، اسسنگ بشروى قيبلىندن طبيعت جزاسى برله جزالارغه تيوشلى بولور. مثلا: چه نچكه لى، يا خود اينه لى نرسه كه قولن بر تيگروب كورگان بالا ايكنچى اول اشنى اشله مه س. شونك ايجون بالاغه طبيعت جزاسندن ياخشى و تاثيرلى بر جزا يوقدر.

بالا اشكاف ياتيه باروب چيناياق، صاونلرنى اقتارا باشلاسه، بالانى «قوى كيت آندن!» ديب طيارغه يارامى. اقتارسون؟ اقتارا تورعاج آرا ده برسن توشروب و اتار (طبيعى بالانك بووى

منه بو سویله دکلم آوروپا شیکلی منیع العلوم و الفنون بولغان بر قطعه ده یوزلر، مگر ایله توکل بلکه میلیونلر ایله سانالغان متخصص عالمر آراسنده اوزلرن طاقونقان و اوزلرینک عام و فضیلتلرن دشمانلرنن بله اعتراف ایتدررگه موفق بولغان الوغ درجه لی عالمر، بیوک مرتبه لی فیلسوفلرنک کورسه تکان یوللرنندن، شول طوغوروده عرض ایتکان فکر و ملاحظه لرنندن استفاده صوکننده یازلغان سوزلردر.

بیک کوب آسراولر، نادان آنالر، جاهل مربی و مربیه لر معصوم بالارنی طبیعی بولغان اویون و کولولرنندن، عمل و حرکتلرنندن طیوب و منع ایتوب، آلارنک ایچلرنده یاشرلوب یاتقان نلله نیندی کوزل استعدادلرنک، قوت و قابیلتنک سونوب برباد بولولرینه سبب بولالر. بالارنی اویونندن (اگر اویونلرنک آپ آچق بره ضرری کورنوب طورمسه) هیچ بر طیماسقه کیرهک. معصوم بالارنک کوکلاری تله گان، نفس و تله کاری آرزو ایتکان، بالار ایچون فوق العاده اهمیتی بولغان اویونلردن بالارنی منع ایتونک زیانلرن ایتوب بترو ممکن توکلدر.

بالارنی طبیعتلری تله گان، نفسلری آرزو ایتکان اویونلرنندن منع ایتوب، بالارنک بیک کوب استعداد و قابیلتن سوندررگه باعث بولغانانی شیکلی، بالارنی آجوجان، عصبی، قزو قانی، اوزن اوزی ضبط ایته المی ایته طورغان محاکمه سز، چغمچی بولولرینه ده الک برنجی نقلی واسطه بولادر. فیلسوف اسپنسر «بالارنک طبیعتلری تله گان اویونلرنندن آنالرنک و نیچک ده بولسه بالاغه مربی بولغان کیشیلرنک محروم ایتولری بالارنک مرحمتسز، اتناقسز، الفت و انستسز، کشیگه یاغمسز بولولرینه بیک زور سبب بولادر» دی. بالالرنک وظیفه سی ده اویون بولوب اول وظیفه ننگ یرینه ییتکر. لوی ده بالارنک ممکن مرتبه بالا و قتلرنده اویونلر قالدولرندن عبارتدر. شونک ایچون بالارنی آوز صولری کیلوب اویونلر یاتقان و قتلرنده منع ایتوب، آلارنی اویونندن محروم یاساوا بالار جمعیتنک وظیفه لرن اوتو و یولنده غی تشبث، عزم و عمللرینه ارقلی توشو، و بر دیوار یاساودر. مونی ظلم و خیانت دیب ده تعبیر ایتهرگه هم یاری. بر جمعیتنک اوز وظیفه لرن اوتو و یولنده غی تشبثلرینه ارقلی توشو قدر قباحتنک تصور اولنه بلورمی؟

بالارنک اویون اویونلرنده اوزلری ایچون فوق العاده بیوک فائده لر بار. اویونلر ایله بالارنک قان طاملرلی حرکتک کیلوب، دوران دم یاخشیلان، طاملرلی نفی و باشقه اعضالری متانت کسب ایته. اوزلرنک کوکلاری آچلا، روحلری کوتارله، نشاطلری اوسه وغیرتلی آرتادر. شول سبیلرگه بنا بالارنی طبیعی اویونلردن طیماسقه توش قالا.

ایته رلک برکه بیک قیمتی صاوتلرنی قویارغه یارامی. شوندن صوکل اول آنک کیسه کاری برله اویونی باشلار. شول وقتده ده طیمیچه بلکه آوزینه قابوب یارمه سون دیب چیتدن کوزه توب گنه طوررغه کیرهک. شوندن اول و اتقلر برله اویونی تورغاج آنک قولنه بره یر ایلا کیسه گی کرده شول وقتده سیگا شکایت ایتکان بر طرزده معصومانه جلی باشلار. منه ایندی شول میزگلدده یاتنه کیلوب، بارماغنده غی بیلاسن آوب. آندی صاوتلر برله اویونلرک ضرری ایتکتی بیک نق آچق روشده بیان ایتهرگه تیوشلی. ایندی شول تجربه نی کورگان بالا اول اشکاف ده غی ایبرلر یاتنه بارو توکل ایکنچی ایله نوب ده قاراماز. بو روشده بالا تریه ایتو بیک نیچکه لهرگه طوغری کیلگانلرکدن یاتاق آور بولور. فقط بو باشده غنه آور بولورغه ممکن. صوکنندن طبیعت جزاسی برله بالا یولغه صالئوب کیتکچ اشلر شول قدر کویله نوب کیتهر. آندن صوکل هیچ بر مشقت چیگه سی قالماس. بو سویله دکلم. کورسه تکان یوللرم بالارنک آندی حرکتلرنندن نیچکده بولسه بره ر مادیمی معنوی ضرر کیلو احتیاتی بولسه غنه، یوقسه بالارنک نه اوزینه ونه باشقه غه ضرر کیلمیه چک حرکت و اشلرندن بالانی هیچ بر طیارغه یارامی. بالانی اوزنک حرکت و اویوننده بالانی ممکن قدر حر قالددرغه تیوش. بو، استقلال قوه سی آرتوغه، بالاده اعتماد بالنفس اوسه توشهرگه بیک زور یاردمچی بولادر. چونکه بالانی هر نرسدن طیا و منع ایته باشلاسهک، اول بالانگنه اشلی باشلامسون مریسینگ اذن و رخصتته قاراب و شوننی کوتوب طوررغه عادت کسب ایته باشلیدر. شولایقنه باشلانغان بو اش بالانک طبیعتنه سکشوب، خلقتته اورناشوب کیتده بیچاره بالانک عمر بویینه کشی ایه رچی، قویرق بولوب یورودن باشقه نی خاطرینه ده کیترمه ونه سبب بولادر. بنا علیه آندی روشده تریه کورگان بالا اوسکاج ده اوز آلدینه هیچ بر اش کوره آلمیچه، مقلد. مایمون بولودن باشقه هیچ بر اوز باشنه اش کوره آلماس بالا تریه له گانده بالانک اوزینه آشانو (اعتماد بالنفس) قوه سن هیچ ده سوندررگه یارامی. بلکه آنی اوسدررگه، آرتدررغه طرشورغه کیرهک. آنک ایچون اوزینه، اوزنک اش کورونه آشاغاغان کشی، کشی توکل بلکه اول حیواننده توبان بیچاره مخلوقدر. آندی کشی عمرنک بویینه ده بر اش کورسه ته آماز. شونک ایچون اگر بالانک اوینی باشلانغان نرسه سی کیرهک صاوت و کیرهک باشقه بر نرسه بولسون و اتولماسدای، و اتولسه ده نلله نی قدر کوب زیان کیتورمه سلیک بولدیسه بالانی هیچ طیارغه یارامی. مونک ضرری ایسه آندی ایبرلرنک ضررن کورو قدرگنه توکل بلکه پادشاهلر ملکندن الوغراقدر.

باصلوب تمام بولسه كبره. عائله احوالنيك بىك تشويشلى بولويشنى اعتبارغه آلوب موسى افندى بو طوغروده كوب اجتهاد صرف ايتووينى و بو كو ننگى مدنى خاقلرده بولغان حقوق قاعده لر ينى ده تيكشروب معيشت و حيات غه ، اخلاق و شريعت كه مناسبه ك يوللر تابارغه طريشويشنى روايت قيله لر . هر حالده كوب وقتلر اوتماز ، « احكام شرعيه » حقنده مجموعه مز بولور . تله گان كشيلىر موسى افندى اثرلر نندن استفاده قيلورلر و تله گان كشيلىر اتاكي كتابنى دستورالعمل طوتارلر .

♦♦

معلملر كه اور نيك . آلتى صنفلى هم ده روسجه ده اوقولا طورغان ايرلر و قزلر مکتبلىرى ايچون عمومى پروگرام حقنده ترتيب ايتولگان رساله در . مرتبى : فاتح سيني بولوب حقى ۱۵ تين .

♦♦

قويونه دفترى . بو قويون دفترى كوبدن بيرلى مرتب چيقوب كيله در . حاضر نده ۱۹۱۵ نجى يل ايچون بولغانى باصلوب تارالدى . كاغدى ياخشى ، هر كيم ايچون و هر وقت كيردك بولوب طوراً طورغان معلوماتى كوب . كيسه ده يوزر كه ديب ياصلغان ، كونك خاطر لر ننى يازارغه ده اورنلرى قالدراغان . ناشرى : عبدالرحمن افندى عمروف بولوب حقى پوچته سى برله ۲۵ تين . هر بر مشهور كتابچيلرده بولسه كيردك .

♦♦

آنكلام كه سياحت . ۱۹۰۹ نجى يلد انكلام خالقينك هر تورلى صنف و طبقه لر ينه منسوب كشيلىردن مركب بر هيت ، دو ما و صاويت اعضا لر نندن يكرميله ب كشيلى انكلام خلقى اسمندن رسمى صورتده قوناق ايتوب چاقرغانلر . شول قوناقلر نك بري مسلمان داپوتانلردن صدرالدين افندى مقصودى بولغان ايدى . « آنكلام كه سياحت » كتابى مذكور صدرالدين افندينگ شول وقتده غى سياحت نامه سندن عبارتدر . ۱۶۴ بيتده گوزل كاغده نفيس روشده باصلمشدر . اوستينه قويلغان غه كوره حقى ۶۰ تين . هر بر مشهور كتابچيلرده صاتمقدمه در . كوبله ب آلوجيلر « صباح » كتبخانه سينه مراجعت ايتار كه تيوشلى .

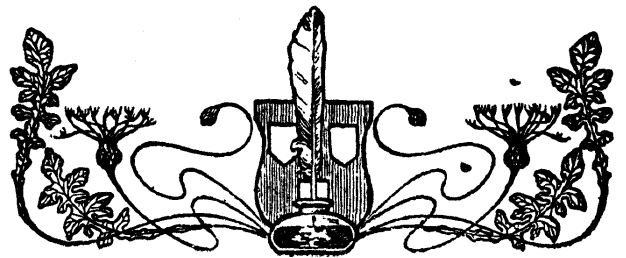
♦♦

تل - فورال . قازاق تلينگ صرفى حقنده « قازاق » غزته سى محررى حرمتاو احمد افندى بايتورسونوف طرفندن ترتيب ايتولگان بر اثر در . حقى پوچته سى برله ۲۰ تين . قازاق ادبياتينه خدمت ايتوجيلر حقيقت حالده ادبياتده متخصص آدملر و اوزلرينك شيوه لر ينى تمام بلوچى كشيلىر بولغانلقدن خدمتلىرى بىك بر كاتلى و غره لى بولغان غه اوخشيلىر .

بو زمانلرده ايندى توكل بالارنى اوز طبيعتلىرى تله گان اويونلردن منع ايتولر . بالارغه رياضت بدنيه (گيمناستيقي) اسمى برله تله نيندى صنعى اويونلر چفاروب شول اويونلرغه جان فرمان طر شلق ايله عادت كسب ايتدره لر . مونك فائده لر ن بو اورنده يازوب بترو امكان خارچنده در .

بزده كوب آنالر يا خود بالارغه مربي اولغان كشيلىر بالارى بره ير كه اويون اوينارغه كيتنه قالسه در حال آرتلر نندن باروب (خصوصاً اول يرلر نده) اويون اوينان ايچون بالارن چطقانلر ، نه ركمن و تياقار ايله قيناب آلوب قايتار . مونك ضرر لرى فوق العاده در . آصراورلر نك ده بالارنك آتا آنلارى كورمه گان و قتلر نده بالارنى اويوندن منع ايتولرى ، شونك ايچون تور تكالو لرى ، چتوب اوروب آلولى بالارغه بىك زور زيان بولوب توشه در . خلاصه : شوشى ايكنچى ماده ده بيان ايتولگان سبيلر كه بناه آصراورلرغه و بالا تربيه سندن خبر سز آنالرغه بالارنى طايشرو بالارغه عضو ايتولمه سك ظلم و جنابت ياصاو بولادر .

مدرسه حسنيه مأذونلر نندن عبدالحميد المسلمى

مطبوع اثرلر

المام شرعيه مجموعه سى . تور كيا و مصر حكومتلر نده دستورالعمل طوتولغان « مجله شرعيه » لر روشنده بزده هم يا كا نظاملر روشنده ترتيب ايتولگان شرعى مجله كه حاجت بارلنى حقنده « شورا » هم « وقت » ده كوب مقاله لر يازغان ايدى . حتى كوبدن توكل شام خريستيانلر نندن اتاكي افندى بر مجموعه ترتيب ايتوب باصردى ده . حرمتلو علملر مزدن موسى افندى « قواعد فقهيه » اسمنده بر اثر ترتيب قلوب شونك صوگنده « احكام شرعيه مجموعه سى » يازارغه كرشكان ايدى . اتاكي كتابى تارالغاندن صوگ بلكه موسى افندى « احكام شرعيه مجموعه سى » نشر قيلو فكر نندن دونگاندر ديب گمان قيه در ايدك . صوگ آلنغان خبرلر كه كوره موسى افندى اولگى فكر نده ثابت بولوب مذكور اثر ينى اوشبو كونلرده يازوب تمام ايتكان و باصار ايچون مطبعه گده تابشوران . عائله احوالينه دائر بولغان جلدى شوشى كونلرده

عالمی ہم رحمت رحمانی تقدیر ایسکندر
فکر کرنی عکسنه حمل ایله یور بعض کرام!
وارسون ایتسون قصد ایله احکامی تغییر ایسکندر
تہمت ایتدی ہم ایدر نورالوجود امتی
خامہ نقصان اوچون بو طرز تحریر ایسکندر.

«...»

زار، موک و شکوی

کونده کیچدی ییل دخی عمرم ہم ایام سعید
لیلہ حرمان اوزاندی آقادی صبح امید
آچدی فرقدہ شیوخت صبحی اولدم موسفید
آرتق ایتیم انتظار اولماز بنمچون روز عید
اولماسون بویله مودت مدتی یارب مدید!

یار ایله یاز آیلری تک طانلیدی کوزلر بگا
جافه قصد ایتسهده باقدنجه اول کوزلر بگا
بوشه چیقدی بیوفاننگ ویردیکی سوزلر بگا
قالدی آنجق کوکلم ایچره حسرت وسوزلر بگا

اولماسون بویله مودت مدتی یارب مدید!
باغلادی کوکوم قوشبن بر لحظه آزاد ایتمهدی
چشم شفقتله باقوب مسکینی یاد ایتمهدی
خزن ایله ویران اولان کوکلمنی آباد ایتمهدی
جووری عادت ایله دی مظلومنه داد ایتمهدی

اولماسون بویله مودت مدتی یارب مدید!
دردیله کوردم جفالر اسلا راحت کورمهدم
کیچه کوندز آغلادم بر باشقه خدمت کورمهدم
حیف کیم یارک رضاسندن علامت کورمهدم
گل یوزن کوردمسهده آثار شفقت کورمهدم

اولماسون بویله مودت مدتی یارب مدید!
ای جناجو محنتم کوردکده امداد ایتمهدک
آه و فریاد ایله دم اصغاء فریاد ایتمهدک
عمرمی تخریب ایدوب تعمیر بنیاد ایتمهدک
خسته هجرانگی وصالگه اسعاد ایتمهدک

اولماسون بویله مودت مدتی یارب مدید!

محمد صادق

اشعار

مولد طاہی

طب طنچ بر تون سوکئی، قویاش چفشده یاقتیلق
کورنه باشلی کوک یوزنده ہم کیتہ وارانیلق .
تون بوی بو ییر یوزن یاقترقان آبیاق «آی» شاری
یوق بولا آقرنغه، اولده کیتہ افق صاری .
معنوی طنلقده بوگون دنیاننگ اطرافلری
آزغنه ایسه جنوبدن صاف صباح ننگ جیللری .

بو «صبح» قرده شلرم بو ایزگی کیچ ننگ طاہلری
دنیاغه کیلمش بوگون اول مصطفی حضرتلری .
باش ایدی بو کون خداغه دنیاننگ مخلوقلری
سیزدی بر شادلق اوزنده جان ایسه سینگ باری .

همه اسلام اهلینه شادلق بو کون، بیردم بو کون
مه کنگی جهالت اوطندن قوتقارلغان کون بو کون .
همه اسلام اهلینی قرددش یاصاغان کون بو کون
قوتایمن حق دین بلهن همه مسلمانتی بو کون .

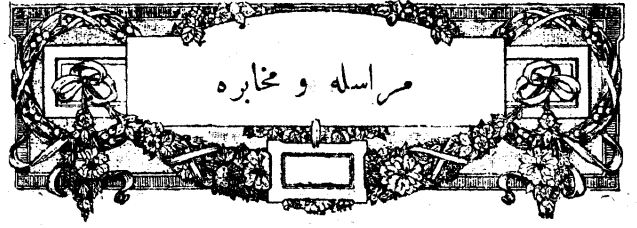
فسق . فساد همده مشرکک و ظامت کونلری
معنوی بر نور بلهن بو کونده یوق بولغان باری
اهل اسلامغه آچلغان کون بخت ایشکلری
دنیا، آخرت سعادتکله ایرشو یوللری .
نور اسلام بزگه صالحان، کوب حمد اول اللهغه
هم صلوات اول عالی ذات حضرت مصطفایه .

ملاجان خالق

استاذ محترم موسی افندی یه

دائم اولسون همک تهمتله تحقیر ایسکندر
اهل علمی، صاحب عرفانی تکفیر ایسکندر
رخش همت دیزگنن چکمه هله ارشاددن

بورای . (محررانگ اوز اسمینه یازلغان) رحمت الهیه مسئله-
سنده موسی افدینک یابوشقان دلیل عبری اسمی آدم سوزی
ایدی . سوک وقتده معلوم بولغانغه کوره شول عبری بر بد
مذهب هم ده اعتبارسز، حیثیتسز، اشانچسز آدم ایمش . موسی
افندی نی ایچون بو آدمنی کشی که صاناب آنک سوزینه حق
یریدی؟ اگرده موسی افندی بو طوغورده خطا قیلغان بولسه
سز، نی ایچون شول سوزکه «شورا» ده اورن یردگر؟ یرگان
بولسه گر، نی ایچون اوز فکرگرنی سوبله می کیتدگر؟ بز یاشلر
بر مجلسده شوشی مسئله برله مشغول بولدق . احتمال کیله چک زمان
یاشلری مونک برله ییگرده مشغول بولورلر . شونک ایچون
بو طوغورده واسطه سز اوزگردن بر سوز ایشو ایدمی برله شوشی
مکتوبنی کوندردک . جواب یازوگرنی اوتنه مز . اگرده «شورا» ده
یازلسه ییگرده کده یاخشی بولور . «مستفید» .

شورا : رحمت الهیه مسئله سند موسی افدینک دلیل عبری
سوزندن عبارت توکل بلکه قرآن کریمدن بعض آیتلردر . مذکور
آیتلر، اوزینک «رحمت الهیه برهانلری» هم ده «انسانلرک عقیده
الهیه لرینه بر نظر» اسمی اثرلرنده تفصیل ایتولمشدر . بو اثرلرنک
هر ایکسی «شرق کتبخانه سی» طرفندن نشر قیلندیلر . موسی
افندی اگرده عبری دن سوز کوچرگان بولسه موننی اصل دلیل
ایتوب توکل بلکه بر سوزنی قوتله و ایچون گنه کوچرگان بولور .
عبری ، حقیقت جالده اعتبارسز و اشانچسز آدم ایدمی؟ بو ایسه
تفتیش که محتاجدر . درست ، عبری معتزله مذهبنده ایدمی . لکن
معتزله لرک نیندیلمی بوق ده ، «بزنسینلر مز!» دیویجیلرک نیندیلمی
بوق . سیکرنچی قرن باشنده وفات بولوچی و اسلام حافظلرنک
قایماقلرنن صانالوچی بر ذات ، معتزله لر حقنده : «معتزله لرنگ
تفرد ایشکان مذهبلری بدعت بولسه ده حقیقت جالده مونلر عام
و دین آدملری بولوب شرعی دایملار برله استدلال قیلو طوغورسند
کماللری مسلم ایدمی . اوشبو سبیدن علم و دین هم ده استدلال
اهللرنن کوب ذاتلر مونلر مذهبلرینه میل ایتدیلمی ، اوزلرینی
ابوحنیفه و شافعی کبی اماملرغه تابه لر دن ساناسه لرده طوغوروسمی
مونلرنک کوکلری معتزله طرفنده ایدمی «مضمونده بر سوز
سوبلیدر . علم طوغورسند عالی درجه ده بولورلری قیلندن معتزله لر

اخلاق طوغوروسنده ده یک عالی ایدیلر . مونلر ، دینده تقلیدنی
درست کورمیلر ، امیرلرن صدقه قبول ایتیلر ، یک زور مجبوریتلر
بولماغانده قضا منصبینه کرمیلر ایدمی . واثق بالله ، اوزینک وزیر
احمد بن ابی دؤادغه : «نی ایچون معتزله لر دن برده قاضی قویمیسز؟»
دیب صوراعاج وزیر : «ای امیر المؤمنین ! آنلرنی کوندروب بولمی ،
آنلر آندی منصبلرغه التفات ایتیلر ، جعفر بن بشرکه اون مک
درهم صدقه یاردم المادی ، اوزم یاردم ، اویندن قوبو چیقاردی ،
ایندی شول آدمک قضا منصبه او طورو احتمالی بارمی؟» دیب
جواب یرگانلگی مرویدر . معتزله بولودن ، بر کشینک اشانچسز
بولوروی لازم توکل . یامان سوز هر کیم حقنده بولورغه ممکن .
«ومن ذا الذی ینجو من الناس سالما وللاس قال بالظنون وقیل .»
شخصی عداوتلر و یا که مسلک خلافی سبیلی سوبله نگان سوزلر
اعتبارغه آتمازغه تیوشلی . بوقسه سز ابوحنیفه ، مالک و احمد
ابن حنبل ، شافعی حقنده یامان سوزلر بولمادی دیب بله سزمی؟
آنلر حقنده غی یامان سوزلر ، احتمال عبری حقنده بولغان یامان سوزلر دن ده
یامانراق بولوب چیقار . عبری حقنده یامان شهادت یروچی ابن
قتیبه و آنک مشربنده بولغان آدملردر . مونک سبیلی ایسه مسلک
خلافلندن باشقه نرسه بولماسه کبرک . عبری ، اگرده اعتبارسز
آدم بولسه ایدی غزالی کبک عالملر آنک سوزلری حقنده
توقاب سؤال و جوابلر برله مشغول بولمازلر ایدی (المستصفی
ج ۲ ص ۳۵۹) . سزینک فاشکرده عبرینک اشانچسز لغی معلوم بولسه
کتب سته مؤاقلرنن امام نسائی آنک حقنده : «ثقة ، فقیه»
دیب شهادت یرددر . سز که کوره بو مسئله نی نسائی یاخشیراق
باسه کبرک . عبری حیثیتسز آدم بولسه ایدی محدثلرنک الوغ
شیخلرنن و اسلام دنیاسینک استاقلرنن بولغان مسلم ، آندن
حدیث نقل ایتماز ایدی . صحیح البخاری صوکنده و مغرب
مسلمانلرنک اعتقادلرینه کوره قرآن کریم بعدنده الگ درست
سانالغان کتابده حدیثی بولغان بر ذاتی بو قدر سلکوب صالوغه ،
بد مذهب و حیثیتسز دیب سوگو که بز حیران قابوب طورامز .
خطالقی هر کیمده بولورغه ممکن . آ گا قاراب کشینی اوز درجه
سندن توشور ایچون طریشورغه یارمی . علم دنیاسنده بواش ، امانت که
خیانت و ظلم صانالادر . عبری نی بتون بوری اویازی مسلمانلری
سوگونلر ، آ گا قاراب آنک درجه سی توشماز انشاء الله . مشهور
ابن سعد ، آنک حقنده : «کان ثقة محمودا عاقلا من الرجال»
هم ده حافظ ذهبی «صدوق مقبول» دیمشلردر . عبری ، اوز
زمانده ده حیثیتسز آدم توکل ایدی ، اول «بصره» ده قاضی
بولوب طوردی و ۱۶۸ تاریخنده وفات ایتدی . حالبوکه بوزمانلرده
«بصره» قاضیلمی ، بولور بولماز کشیلر که یرلمی ، بصره شهری

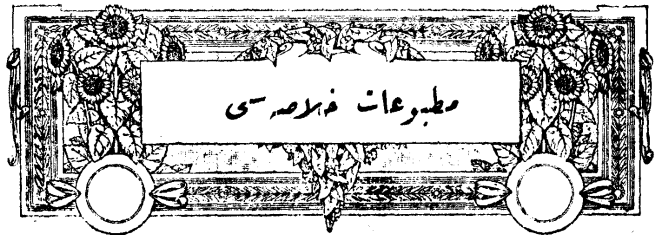
بولورغه تیوشلی حالرمز دندر.

دیریلک • ملیتنگ بر رکنی «دین» در. «دین»، تلدن صوگنی بر عامل بولسهده کوب وقتده تل که کوردده کوچلی بر مؤثردر. عمومی تل، شونک برله سویله شوچیلر آراسنده بعض بر ایده آلا رغه سبب بولسه «دین» ده شول درجده خصائلر که سبب بولادر. تورلی «تل» برله سویله وچیلر وتورلی «مذهب» که اییه روچیلر اوز آرالرنده مدنی بر جمعیت تشکیل ایته آلامسالر، بر «تل» برله سویله وچیلر و بر تورلی «دین» که اییه روچیلر موندی جمعیتی بیک ینگل تشکیل ایته آلمقده لردر. تل، بر ملتیی اصلی حالنده صاقلی آور، کوب وقتده «تل» نگ اوزیشنگ صاقلانوی و ملیت فکرینگ محکم بولووی «دین» سیندن بولور. کچوک گنه بر مات بولغانلری حالده ازمه نرنسنگ اوز اوزلرینی صاقلالورلی «دین» لرینی سیندندر. وامبری: «روسیه تاتارلری بو کون که قدر ملیت لرینی حفظ ایتمک بولسا لر مونک سببی «دین» ده تعصیل بولورلری در» دیمشدر. بو سوز درستدر. اگرده دینلرنده تعصیلری بولماغان بولسه ایدی بو کون که قدر اوشبو قوملر سلامت قالماغان بولورلر ایدی. قرآن کریمنگ باشقه تلر که ترجمه ایتماوی وعبادتلرنک عرب تنده اجرا قیلنویوی ملی تلرنگ کوچ حاصل ایته آلمولرینه. فارس لر برله تورکر اوز تللرندن یگره ک عرب تلینه اهمیت بپورلرینه سبب بولمشدر. مونلر عرب تلینی مقدس صانامش لر و شوکا کوردده اوز تللرینی و اوز یازولرینی اونوشمشر، فارس لر و تورکلرده اوز اثرلرینی عرب تلنده یازمشدر. بر وقتلرده فارس ی و تورک تلنی تمام کوچدن توشدیلر، خلقلر عرب تلینی استعمال قیلورغه باشلادیلر. اوزلری بلمگان تل برله خلقلرنگ اخلاص دعا قیلولری ممکن بولماغان سببلی، عرب توکل مسلمانلر ایچون قرآن کریمنگ اوز تللرینه ترجمه ایتماوی، آرالرنده خرافات تارالورغه سبب بولدی و اسلامنگ معنوی نکالاتی آکلاشلی قالدی. اوزلری آکلاماغان تلده بولغان «دین»، خلقلر ایچون روحسز بولاجفی طیبیدر. اگرده دعالر خلقلرنگ اوز تللرنده بولسه ایدی مسلمانلرنگ «دین» دن استفاده لری بو کونگی حاللرینه کوره کوب مرتبه یاخشی بولور ایدی. تلمزنی اصلاح قیلو، نی قدر لازم بولسه «دین» مزنی اصلاح قیلو (خرافتدن صاقلالو) ده شول قدر لازمدر. شویله که مسلمانلر ننگ مدنیت کسب ایتولری و ترقی قیلولری حقتده «دین» لری مانع صورتده کورلماسون.

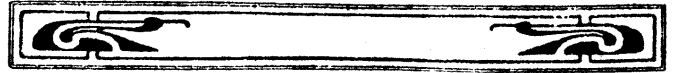

الک الوغ عالملر برله طولوغ. بولور ایدی. غنبری سوزینه اصول فقه عالملری اوزلرینک اثرلرنده اورن بپرگان بولسا لر آندن کوچر- لگان سوز که «شورا» ده اورن بپلوده نیندی عجب اش باره علمی، تاریخی نرسه لر ایچون «شورا» بیلری آچقدر. بو نرسه لر خواه «شورا» ننگ اوز مسلکینه موافق بولسون خواه بولماسون، مونده آیرمه یوق. شونک ایچون «شورا» ده یازلاچق مقاله لر، یازوچیلرنگ حقیقی امضالری برله بولووی (ضرورت ماده لری مستثنی) شرط ایتوله در. امضالری بولغان مقاله لر حقتده جواب بیرو و ادبی هم علمی جهتن مسؤل بولو «شورا» اوستنده توکل بلکه مقاله لر نی یازوچیلر اوستنده ایکانلگی تکرار اعلان قیلندی. شونک ایچون آخرنده تعلیق و ذیل بولماغان مقاله لر حقتده «شوراننگ اوز فکری ده شوشی روشچه ایکن» دیب حکم ایتو درست حکم توکل. یاشلر مزنگ علمی تفتیشلر برله مشغول بولولرینی ایستکانده برمز کومز برله شادلانامز، مگرده بو تفتیشلرنگ بیک جزئی نرسه لردن گنه عبارت بولووینی آکلاو برله قایغرامز. بز، یاش کوچلرنگ یاخشیراق نتیجه لر حیقارولرینی کوته در ایدک، بزنگ ایدیلر مز زورراق ایدی.

ترجمانه • (یا گلاش نظرلر، باطل اعتقادلر). مسلمانلر آراسنده بیک کوب بوزوق عادتلر بارد که مونلورغه صوگندن «دین» توسلری بپورلر که باشلاشدر. مثلا: مسلمانلر، مسلمان ایرلردن قاجدق لری حالده مسلمان توکل اجنبی ایرلردن قاجازلر، آنلرنگ کیتلرینه کروب نرسه لر آلورلر. مسلمانلر اوشبو حرکتلرینی اسلام حکملرندن حساب ایتوب حق مسلمان دوقتورلرغه کورنمازلر، کیکاش قیلمازلر. بیش اون یلر بورونقی وقتلرغه قدر مسلمانلر توکل حتی مسلمان ایرلرده خسته بولغان وقتلرنده دوقتورلرغه کورنمی بلکه ایچیلر، بوتی یازوچی و اوشکروچیلر که بارلر و آنلردن شفا ایستیلر ایدی. اوشبو اوشکروچیلر و ایچیلر بیک کوب آدملر نی آغولارلر و وقتی یتمی طوروب قپلر که اوز اتورلر، بیک کوبلری خاتون قزلرنگ ناموسلرینه و عرضلرینه خیانت قیلورلر ایدی. بو صوگ یلرده غزته لر و مطبوعات تأثیر برله مسلمانلر و مسلمانلر آز بولسه ده دوقتورلرغه کورنور که، بالیتسه لر که باررغه باشلادیلر. بو عادت، ممنون

بخارا سفری

(سیاحت خاطرہ لری.)

یولچی سارتلر. غزته قطلنی. زکاتچیلر سیزی قالدیلر! مکتب و مدرسه لر. «ابرل شهری». خواجه بهاء الدین گه زیارت. بخارا عسکری. بردن بر امید...

بخاراغه ایله طورغان «اورطه آریا تیمر یولی» نه کرگچ، و اوغانلرده سارت یولداشلر کورینه باشلادی. لکن مین نلک اویلاغانچوق توکل: مین بوتونله ی دیورلک سارت خلقی بله ن مسکون تورکستان ولایتی ننگ یوللر نده یوروچیلر سارتلر غنه در ایندی دیب اویلاغان ایدم.

عادتده، بو یولده یوروچی سارتلرنی اوزلرینه مخصوص و اغانلرغه توپه یوروتلر ایکن؛ موکار سبب سارتلرننگ ادب و نزاکت قاعده لرینه خلاف (؟) حرکتلری بله ن یولچیلرنی یمازا قیلولری دیب آکلا تدیبلر... لکن مین یورگان وقتده سارتلرده باشقه خلقلر بله ن بر و اغانلرده بارالر ایدی. مینم کورشمده بارا طورغان روس خانمینگ اورنینه بر سارت اوطوروب ایکی استانسه قدر بیر باردی. خانم نیقدر بورچلده و اغانلر افراط طغزچاق بولغانغه سارت نی ییاره آمادی. یوقسه باشقه چاقلرده کاندو کتورلر یاردمی بله ن آلاردن قوطلو آنسات ایدکن، اوزی میگا ماقنوب سویله ب آلدی... سارت چفوب کیتکچ خانم، اورنینه آدی کالون سیدی: «عجب بر قباحت ایس چفوب قالا، شوشی سارتلر اوطورغان بیرگه!» دی... خانم نی شول قدر جدی صوقرانورغه مجبور ایکن ایس نلک میگا آزغنده سیزلمه وینه - آنک بورونینگ شول قدر حساسدیگنه تعجب ایدم... یگره ک عجبی سارتدن صولک کرو ب اوطورغان روس یگتی نلک ایکنلر ندن آ کفوب طورغان ایس نلک خانم نی آدی کالون قویارغه مجبور ایتمه وی بولدی.

استانسالرده سارتلردن ساتوچیلرده، باشقه خدمت ده کی کشیارده کورنمی. اول بیرنک محصولدار و طباشلی ایدکن کورسه ته طورغان علامتار کوب. آنده سودا قیلوچی روس و یه وریلرنک کیوملرینه قاراغانده عیرتله نورکه ممکن... آلا شولقدر فرط و الوغصماق کیونگانلرکه، اول پاکا مودالر اچکی روسیه ده ده سیره ک کورینه نه لی... «ناشکند» کبی زور استانسالرده غی خلقنک قیلاش و کیونشلرن کورگنده حتی «پاریژ» ایسکه توشه...

قولینه „Огонекъ“ ژورنالن طوتوب باروچی بهش سارت مینم دقتمنی جلب ایتمدی: یاینه باردم. سارت اوزی بر حرف روسجه طایمساهده، ژورنالنی باشقه کشیلر آلا دیب آوب، رسملرن قاراب بارووی آکلاشلدی. سوز آراسنده اول میگا صوغش سیبلی قارا کول آرزانا یوب، بخارا قارا کولچیلری ضرر ایتلورن سویله دی. یوزد بوقتلی استانسالرغه کیلوب طوقتاغان صایون خلق کییتوک و باشقه کیره ک یاراغن آغانچیغه قدر غزته آورغه آشا، چونکه کوب بیرده غزته جیممی قالا. برکنه واکر آله بولسون مسلمانچه غزتله رنک بولموینه آبراب بر غزته چیدن سین صورادم: - بزده اوتمی - دی. لکن موکار اشانورغه ممکن توکل: باشقه لر «بودلاب» ساتلغان وقتده تاتار غزتله ری دیستله بکنه ساتلماسار ایدی میکانی؛ خصوصاً، تورکستان نلک اوزنده چغه طورغان «صدا» لرنی اوقوچی یایناق طابور ایدی.

بخاراغه چیتدن کروچینی، سودا گر دیب اویلاب، قایقا یانده نرسه و آقچهلرن تتوب - زکات آوب قالار ایدکن ایشتکانم بار ایدی. بعضا شول زکاتچیلر بیک اوزاق آزابانوب یولچی ننگ بوتون نرسه لرن طوزدرولردن روایت قیله لر ایدی. لکن بز بخارا قباقراسن کرگنده قارشیمزغه، بوتون اورامنی ایگله ب خوقندی آریا کیله ایدی. بز بر طقرقه کرو ب قلوب شوکار یول بیر ایچون قزولی باشلاق؛ بزنی طوقتامادیلر...

مین بارغانده همه درسخانه لرده درسلا باشلانغان، اوراملرده قولتق آستینه کتاب قسترغان بیک کوب شاگردلر کورینه لر ایدی. آلا اورامده، مسجد و مدرسه آلارنده، جانلرده درس تقریر قیلوب حتی مناظره قیلشوبده اوطورغالیلر. آراده بهش شاگردلر بیک آز کورینه، کوبسی زور صاقلالی شاگردلر. اوزلرینگ درسلی ده زور توکل ایکن: صاقالی بیله نیکنلردن شرح ملاحظانلر بار. درسخانه لرده کی درس و عموما درس پراغرامالری هان اولگیجه. یعنی: «لفظا عمل کرد و معنا عمل نکرد:» بو توغریده سوزنی زور ایستورغه حقم یوق. چونکه تقیددن توپه ن نرسه لر. شولایده مادی یاقلری و قفلر ایله مکمل روشده نامین ایدلگان اول مدرسه و درسخانه لر نلک شولای سفسطه خانه بولوب طورولرینه کوکل آچغانن نه یوب کیممی بولمی. شولایوق، آنده باروب غیر متنه ی زحمتلرنی اختیار ایتوب تحصیل قیلوچی نوغای ملا به نچلر (تاتار شاگردلری) ئلی هانده بار ایدکن تأسف بله ن ذکر ایتوب کیتیم.

بخاراده مکتبلر بیگره ک قرغانچ حالده: ابتدائی مکتبده اوقو مدنی جیدی - سبگر یل بولوب، بعض بیک مستعد بالار شول مدت اچنده سوادلی (اوقورغه بازارغه مقتدر) بولوب

چغالر ایمنش . . . موندہ اصول جدیدہ مکتبہری دہ بولغالاغان .
حتی اصول جدیدہ ننگ فائدہ-ن بالفعل کورگان صاقلالی صارتلر دہ
مکتبہنگ معامندن اوقوب سوادلی بولغالیلر ایکان . لکن مکتب
زور ضربہغہ اوچراب ، حاضر آندہ ترتیبلی بر مکتبہدہ یوقدر .
مکتب بلن کورہ شوچی «قهرمانلر» اچندہ قرانلی مدرس داملا
قرننگ اسمن کوب ذکر ایتلر . . .

کچکنہ چانغمدہ قافقازدہ «قرلر» شهری دیب ایشکچ ،
شول شهرنک بتون خلقی قرلرغنه در ، ایرلر بولسہ دہ بیک آزدرد
دیب خیال قیلغان ایدم . . . بخاراغہ کیلگچ نہق شونک عکسنچہ
اولاراق : ئلله موندہ طوروچیلر فقط ایرلرکنہمی ، دیب اولادم .
واقعہ اوراملردہ خاتون قز ہیچ کورغمی ، بیک سیرہک کورنگانلری دہ
آدم بالاسینہ آز اوخشیلر : باش توبہسندن آباق یوزینہ قدر
چاپان بلن چورمالغان حتی یوزلری دہ قازا نرسہ بلن قابلانغان
خاتون قرلر آقرنغہ قیلمداب یورگه لیلر . . . سلکنولریگنہ شول
نرسہلر ننگ آدم ایدکن بلدرہ . . . (آندہ یهود (یوری) خاتون
قرلری دہ شولای قاجوب یوری) .

بخارادہ خاتون حیاتی بتونلہی یوق : آلاز ایچون مکتبہدہ
یوق مدرسدہ یوق ؛ حتی اولیلرندہ اوقوچیلردہ یوق دیدیلر .
آلاز ، عموماً قوتلی استبداد آستدہ یه شیلر ، حتی خاتونلرننگ
ایرلرگہ کورنووندن قورقوب ، اوی تہرہلرندہ اورامغہ قاراتوب
یاصامیلر . شونک ایچوندہ صارت خاتونلری ضعیف بدنلی وروحسز
بولادیلر . صارت خلقینگ تیوشنچہ آرتماونہ باشلیچہ سبب ،
آلاننگ بیک سیرہک اولیلہ نولری ایدکی معلومدر . موکار سبب
بر طرفدن طویارنگ غایت تکلفلی بولوب ، آرتق قیحتکہ توشووی
وہر کمگہ ممکن بولماوی بولسہ ، ایکنجیسی شہہسز خاتونار
حیاتسز لقیدر . صارتلر حقندہ ہر کمگہ معلوم و «غیر طبیعی»
بولغان مشہور بوزقلقارغہ سبب دہ خاتون - قرننگ زنداندہ
یہشہوی بولسہ کیرہک . روسیہگہ کیلوت قز صاتوب آلوب کیتو
وبعض صارتلرننگ بوزوق خاتونلرغہ آرتق ایسلری کیتوگہ سبب
ینہ شوشی ایدکن ، میگا صارتلرننگ احوال روحیہلرینہ پاخشلی
واقف برہو سویلی ایدی .

خواجہ بہاء الدین و باشقہ اولیلارنی زیارت قیلورغہ کیلوچیلر
جہی و یاز کونلرندہ بایشاق کوب بولا ایکان . خواجہ بہاء الدین
حضرتلری حقندہ شاقنای افراطقہ کیتوچی کشیلردہ بار : بعض
صارتلر ہر بر کوچی یتوچی مسلمانغہ آنی زیارت قیلو لازم
دیب اولیلر و شونلی «کچکنہ حج» دیب تسمیہ قیلوغہ قدر
باروچیلر بار ایکان . . . زیارتیکہ عادتدہ سہشنبہ و چہارشنبہ
کونلرندہ بارالر ، شول کوندہ آندہ بازاردہ بولا ؛ بخارا یہشلیری
شوندہ کوکل آچار ایکان . . . خاتون قرلر اوزلری ایچون بیگلہنگان
کونلردہ زیارت قیللر . قبرستاندہغی شہمدہلرگہ شہم آلوب
کیلوب قویوب یاندرالر و شونلی بیک ثوابلی اشکہ حسابیلر ایکان .
(بولارغہ «من تشبہ بقوم فهو منهم» ننگ معناسن آگلا توجی
یوق کورہسک ! . . .)

ئدیولرینہ قاراغاندہ بخارا حکومتی ننگ ۱۵ - ۲۰ مکتبہ
عسکری بولا . عسکرلک خدمتی موقت توکل ؛ اوغریاق کبی
برہر جنایت اشلہگان کشی عسکرلکگہ آلودادہ ، ٹولگانچی
عسکری خدمتدہ قالا . شوکار کورہ آلاز آراستدہ بیک یہشلردہ ،
بیک قارتلردہ کورینہ . عسکرلک بورکدن باشقہ کییمی روس
عسکرینکینہ اوخشاشلی . قوراللری کورہک ایسکی اصولدہ . ہر
کون بولا طورغان ایرتہنگی یاراد (قوش بیگیگہ سلام یرو
مراسمی) دہ حاضر بولدم ، بودہ روس عسکرینہ تقلید بلن
اجرا قیلانا .

صوگنی یلردہ بخارادہ ٹورلی اورنلردہ خدمت ایتوچی
وسوداگر روسلر کو بہیہ باشلاغان . روسیہ مسلمانلری کورشیاری
روسلر تاثیر یبلن ترقی یولینہ آباق باصدقلری کبی بخارالیلردہ
شولاردن بر آز عبرت آلماسلر میکان دیب کوگنلی یوواتورغہ
مجبور بولاسک . . . چونکہ باشقہچہ کوکل یوواتورلق علامت
یوقدر . . . ع . حطی .

محرری : رضا الدین بن فخرالدین .
ناشری : «محمد شاکر و محمد ذاکر رامییلر» .

Дозволено в'енной цензурой.

«شورا» اورنبورغہ اونہ بشمہ کونرہ بر حقیقہ ادبی ، فنی و سیاسی مجموعہ در .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЕ: НА 2-Й СТРАНИЦѢ СБЛОЖНИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресъ: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“

آبونہ بدل : سنہک ۵ ، آلتی آلیق ۲ روبلہ ۶۰ تین .

«وقت» برلن برگہ آلوچیلرغہ :

سنہک ۹ ، آلتی آلیق ۴ روبلہ ۶۰ تین در .

ياگا باصلوب چيقدى:

حتى ۱ صوم . پوچتەسى برله ۱ صوم
۱۵ تين .

باش اسكلادى « اورنبورغ » ده
« وقت » اداره سنده .

شعبەلىرى: قازانده « معارف »، اوفاده
« چولپان » كىتەبخانەلىرى .

دىنى واجتماعى مسۇلەر

محررى: رضاء الدین بن فخرالدین .
ناشرى: « وقت » اداره سى .

تاشكندە منتشرادى، اقتصادى، فنى وە عىشى تور كچه
« صدای تورکستان »

جریده سینه ۱۹۱۵ نچى یل ایچون مشتری دفترى آچقدر . روسیه
ده گى بخارى مدرسلىك و تورکستانده گى احوال وارزگار شلردن
خبردار بولوب طورونى تله گان ذاتلر نك نظر التفاتلرن جلب ایتەمز .
آدریس:

Ташкентъ, редак. газ. „Садаи-Туркестанъ“.
مع الاحترام: اداره .

دىنى و ادبى، علمى و سياسى
« الدین والادب »

مجاهد سینه ۱۳۳۳ نچى سنه سى ۵ نچى سنه دوامیه سى ایچون
مشترى دفترى آچدى . یللق ۳ صوم . یارتى یللق بر صوم
۵۰ تين . نسخه سى ۱۵ تين . مجله نك عموما فهرستى بو بابلردن
عبارت: تفسير . حدیث ، سیر و تراجم ، باب الفتوى ، تربیه
و تعلیم ، علمى و سياسى مقالهلر و باشقهلر . مجله نك خدمت قلمیه سینه
بر نیچه ادیلمز اشتراك ایدرگه بولدقلر ندن منتظما دوام قیلووی
و مندرجاتیده کامله نووی قرارلنمشدر .

آدریس: Казань. Муллъ Галимджану Галъеву .

« اوفانك اول كون - كوروشى ژورنالى » نه

(„Уфимскій Сельско-Хозяйственный Листок“)

1915 نچى یل ایچون آبونه دفترى آچقدر .

« اول كون كوروشى ژورنالى » اوفانا گوبیرنسىكى زبەستواسىنىك
نشرى هم روسچە « سىلسكا - خازەبەستوننى لىستوك » دىگان
ژورنالنىك نازارچەغە ترجمەسى اولوب ، روسچە سى كىك آيىنه
اوج مرتبه چقا .

پروگرامماسینه بنا ، مندرجاتى - عموم حكومت حیاتندن ، زبەستوالر هم
قافىپىراتىؤلر حیاتندن هم معلومات و خبرلرنى شامل اولوب ، هر نوپىرى
2 و 2 1/2 طاباقى بولادر .

یلقق بهاسى - بر صوم ، یارطى یللقى ایلى تیندر .

آبونه بلى بر غنوار بالىندن ایكنچى غنوار بالىنه قدر كندهدر .

اعلان باصو بهاسى

بر مرتبه باصلاق اعلاننىك هر يوك 10 تين طور . كوب مرتبهلر باصلاق
بولغانده بهاسى اوز آرا كىلشو بىلەن تعيين ايتاور . اعلانلر اداره قبول اولندهدر .

ادارنىك آدرىسى: Уфа, Губерн. Зем. Управа

для „Ауль-көнъ-кюреше Журналы“.

خاتون - قزلر ایچون بولغان

ژورنالینه ۱۹۱۵ نچى یل ایچون
آبونه دفترى آچقدر .

سویم بیکه

۱۳۳۱

سویم بیکه - ژورنالى خاتون - قزلرمنك « چن ملت خاتونى ، چن ملت آناسى هم چن يورط خواجەسى » بولولرینه خدمت ایتەچقدر .
سویم بیکه - ژورنالینك توب مقصد ایتوب طوققان نرسەسى ، خاتون - قزلرمنى اوزون بولغان يوقلردن اویاتوب ، آلازغه اوز حقوقلرینی ، اوز
وظیفه لرینی تانتو ، ملتده آلازغه تیوش اورنی كورسەتو ، آلارنى علمگه تحریض قیلوب اشكە - هنرگه اویره تودر .

سویم بیکه - ده بالار تربیه سى ، خاتون - قزلرمنغه بىك كیره كلى بولغان آش پشرو ، آش حاضرله و ، يورطنى اداره ایتو ، یاغو و یاقترتو ، خادمه لرنى
قاراو ، قول اشلىرى ، اورو ، چىگو و بهيله و كىيلر درج ایتلور .

سویم بیکه - ده فنى و ادبى مقالهلر ، ادبى و اخلاق حكایهلر ، یاخشى یازوچیلر طرفندن یازغان كوگلى هم مى رومانلر و شعرلر بولنور .
سویم بیکه -- ژورنالینه یاخشى یازوچیلر چاقرلدى هم خانم و طوئاشلردن بىك كوسى یازارغه وعده ایتدیلر . فخرالبئات خانم سلیمانیه « سویم بیکه »
ژورنالینك دائمى یازوچیلر ننددر .

سویم بیکه ژورنالینه یللق یازوچیلرغه نويا بر و دىكار آينده چققان دورت نومرى بوش یياريله در .

بھاسى: یلغھ ۶ صوم؛ آلنى آيغھ ۲ صوم ۵۰ تين؛ اوج آيغھ ۱ صوم ۳۵ تين .

آدریس: Казань, редакция журнала „Сюемъ-Бика“ .

Ш У Р О

№ 2.

ЯНВАРЬ 15 = 1915 ГОДА.

«Кتب سته و مؤلفلى»

رضاءالدين بن فخرالدين اثرى

حديث وسنت عالملى قاشنده «كتب سته» ديب مشهور بولغان صحيح البخارى، صحيح مسلم، سنن ابى داود، جامع ترمذى، سنن نسائى، سنن ابن ماجه، موطا مالك كتابلى حقه يازلغان بر رساله در. حديث علمى برله شغلله نوحيلر ايچون كيره كلى معلوماتلرده بار. ۱۳۶ بيتدن عبارت بو رساله نك حقى پوچتەسى برله برلكده ۵۵ تين.

آدرىس: Редакция газ. „Вактъ въ Оренбургѣ.“

ديريليك

ادبى و قنى، اخلاقى و اجتماعى، اقتصادى و تاريخى، سياسى تورك مجموعه سيدر. ديريليك مجموعه سى ايچون ابونه دفترى آچق. «شورا» فورماسنده بولوب ايده ايكي دفعه نشر ايدلور. مندرجه سى بيك كيك بولوب فائده لى مقاله لر برله طولوغدر. يلاق حقى ۴ و ياروم يلاق ۲ صوم ۵۰ تين. صاحب امتيازى: ابوالفضل مطلب زاده و محررى ده على عباس «مذنب» مطلب زاده در.

آدرس: г. Баку. Тип. Бр. Оруджевыхъ. Абульфазъ Муталибъ оглы.

«مکتب» مجموعه سى

۱۹۱۵ نجى يل ايچون ابونه دفترى آچلدى. بر يل مشتري بولغانلرغه دورت كتابچه هديه بيرلەچك. بر يلانى ۳ صوم. ياروم يلانى ۱ صوم ۷۵ تين.

آدرس: Баку, редакция журнала „Мектебъ“ Мирза-заде,

زينگر جى نك
فاتوشقه سى ۶ تين
صاتولادر
قامپانیه زينگر نك
همه مغازينلر نده.